

Γεώργιος ΔΗ. ΖΑΧΟΣ

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ -
ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ: ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ . ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Διπλωματική Εργασία

**για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα επί θεμάτων Διεθνούς και Ευρωπαϊκού
Οικονομικού Δικαίου (LLM)**

(Σχολή Νομικών και Κοινωνικών Επιστημών)

Πάφος, Αύγουστος 2015

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ -
ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ: ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ . ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Διπλωματική Εργασία

Επιβλέπων Καθηγητής

Κωνσταντίνος ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Αφιερώνεται στη Συζυγό μου
ΑΦΡΟΔΙΤΗ και στα τέκνα μου ΣΤΑΜΑΤΙΑ
και ΔΗΜΗΤΡΙΟ, για την πολύτιμη
υποστηρίξή τους στην προσπάθειά μου για
περαιτέρω Σπουδές.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα καταρχήν να ευχαριστήσω το σύνολο των Καθηγητών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Οικονομικό Δίκαιο (LLM) του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου, που κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου, μου έδωσαν γνώσεις και κίνητρα να ασχοληθώ με το υπό εξέταση θέμα. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν με όποιονδήποτε τρόπο στην εκπόνηση αυτής της Διπλωματικής Εργασίας και ιδίως τον Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟ για την επίβλεψη της Εργασίας. Ήταν πάντα διαθέσιμος να μου προσφέρει τις γνώσεις και την εμπειρία του για τη βαθύτερη κατανόηση των επιμέρους μερών του επιλεγέντος θέματος και η συνεργασία μας ήταν εξαιρετική. Θέλω δε να ελπίζω ότι η συνεργασία αυτή θα συνεχιστεί και στο μέλλον, δεδομένων των περαιτέρω, λόγω υπηρεσιακής ιδιότητας, σπουδών μου στην Ελλάδα. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους Συναδέλφους μου Μεταπτυχιακούς Φοιτητές. Η συνεργασία μαζί τους κατά τη διάρκεια των κοινών σπουδών μας ήταν μία πραγματικά αξέχαστη εμπειρία.

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ - ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ: ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ . ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Πρόλογος

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

1.1 Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ.....	8
1.1.1 Πρωτογενές Δίκαιο	8
1.1.2 Παράγωγο Δίκαιο.....	9
1.2 ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ , ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	11
1.3 ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΈΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΕΠΙ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΜΥΝΑΣ	13
1.3.1 Αρχή της ειδικής εξουσιοδότησης.....	13
1.3.2 Αρχή της επικουρικότητας	13
1.3.3 Αρχή της αναλογικότητας	13
1.3.4 Αρχή της κοινοτικής καλής πίστης.....	14
1.4 ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ Ε.Ε.....	15
1.4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ Ε.Ε. ΑΠΟ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΑΞΗ , ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ

2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ: ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΑΞΗ , ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ , ΑΜΥΝΑ , Η ΣΥΝΗΘΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	17
2.2 Η ΕΚΤΡΟΠΗ	18
2.2.1 Εμφύλιος Πόλεμος.....	18
2.2.2 Πραξικόπημα εντός Εθνικών συνόρων.....	20
2.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΤΑΚΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ / ΚΡΙΣΕΩΝ.....	21
2.4 ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΕΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ- ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΕ ΚΡΑΤΗ – ΜΕΛΗ ΓΙΑ ΑΝΑΛΗΨΗ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ , ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ - ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

3.1 ΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ	24
3.1.1 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)	24
3.1.2 Συνδιάσκεψη / Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΣΑΣΕ / ΟΑΣΕ).....	24
3.2 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΘΝΙΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ: ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	27
4.2 ΕΘΝΙΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ: ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ.....	28
4.2 ΕΘΝΙΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ: ΣΤΟΧΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.....	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

5.1 ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ.....	30
5.1.1 Συμμαχία της Δουνκέρκης - 1947.....	30
5.1.2 Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ) – 1948.....	30
5.1.3 Σχέδιο Pleven - 25 Οκτωβρίου 1950 / Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα - 27 Μαΐου 1952 ..	33
5.1.4 Eurocorps – Ευρωστρατός - 1993.....	34
5.2 ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	35
5.3 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ, ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

6.1 Το ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	38
6.2 ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ	38
6.3 ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ΚΕΠΠΑ) ΤΗΣ Ε.Ε.	39
6.3.1 Οι Απαρχές.....	39
6.3.2 Εκπροσώπηση της Ένωσης.....	40
6.3.3 Αρμοδιότητες	42
6.3.4 Θεσμικό Πλαίσιο	42
6.3.5 Δαπάνες Υλοποίησης των Δράσεων	43
6.3.6 Άρθρο 352 ΣΛΛΕ.....	44
6.3.8 Εξωτερική Δράση της Ένωσης και Κοινή Άμυνα.....	44
6.4 ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (ΚΠΑΑ): Το ΙΣΧΥΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ.....	53
6.4.1 Γενική Προσέγγιση – Πολιτικά και Στρατιωτικά Όργανα για θέματα ασφάλειας της ΕΕ.....	53
6.4.2 Μόνιμη Θεσμοθετημένη Συνεργασία επί Θεμάτων Άμυνας	55
6.4.3 Ρήτρα παροχής συνδρομής σε περίπτωση εκτάκτου ανάγκης.....	55
6.4.5 Αποστολές εκτός Ένωσης	56
6.4.6 Ευρωπαϊκή Ακαδημία Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΑΑΑ) / Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ).....	56
6.4.7 Η Τρέχουσα Πρακτική Παρέμβασης / Αποστολές Petersberg.....	57
6.4.8 Μηχανισμός Χρηματοδότησης Στρατιωτικών Επιχειρήσεων «ΑΘΗΝΑ»	58
6.4.9 Διαχείριση Τρομοκρατικών Απειλών και η Αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων με βάση τη Συνθήκη της Λισσαβόνας.....	59
6.4.10 Οι επιμέρους περιπτώσεις Συνεργασίας Ε.Ε. και ΝΑΤΟ στους τομείς της Εξωτερικής Δράσης της Ένωσης.....	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ	63
7.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67
7.3 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	70

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	72
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	74
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	74

Πρόλογος

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται τις πολιτικές ασφάλειας σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και ειδικότερα τις ρυθμίσεις περί Κοινής Άμυνας εντός του Ευρωπαϊκού Χώρου. Από την άποψη αυτή είναι ενδεικτική η επιβεβαίωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αναφορικά με την προσήλωσή του στην οικοδόμηση «μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, ικανής να ενισχύσει την εξωτερική δράση της Ένωσης μέσω της δημιουργίας ενός δυναμικού στρατιωτικής διαχείρισης των κρίσεων, καθώς και ενός μη στρατιωτικού δυναμικού με πλήρη σεβασμό των αρχών του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

Αρχικά, γίνεται μνεία στις γενικές αρχές του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου ο αναγνώστης να κατανοήσει τις βασικές έννοιες και να μπορεί να διαχωρίσει το εγχώριο και εθνικό δίκαιο από το διεθνές. Στη συνέχεια γίνεται προσπάθεια να επεξηγηθεί πως η Δημόσια Τάξη, η Εθνική Ασφάλεια και Άμυνα αντιμετωπίζει περιπτώσεις όπως Εμφύλιος πόλεμος, πραξικόπημα ή γενικά σοβαρή εσωτερική διαταραχή. Τι θέση κατέχουν και πως ερμηνεύονται τέτοια γεγονότα με βάση το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Μπορεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για ιδικούς της λόγους να υποδείξει δράσεις ή και εφαρμογή εμπειριστατωμένων όρων στο Κράτος – Μέλος της Ε.Ε.; Ποια η εμπλοκή της Ε.Ε. στη Γιουγκοσλαβική κρίση, τις Ειρηνευτικές διαδικασίες Ισραήλ – Παλαιστίνης και στον Πόλεμο του Περσικού κόλπου είτε μέσω Διεθνών Οργανισμών ή κάτω από την «ομπρέλα» του ΝΑΤΟ; Μπορεί η εξωτερική δράση της Ε.Ε. μέσω της ΚΕΠΠΑ να αποβεί χρήσιμη στην όλη προσπάθεια άμυνας και ασφάλειας των κρατών – μελών; Ποιες οι αποστολές εντός και ποιες εκτός της Ε.Ε. ; Μπορεί η ιδέα ενός Ευρωπαϊκού Στρατού να υλοποιηθεί μέσα σε όλη την πολυμορφικότητα και διαφορετική ιδεολογία – μεθοδολογία επιχειρήσεων των κρατών – μελών της Ε.Ε.; Πότε γεννήθηκε η παραπάνω ιδέα, ποια είναι η τωρινή κατάσταση και ποιες οι προοπτικές υλοποίησης στο βραχυπρόθεσμο μέλλον;

Ο Πρόεδρος της Κομισιόν, Ζαν Κλοντ Γιούνκερ, στο φόντο της ουκρανικής κρίσης, σε συνέντευξη του στις αρχές του έτους 2015, ζήτησε τη δημιουργία μόνιμου ευρωπαϊκού στρατού. Στόχος του ώστε να σταλεί το μήνυμα στη Ρωσία ότι «μιλάμε σοβαρά όταν συζητούμε για υπεράσπιση των ευρωπαϊκών αξιών» και ότι η ΕΕ «μπορεί να αντιδράσει αξιόπιστα απέναντι σε μια απειλή κατά της ειρήνης σε ένα κράτος-μέλος ή σε ένα γειτονικό κράτος». Έσπευσε δε να διευκρινίσει ότι ο ευρωστρατός που ονειρεύεται δεν θα βρίσκεται σε ανταγωνισμό με το ΝΑΤΟ αλλά θα αλληλοσυμπληρώνεται.

Το παρόν ερευνητικό πόνημα αποτελεί πρωτότυπη συνεισφορά στην βιβλιογραφία δεδομένου ότι είναι η πρώτη προσπάθεια καταγραφής της Ευρωπαϊκής Στρατιωτικής συμμετοχής ανα τον κόσμο, υπο το πρίσμα των ειδικότερων ρυθμίσεων της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γενική Προσέγγιση του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.1 Η Φύση του Δικαίου της Ένωσης με βάση τη Συνθήκη της Λισσαβόνας

1.1.1 Πρωτογενές Δίκαιο

Το Πρωτογενές Δίκαιο¹ της Ε.Ε. συγκροτούν ενδεικτικώς:

- Η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), 1951
- Η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), 1957
- Η σύμβαση τροποποίησης διατάξεων του προϋπολογισμού και η σύμβαση συγχώνευσης, 1979
- Η Συνθήκη και η Πράξη προσχώρησης της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, 1972
- Η Συνθήκη και η Πράξη προσχώρησης της Ελλάδας, 1979
- Η Συνθήκη για την Γροιλανδία, 1984
- Η Συνθήκη και η Πράξη προσχώρησης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, 1985
- Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, 1986
- Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, 1992
- Η Συνθήκη και η Πράξη προσχώρησης της Αυστρίας, της Φιλανδίας και της Σουηδίας, 1995
- Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, 1997
- Η Συνθήκη της Νίκαιας, 2001
- Η Συνθήκη της Λισσαβόνας ή Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, 2007
- Η Συμφωνία «Ένωση για τη Μεσόγειο», 2008

¹ Επιθεώρηση Αποκέντρωσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης/ Τεύχος/ Ν. 73/ Αθήνα 2013

- Οι Πράξεις των Μονίμων Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων των Κρατών Μελών του Συμβουλίου κ.α.

Τα παραπάνω κείμενα περιλαμβάνουν τις βασικές αρχές για τους στόχους, τους σκοπούς, την εν γένει οργάνωση, τη λειτουργία και ορισμένα θέματα οικονομικού δικαίου διαγράφοντας τα οιονεί συνταγματικά πλαίσια του όλου ενιαίου Ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Αναλυτική αναφορά και λεπτομερείς ρυθμίσεις επι παντός θέματος ενδιαφέροντος πιθανόν την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν ήταν δυνατόν να περιλαμβάνονται στις παραπάνω συνθήκες και Πράξεις, δεδομένου, ότι η νομική συστατική κατασκευή των Κοινοτήτων αρχικώς και της Ένωσης μετέπειτα ήταν αναγκαίο να στηριχθεί σε «αρχές» και «ρυθμίσεις» μονίμου και διαρκούς χαρακτήρα, μακράν του κινδύνου συχνών αλλαγών και τροποποιήσεων επιβληθησομένων απο οποιαδήποτε εξωγενή αιτία (πολιτικές επιλογές των κυβερνήσεων των Χωρών Μελών, τρέχουσες σκοπιμότητες, πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες, «άτυπες» συμμαχίες εντός των κόλπων των Κοινοτήτων και της Ένωσης κ.α.).

Οι λεπτομερείς ρυθμίσεις και η συχνή αλλαγή στρατηγικών, πολιτικών, μέτρων και ρυθμίσεων έχει εναποτεθεί από τους εμπνευστές και ιδρυτές του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος στο λεγόμενο «Παράγωγο» δίκαιο, λόγω της ευελιξίας και της ευχέρειας κατάργησης ή τροποποίησης, την οποία αυτό από τη φύση του «εμπεριέχει».

1.1.2 Παράγωγο Δίκαιο

Το λεγόμενο παράγωγο ή δευτερογενές δίκαιο των τριών Κοινοτήτων αρχικώς και της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετέπειτα, συγκροτούν:

- Οι Κανονισμοί
- Οι Οδηγίες
- Οι Αποφάσεις
- Οι Συστάσεις, οι Γνώμες

Το παραπάνω Δίκαιο «παράγεται» από τα διάφορα Όργανα των Κοινοτήτων, της Ένωσης κατά την άσκηση των ανατεθεισών υπό των Συνθηκών σε αυτά αρμοδιοτήτων, για το σκοπό υλοποίησης των στόχων και Συνθηκών αφενός και για σκοπό ομοιογενούς και ενιαίας εφαρμογής των στρατηγικών, των πολιτικών, των μέτρων, των ρυθμίσεων υπό των συμμετεχόντων Κρατών αφετέρου. Εξυπακούεται ότι όπου δεν παρίσταται ανάγκη ενιαίας ρύθμισης ισχύουν και εφαρμόζονται οι διατάξεις οι ισχύουσες εν προκειμένου στα κατ'ιδίαν Εθνικά δικαιοσύνηματα.

1.1.2.1 Κανονισμός

Ο κανονισμός έχει γενική ισχύ, είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος. Χαρακτηριστικά:

- γενική ισχύ: ο κανονισμός έχει γενικό και απρόσωπο χαρακτήρα, απευθύνεται

πάντα σε κράτη μέλη

- δεσμευτικός ως προς το περιεχόμενο του για όλους τους αποδέκτες του
- ισχύει άμεσα. Για την άντληση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στις έννομες τάξεις των κρατών μελών, δεν απαιτείται κάποια πράξη ενσωμάτωσης στο εσωτερικό δίκαιο. Έτσι, οποιοσδήποτε αντλεί έννομο συμφέρον, μπορεί να επικαλεστεί διατάξεις του κανονισμού.

1.1.2.2 Οδηγία

Είναι πράξη που εκδίδεται από τα κοινοτικά όργανα, η οποία δεσμεύει τα κράτη μέλη μόνο ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στα κράτη μέλη. Χαρακτηριστικά:

- δεσμευτική μόνο ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.
- δεν ισχύει άμεσα. Αφήνει πάντοτε μια προθεσμία για την μεταφορά των διατάξεων της στο εθνικό δίκαιο. Τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα εντός της προθεσμίας αυτής να μεταφέρουν με νομοθετικές ή κανονιστικές πράξεις την οδηγία στο εσωτερικό εθνικό δίκαιο, δεσμευόμενα μόνο ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Στην περ. που δεν το κάνουν οι ιδιώτες δεν μπορούν να επικαλεστούν δικαιώματα που τους παρέχει το κοινοτικό δίκαιο. Κατ' εξαίρεση η οδηγία έχει άμεση ισχύ, όταν:

- δεν έχει μεταφερθεί, όπως θα έπρεπε στο εθνικό δίκαιο
- είναι σαφής ως προς το περιεχόμενο της, ανεπιφύλακτο και χωρίς αιρέσεις
- δημιουργεί δικαιώματα στους ιδιώτες

Η άμεση ισχύ βέβαια, όπως παγιώνεται από την νομολογία του ΔΕΚ, αφορά μόνον την κάθετη άμεση εφαρμογή(σχέσεις κράτους και φυσικού ή νομικού προσώπου) και όχι την οριζόντια (σχέσεις ιδιωτών μεταξύ τους). Σε περίπτωση που το απείθαρχο κράτος διατηρεί την ίδια στάση τότε ο ιδιώτης μπορεί να προσφύγει στο ΔΕΚ και να ζητήσει αποζημίωση (αιτιώδης σύνδεσμος ανάμεσα στην παράλειψη και της ζημιά του ιδιώτη) για την παράλειψη του κράτους να συμμορφωθεί είτε να ζητήσει από το εθνικό δικαστήριο να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο υπό το πρίσμα των διατάξεων της οδηγίας.

1.1.2.3 Απόφαση

Είναι δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της για τους αποδέκτες που ορίζει. Χαρακτηριστικά:

- δεσμευτικός ως προς το περιεχόμενο του για όλους τους αποδέκτες του
- δεν έχει γενική ισχύ, αλλά δεσμεύει μόνο αυτού προς τους οποίους απευθύνεται. Απευθύνεται είτε σε ορισμένα κράτη μέλη, είτε σε πρόσωπα, ρυθμίζοντας μια συγκεκριμένη κατάσταση(π.χ. επιβολή προστίμου με Απόφαση της Επιτροπής).

1.1.2.4 Σύσταση

Η Σύσταση επιτρέπει στα Θεσμικά Όργανα να αποφαινόμενοι κατά μη δεσμευτικό τρόπο, προτείνοντας μια γραμμή συμπεριφοράς χωρίς να δημιουργούν νομική υποχρέωση για τους αποδέκτες (Τα Κράτη – Μέλη, λοιπά Κοινοτικά Όργανα, σε ορισμένες περιπτώσεις πολίτες της Ένωσης).

1.1.2.5 Γνώμη

Η Γνώμη είναι μια πράξη που επιτρέπει στα κοινοτικά όργανα να εκφράζονται κατά τρόπο μη δεσμευτικό, δηλαδή χωρίς να επιβάλλουν νομική υποχρέωση στους αποδέκτες της. Ο σκοπός είναι να καθοριστεί η άποψη του κοινοτικού οργάνου σχετικά με ένα ζήτημα.

1.2 Σχέσεις Εθνικού Δικαίου , Διεθνούς Δικαίου και Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση / Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί έναν διεθνή οργανισμό, μια συσπείρωση κρατών που δημιουργούν καινούρια νομική οντότητα που αποκτά και ξεχωριστή από αυτά νομική βούληση.

Με δεδομένο το στοιχείο, ότι οι αρχικές τρεις Κοινότητες (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, ΕΚΑΕ), η μετέπειτα Ε.Ε., εδράζονται σε σειρά αξιών (όπως εκείνες των θεμελιωδών ελευθεριών, της αλληλεγγύης, των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων κ.α.), πρέπει να θεωρηθεί ως αναγκαίο παρεπόμενο, ότι αυτές (οι τρεις κοινότητες δηλαδή, η Ε.Ε.), επεδίωκαν και επιδιώκουν την υλοποίηση των ιδρυτικών (και μεταγενεστερών) στόχων και σκοπών τους μόνο μέσω κανόνων δικαίου² και όχι μέσω μηχανισμών ισχύος και βιαίας επιβολής.

Εάν, πέραν του παραπάνω συστήματος αξιών, ληφθεί υπόψη ότι οι τρεις Κοινότητες, η Ε.Ε., είναι προϊόντα ελεύθερης επιλογής των ενδιαφερομένων μερών υπο καθεστώς ειρήνης, μακράν «βιαίων άνωθεν επιταγών» και μακράν πολεμικών συγκρούσεων, τότε η ανάγκη για ένα ίδιο και «ιδιάζον» σύστημα κανόνων δικαίου, το οποίο θα διέπει την εν γένει λειτουργία τους παρίσταται ως κατεπείγουσα και επιβεβλημένη.

Το «ιδιάζον» του δικαϊκού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δικαιολογείται από το γεγονός, ότι αυτό περιλαμβάνει από του ποικίλου εύρους θεμάτων, τα οποία καλείται να καλύψει και να ρυθμίσει, όλα τα πεδία του δικαίου: Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Δημόσιο Δίκαιο (Δίκαιο Ανταγωνισμού, Εργατικό Δίκαιο κλπ), Ιδιωτικό Δίκαιο (Γενικές Αρχές, Ενοχικό, Εμπράγματο) κλπ. Η ευρύτητα αυτή όμως τόσο των υπο ρύθμιση θεμάτων, όσο και των επ'αυτών ρυθμίσεων δημιουργεί σειρά σημαντικών προβλημάτων καταγραφής,

² Βλ. Εν, Ενδεικτικώς: Υπόθεση Schrader, Συλλογή 1989, σ.2263, Υπόθεση C-97/91, Borelli, Απόφαση της 2/12/1992

ερμηνείας και εφαρμογής και λειτουργεί «αποτρεπτικά» επί συγγραφικού συστηματικού επιπέδου.

Σε όλα αυτά τα σημαντικά ζητήματα έρχεται να προστεθεί και άλλη σειρά θεμάτων, όπως η πληθώρα των γλωσσών, στις οποίες πρέπει να διατυπώνονται οι ρυθμίσεις και οι κανόνες, οι ετερόκλητες και ενδεχομένως αλληλοαναιρούμενες Εθνικές νομοθεσίες, οι πολιτικές επιλογές των επι μέρους Εθνικών Κυβερνήσεων (οι οποίες πιθανόν να συγκρούονται με την άλλη πορεία των Ευρωπαϊκών Μηχανισμών), οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες των Εταίρων, οι οποίες πιθανόν να κατευθύνουν προς διάφορες θεωρήσεις την κοινή πολιτική κλπ.

Διεθνές Δίκαιο είναι το σύνολο των νομικών κανόνων που αφορούν σχέσεις είτε ανάμεσα στα κράτη και διεθνείς οργανισμούς, είτε ανάμεσα σε πρόσωπα που ζουν σε διαφορετικές επικράτειες ή εξαρτούν έννομα συμφέροντα που διέπονται από τα δίκαια των διαφόρων κρατών. Το Διεθνές Δίκαιο διακρίνεται στο Δημόσιο Διεθνές και στο Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο που εξετάζει τις συναλλαγές ιδιωτικού χαρακτήρα μέσα στα πλαίσια του διεθνούς πεδίου, ενώ ο κλάδος του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού δικαίου αποτελεί ιδιόμορφο δίκαιο των συνασπισμένων χωρών - μελών. Γενικά όμως ο όρος Διεθνές Δίκαιο (International Law) αφορά στο Δημόσιο (διεθνές) Δίκαιο.

Το Εθνικό Δίκαιο, ως κυρίαρχη μορφή της κοινωνικής ρύθμισης, κατακλύζεται από αόριστες έννοιες, γενικές αρχές και ρήτρες οι οποίες παρά το γενικό κι αφηρημένο τους χαρακτήρα, διαδραματίζουν σημαντικό και συγκεκριμένο ρόλο, κατά την ερμηνεία κι εφαρμογή των διακαϊκών κανόνων. Οι γενικές αυτές αρχές προσλαμβάνουν διάφορες μορφές και στην ουσία τους εκφράζουν κλασικές αξίες της κοινωνικής συμβίωσης, όπως αυτονομία, ισότητα, αξιοπρέπεια, δικαιοσύνη, κοινωνική αλληλεγγύη, γενικό συμφέρον. Συχνά μάλιστα, συνταγματικός μανδύας περιβάλλει τις αρχές αυτές είτε άμεσα είτε έμμεσα, καθιστώντας τις ισοδύναμες, από πλευράς τυπικής ισχύος, με τους τυπικούς κανόνες δικαίου.

Το Ευρωπαϊκό δίκαιο υπερισχύει του εθνικού (εσωτερικού) δικαίου των κρατών-μελών της Ε.Ε. Σημειώνεται ότι οι συνθήκες (πρωτογενές δίκαιο) αποτελούν διεθνείς συμφωνίες που στο σύνολό τους συνιστούν τον "καταστατικό χάρτη" της Ε.Ε., οι οποίες τελικά και υπερισχύουν των εσωτερικών νόμων (εθνικών δικαίων) των μελών-Χωρών. Συνεπώς οι Χώρες μέλη δεν μπορούν μετά την ένταξή τους να επικαλεστούν αντισυνταγματικότητα συνθηκών, με σκοπό την απαλλαγή τους από τις ανειλημμένες υποχρεώσεις. Επίσης και οι πράξεις των οργάνων της Ε.Ε. που εκδίδονται προς εφαρμογή των διατάξεων των συνθηκών υπερισχύουν ομοίως των εθνικών (εσωτερικών) νόμων εκάστου κράτους-μέλους.

Το ελληνικό Σύνταγμα ορίζει ότι διεθνείς συνθήκες, που έχει συνομολογήσει η Ελλάδα, υπερισχύουν των νόμων, (άρθρο 28 του Ελληνικού Συντάγματος του 1975), αλλά όχι και αυτού τούτου του Συντάγματος, που όμως είναι υπόχρεο σε εναρμόνιση με Κοινοτικό δίκαιο, σύμφωνα με το άρθρο 3 της συνθήκης Ρώμης.

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει τονίσει κατ' επανάληψιν ότι όλα τα κράτη-μέλη οφείλουν να συμμορφώνονται με το ευρωπαϊκό δίκαιο και ουδεμία διάταξη εσωτερικού δικαίου (νόμος ή Σύνταγμα) δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία

για μη συμμόρφωσή τους. Πάντως η σχέση του Συνταγματικού προς το Ευρωπαϊκό δίκαιο στο εσωτερικό κάθε κράτους-μέλους ερίζεται εντόνως.

1.3 Ειδικότερες Βασικές Έννοιες και Ρυθμίσεις του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί θεμάτων Άμυνας

1.3.1 Αρχή της ειδικής εξουσιοδότησης

Είναι μια από τις Βασικές Αρχές του Ευρωπαϊκού Δικαίου και ορίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να δρα σε τομείς που δεν αποτελούν αρμοδιότητά της μόνο όταν η δράση της εξασφαλίζει καλύτερο αποτέλεσμα από αυτό των εθνικών κυβερνήσεων ή περιφερειακών ολοκληρώσεων.

«Η Κοινότητα δρα μέσα στα όρια των αρμοδιοτήτων που της αναθέτει και των στόχων που της ορίζει η παρούσα Συνθήκη». Οι αρμοδιότητες χωρίζονται σε :

- Αποκλειστικές(κανένα περιθώριο δράσης από τα κράτη-μέλη). Αφορούν λ.χ. την επιβολή δασμών ή φόρων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, την κοινή αγροτική και εμπορική πολιτική.
- Συντρέχουσες (περιθώριο δράσης, εφόσον η Κοινότητα δεν ασκεί καμία ενέργεια). Αφορούν λ.χ. την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων και υπηρεσιών, εργαζομένους, μη οικονομικού χαρακτήρα τομείς (π.χ. περιβάλλοντος), την ΚΕΠΠΑ και τον τρίτο Πυλώνα
- Με επιφύλαξη (υπέρ της εθνικής δράσης), στους τομείς παραγωγής και εμπορίας πολεμικού υλικού και της εθνικής ασφάλειας

1.3.2 Αρχή της επικουρικότητας

Η επικουρικότητα είναι μια αρχή που ρυθμίζει την άσκηση των αρμοδιοτήτων. Πρέπει να επιτρέπει τον καθορισμό του κατά πόσο η Ένωση μπορεί να ενεργήσει ή πρέπει να αφήσει την πρωτοβουλία στα κράτη μέλη. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η Ένωση μπορεί να παρέμβει σε τομείς οι οποίοι δεν εμπίπτουν την αποκλειστική της αρμοδιότητα μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατο να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και δύνανται συνεπώς, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε επίπεδο Ένωσης.

«Στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της, η Κοινότητα δρα μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατο να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη, και μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο».

1.3.3 Αρχή της αναλογικότητας

Η αρχή της αναλογικότητας είναι η δεύτερη μεγάλη αρχή που ρυθμίζει την άσκηση των αρμοδιοτήτων. Βάσει της αρχής αυτής, το περιεχόμενο και η μορφή των ενεργειών της Ένωσης δεν υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο για την

επίτευξη των στόχων του Συντάγματος. Κατά το πρότυπο της αρχής της επικουρικότητας, η αρχή της αναλογικότητας διέπει την άσκηση των αρμοδιοτήτων που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Σκοπός της είναι να οριοθετήσει τις δράσεις των οργάνων της Ένωσης. Σύμφωνα με τον εν λόγω κανόνα η δράση των κοινοτικών οργάνων δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων των Συνθηκών. Με άλλα λόγια, το περιεχόμενο και η μορφή της δράσης πρέπει να αντιστοιχεί στον επιδιωκόμενο στόχο της.

«Η δράση της Κοινότητας δεν πρέπει να υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων της παρούσας Συνθήκης».

Η αρχή της αναλογικότητας εγγράφεται στο άρθρο 5 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα κριτήρια για την εφαρμογή της αναλύονται στο πρωτόκολλο (αριθ. 2) για την εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας που προσαρτούνται στις Συνθήκες.

Η αρχή της αναλογικότητας σημαίνει ότι όταν μια ενέργεια της ΕΕ αποδεικνύεται απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα οφείλουν να εξετάσουν αν η ενέργεια αυτή απαιτεί νομοθετική ρύθμιση ή αν μπορεί να χρησιμοποιηθούν άλλα αποτελεσματικά μέσα (χρηματοοικονομική ενίσχυση, ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών με μια σύσταση, παρώθηση σε κοινή ενέργεια με ψήφισμα, κλπ.).

Για να συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας, η ευρωπαϊκή δράση πρέπει να έχει την απλούστερη δυνατή μορφή, προσαρμοσμένη στην ικανοποιητική επίτευξη του στόχου του μέτρου. Επομένως η Ένωση πρέπει να νομοθετεί μόνον εφόσον αυτό είναι αναγκαίο και να δίνει την προτίμηση στις οδηγίες μάλλον παρά στους κανονισμούς και στις οδηγίες πλαίσια μάλλον παρά στα λεπτομερή μέτρα. Επιπλέον τα ευρωπαϊκά μέτρα θα πρέπει να αφήνουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο πεδίο για εθνικές αποφάσεις, να σέβονται εδραιωμένες εθνικές πρακτικές καθώς και τη λειτουργία της έννομης τάξης των κρατών μελών. Εκείνο που προέχει είναι να εξασφαλίζεται ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία δεν επιβάλλει στις εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές αρχές ή την κοινωνία των πολιτών παράλογες, περιττές ή υπερβολικές δυσχέρειες σε συνάρτηση με τον επιδιωκόμενο στόχο.

1.3.4 Αρχή της κοινοτικής καλής πίστης

Η αρχή της κοινοτικής καλής πίστης υποχρεώνει τα εκάστοτε όργανα να ασκούν τις αρμοδιότητές τους με βάση το περί δικαίου αίσθημα τους, με αναλογικότητα και επιείκεια και στο πλαίσιο της αρχής της νομιμότητας της δημόσιας διοίκησης. Σύμφωνα με την αρχή αυτή η δημόσια διοίκηση οφείλει να διευκολύνει τους διοικούμενους να προστατεύουν τα συμφέροντά τους και να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους.

Η αρχή της κοινοτικής καλής πίστης και η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου, επιβάλλουν στη δημόσια διοίκηση να μην εκμεταλλεύεται το διοικούμενο ή ακόμη περισσότερο να δημιουργεί καταστάσεις πλάνης, απάτης ή απειλής του. Η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης επιβάλλει στη δημόσια διοίκηση να μην επικαλείται δικές της παραλείψεις, για τις οποίες ο

διοικούμενος δεν φέρει καμία ευθύνη ή να αγνοεί μια ευνοϊκή για τον διοικούμενο πραγματική κατάσταση που έχει δημιουργηθεί επί μακρό χρονικό διάστημα και να αρνείται το δικαίωμα του να συνάγει της ωφέλιμες έννομες συνέπειες της, τα οφέλη δηλαδή που αυτή συνεπάγεται. Η αρχή αυτή συνδέεται με τη διαδικασία ανάκλησης των διοικητικών πράξεων, ενώ στην ουσία παρεμποδίζει την αντιφατική δράση της δημόσιας διοίκησης.

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο, κατάλληλο για να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την Συνθήκη».

1.4 Θεμελιώδη Δικαιώματα των πολιτών εντός της Ε.Ε

Κάθε πολίτης κράτους μέλους της Ε.Ε. αποκτά και την ιθαγένεια της Ε.Ε. Από αυτήν απορρέουν πλήθος δικαιωμάτων:

- ελεύθερης κυκλοφορίας στο εσωτερικό της Ε.Ε. και διαμονής σε κράτος μέλος.
- δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές του τόπου διαμονής του.
- δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις ευρωεκλογές του τόπου κατοικίας του.
- δικαίωμα διπλωματικής και προξενικής προστασίας σε έδαφος τρίτου κράτους, ακόμα και εάν το κράτος της ιθαγένειας του δεν έχει εκπροσώπηση στο τρίτο αυτό κράτος.
- δικαίωμα αναφοράς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, να απευθύνεται στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή, πρόσβασης σε έγγραφα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του Συμβουλίου και της Επιτροπής, και να απευθύνεται σε αυτά σε μια από τις επίσημες γλώσσες.

1.4 Εφαρμογή του Δικαίου της Ε.Ε. από τα Κράτη Μέλη

Το δίκαιο της ΕΕ όπως αναφέρθηκε αρχικά, διακρίνεται σε "πρωτογενές" και "παράγωγο".

Πρωτογενές δίκαιο είναι κυρίως οι Συνθήκες που αποτελούν τη βάση για κάθε ενέργεια της ΕΕ.

Το παράγωγο δίκαιο απορρέει από τις αρχές και τους στόχους που ορίζουν οι Συνθήκες και περιλαμβάνει τους κανονισμούς, τις οδηγίες και τις αποφάσεις.

Τα κράτη μέλη φέρουν την κύρια ευθύνη για την ορθή και έγκαιρη εφαρμογή των Συνθηκών και της ενωσιακής νομοθεσίας, την εφαρμογή της οποίας παρακολουθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η Επιτροπή μπορεί να λάβει μέτρα, εάν ένα κράτος μέλος:

- δεν μεταφέρει τις οδηγίες της ΕΕ στο εθνικό του δίκαιο και δεν ανακοινώνει στην Επιτροπή τι μέτρα έχει λάβει, ή
- αν υπάρχουν υποψίες ότι το κράτος μέλος παραβιάζει τη νομοθεσία της ΕΕ.

Αν δεν είναι δυνατή η εξεύρεση λύσης σε αρχικό στάδιο, η Επιτροπή μπορεί να κινήσει επίσημη διαδικασία επί παραβάσει και, ενδεχομένως, να παραπέμψει το κράτος μέλος στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Δημόσια Τάξη , Δημόσια Ασφάλεια και Άμυνα

2.1 Γενική Εννοιολογική Προσέγγιση: Δημόσια Τάξη , Εθνική Ασφάλεια , Άμυνα , Η Συνήθης Κατάσταση

Η Δημόσια Τάξη – Ασφάλεια μιας χώρας αλλά και η άμυνα της, η Εθνική Ασφάλεια με μια λέξη, είναι ένας ευρύτερος όρος από αυτόν της εξωτερικής πολιτικής ή πολιτικής άμυνας και συνδέεται άρρηκτα με την εδαφική ακεραιότητα και την προστασία των ζωτικών και θεμελιωδών Εθνικών συμφερόντων του κράτους³. Ο ορισμός της Εθνικής Ασφάλειας συναρτάται από μια σειρά παραγόντων, εγείρει την οργανωμένη αντίδραση απέναντι στην απειλή κατ'αυτής, επιβάλλει δε την ενοποίηση και το συντονισμό των επιμέρους κυβερνητικών αρμοδιοτήτων και χειρισμών, καθώς και την αξιοποίηση όλου του δυναμικού της χώρας. Ο προσδιορισμός της απειλής κατά της Εθνικής Ασφάλειας αξιολογείται από το κράτος, σε κάθε περίπτωση εντοπισμού της και στο πλαίσιο των τρεχουσών συνθηκών, σύμφωνα με τις αντιλήψεις του περί υπαρκτών, άμεσων ή πιθανών απειλών κατά της κυριαρχίας, ακεραιότητας και ειρήνης του.

Η απειλή, συνδεδεμένη με τον πόλεμο στην παραδοσιακή μορφή του, σήμερα έχει διευρυνθεί και στο εύρος της περιλαμβάνει όσα φαινόμενα θέτουν σε κίνδυνο την ακεραιότητα και ασφάλεια ενός κράτους. Η απειλή καθορίζει τη στάση του κράτους έναντι των σχέσεων του που ακολουθεί με τα υπόλοιπα κράτη, καθώς και τη στάση που τηρεί έναντι της διεθνούς κοινότητας⁴. Η αντιμετώπιση αυτών των απειλών που στρέφονται κατά της Εθνικής Ασφάλειας αποτελεί ευθύνη της πολιτικής εξουσίας και ζήτημα που επικεντρώνεται κατά μείζονα λόγο στην οργάνωση σε ειδικό κυβερνητικό όργανο. Η Εθνική Ασφάλεια αποτελεί κατά βάση την υψηλή στρατηγική και μακροσκοπικό στόχο που αντιμετωπίζεται σε κορυφαίο πολιτικό επίπεδο. Απαιτεί δε την ενοποίηση της αμυντικής, εξωτερικής, οικονομικής και εσωτερικής πολιτικής. Οι στόχοι της επιτυγχάνονται με το συντονισμό του πολιτικού, οικονομικού, κοινωνικού και στρατιωτικού δυναμικού κατά των υπαρκτών ή πιθανών εξωτερικών ή εσωτερικών απειλών που θέτουν σε κίνδυνο τη διατήρηση της ακεραιότητας και την ειρήνη της πολιτείας. Μεγάλο, βεβαίως μερίδιο της Εθνικής Ασφάλειας αφορά στην Εξωτερική Πολιτική, καθώς και στην πολιτική Άμυνας, ενώ είναι απαραίτητη η συμμετοχή του στρατού σε θέματα που παραδοσιακά δεν ανήκουν στο εύρος της Εθνικής Άμυνας.

³ Γ. Παπαστάμκος – Β. Γκίκας – Π. Λιακουρας (2002), Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διαχείριση Κρίσεων, Αθήνα - Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Σελ 66

⁴ J.A. Tapia-Valdes , «A Typology of National Security Policies», 9 Yale Journal of World Public Order 10, 1982, σελ 11

Για τον ορισμό της κρίσης στο επίπεδο της Εθνικής Ασφάλειας - Άμυνας υπο το πλαίσιο της υποκειμενικής – θεσμικής προσέγγισης θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τρία βασικά στοιχεία⁵:

- Η απειλή (Μια κρίση στο επίπεδο της Εθνικής Ασφάλειας αντιπροσωπεύει μια απειλή σε ένα συντεταγμένο σύστημα αξιών).
- Ο αιφνιδιασμός (Η κρίση εκδηλώνεται με μια ραγδαία κλιμάκωση γεγονότων, η οποία πλήττει την γνωσιμότητα του αρμόδιου για το χειρισμό κρίσεων κρατικού μηχανισμού).
- Η υπερβολική χρονική πίεση (Η εκδήλωση μιας κρίσης στο επίπεδο της Εθνικής Ασφάλειας συνεπάγεται μια υπερβολική πίεση χρόνου, η οποία προκαλεί την ικανότητα ενός κρατικού μηχανισμού να χειριστεί αποτελεσματικά και επιτυχώς την κρίση αυτή).

Επιπρόσθετα και για μια πληρέστερη μελέτη των κρίσεων είναι σκόπιμο να εκθέσουμε τα στάδια εξέλιξης μια κρίσης. Αυτά συνοψίζονται στα παρακάτω:

- Η Πρόκληση (Χαρακτηρίζεται κυρίως από την εμφάνιση ενός σημείου καμπής, το οποίο διαταράσσει την μέχρι τη στιγμή εκείνη εξέλιξη των πραγμάτων).
- Η Σύγκρουση (Έπεται συνήθως του σταδίου της πρόκλησης και χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη ένταση στις σχέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών, καθώς και από την εκατέρωθεν ανάπτυξη αδιάλλακτων συμπεριφορών).
- Η Έκβαση (Σύμφωνα με την ιστορική πείρα, το τέλος μιας κρίσης ταυτίζεται με τη συνδρομή τριών πιθανών εκβάσεων: α) τον πόλεμο, β) την ανακωχή ή γ) την προσωρινή ή μόνιμη διευθέτηση της διαφοράς).

2.2 Η Εκτροπή

2.2.1 Εμφύλιος Πόλεμος

Ο εμφύλιος πόλεμος είναι πόλεμος κατά τον οποίο μέρη εντός της ίδιας κουλτούρας, κοινωνίας ή εθνικότητας πολεμούν το ένα το άλλο διεκδικώντας τον έλεγχο της πολιτικής εξουσίας.

Μερικοί εμφύλιοι πόλεμοι χαρακτηρίζονται ως επαναστάσεις όταν ως αποτέλεσμα της σύγκρουσης συντελείται σημαντική κοινωνική αναδιάρθρωση. Μια εξέγερση, επιτυχής ή ανεπιτυχής, πιθανόν να θεωρηθεί εμφύλιος πόλεμος από κάποιους ιστορικούς, αλλά αυτό μόνο όταν οργανωμένοι στρατοί εμπλακούν σε συμβατικές μάχες. Άλλοι ιστορικοί δηλώνουν ότι το κριτήριο για έναν εμφύλιο πόλεμο είναι ότι πρέπει να υπάρχει παρατεταμένη βία μεταξύ οργανωμένων φατριών ή συγκεκριμένων περιοχών μιας χώρας (με συμβατικό ή όχι πόλεμο).

Οι ένοπλες συγκρούσεις ανάμεσα στον στρατό, τα Σώματα Ασφαλείας, τις συντηρητικές, φιλοβασιλικές, φιλελεύθερες και ακροδεξιές δυνάμεις από τη μία πλευρά και τις κυρίως δημοκρατικές, αντιβασιλικές αλλά και κομμουνιστικές,

⁵ Hermann, C. F.: International Crisis as a Situation Variable, Rosenau, J. N.: International Politics and Foreign Policy, 1969

αντάρτικες και επαναστατικές δυνάμεις από την άλλη ήταν αποτέλεσμα αντιπαλότητας παλαιότερων ετών.

2.2.1.1 Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος

Από μία άποψη ο Εμφύλιος αποτέλεσε τη συνέπεια συσσωρευμένων πολιτικών και κοινωνικών διεργασιών, που ξεκίνησαν από την εποχή του Εθνικού Διχασμού το 1915, εντάθηκαν με τη Μικρασιατική καταστροφή και την έλευση και εγκατάσταση ενός τεράστιου αριθμού προσφύγων και κορυφώθηκαν με την επιβολή της Δικτατορίας της 4ης Αυγούστου.

Το καταλυτικό στοιχείο όμως υπήρξε η γερμανική εισβολή τον Απρίλιο του 1941 και η τριπλή (γερμανική, ιταλική και βουλγαρική) κατοχή, η οποία επέβαλε ένα καθεστώς συνεργατών μισητό από την πλειοψηφία του ελληνικού λαού και δημιούργησε ένα πολιτικό κενό εξουσίας. Αυτό το κενό, σε συνδυασμό με την αδυναμία των παραδοσιακών πολιτικών δυνάμεων για ενεργητική αντίσταση στους κατακτητές, θα διαμορφώσουν τις συνθήκες για να δημιουργηθούν, το φθινόπωρο του 1941, οι δύο μεγαλύτερες αντιστασιακές οργανώσεις, το ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) και ο ΕΔΕΣ (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος).

Το ΕΑΜ ήταν ένας συνασπισμός από μικρά, φιλοαριστερά κυρίως, κόμματα, με κυρίαρχο το ΚΚΕ (Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας). Τον Φεβρουάριο του 1942 θα δημιουργήσει το στρατιωτικό του σκέλος, τον ΕΛΑΣ, που είχε ως αρχηγό ("καπετάνιο") τον Άρη Βελουχιώτη. Γρήγορα ο ΕΛΑΣ κατάφερε να κυριαρχήσει σε όλη την χώρα εκτός από την Ήπειρο και τη Δυτική Στερεά, όπου υπήρχε ο ΕΔΕΣ. Στα τέλη του 1944 το ΕΑΜ φτάνει πλέον να αριθμεί 1.000.000 περίπου μέλη, έχοντας αναδειχθεί στην πλέον μαζική πολιτική οργάνωση στην Ελλάδα.

Ο ΕΔΕΣ, που συσπείρωνε πλήθος αξιωματικών του προπολεμικού ελληνικού στρατού, είχε στρατιωτικό διοικητή έναν πρώην αξιωματικό του ελληνικού στρατού, τον Ναπολέοντα Ζέρβα, ο οποίος (όπως και πολλοί άλλοι του αντι-εαμικού χώρου) πίστευε ότι το ΕΑΜ είχε ως στόχο την εγκαθίδρυση κομμουνιστικού καθεστώτος μετά την απελευθέρωση. Αυτή η πεποίθησή του τον έκανε να είναι ιδιαίτερα καχύποπτος σε κάθε κίνηση του ΕΛΑΣ. Από την πλευρά του ο ΕΛΑΣ συνεχώς πίεζε τις υπόλοιπες αντιστασιακές οργανώσεις, συχνά με αιματηρό τρόπο, όπως στην περίπτωση της ΕΚΚΑ (Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωσις), να ενταχθούν σε αυτόν, ενώ η πεποίθησή του ότι ο Ζέρβας συνεργάζεται με τους Γερμανούς βάθυνε ακόμα περισσότερο την αμοιβαία δυσπιστία των δύο οργανώσεων.

Στη Μέση Ανατολή η κυβέρνηση αποφάσισε να σχηματίσει ένοπλες δυνάμεις με αξιωματικούς και στρατιώτες με δεξιά φρονήματα που διέφυγαν από την Ελλάδα, οι οποίες θα συνεισέφεραν στον αγώνα κατά του Άξονα. Μαζί με αυτούς θα καταφθάσουν στελέχη και φίλοι του κομμουνιστικού κινήματος, για τους οποίους ύψιστος σκοπός είναι ο αντιφασιστικός αγώνας. Έτσι, στο Βασιλικό Στρατό Μέσης Ανατολής, αλλά και στο Βασιλικό Ναυτικό, θα υποχρεωθούν να συνυπάρξουν πολιτικές ομάδες με αντίθετο πολιτικό προσανατολισμό.

Οι ρίζες του Εμφυλίου Πολέμου μπορούν να θεωρηθούν οι συγκρούσεις μεταξύ των διαφόρων αντιστασιακών οργανώσεων κατά τη διάρκεια της κατοχής. Σημαντικός παράγων ήταν η εμπλοκή της Μεγάλης Βρετανίας με την SOE στην Αντίσταση (όπως και σε άλλες χώρες) με βραχυπρόθεσμο στόχο τον πόλεμο κατά του Άξονα και μακροπρόθεσμο να ελέγξει τις μεταπολεμικές πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Ακρογωνιαίος λίθος της στρατηγικής του Τσώρτσιλ για την Ελλάδα ήταν η επαναφορά του Βασιλιά των Ελλήνων Γεωργίου Β΄.

Σημαντικό επιβαρυντικό στοιχείο ήταν η απουσία μιας δημοκρατικά νομιμοποιημένης αρχής που θα διηύθυνε τον αντιστασιακό αγώνα ενιαία. Η εξόριστη κυβέρνηση στο Κάιρο δεν είχε ποτέ τεθεί στην κρίση του ελληνικού λαού, καθώς της κατοχής είχε προηγηθεί η δικτατορία του Μεταξά και αυτή είχε με τη σειρά της προέλθει από ανώμαλες πολιτικές εξελίξεις, ενώ το καθεστώς του Βασιλιά είχε παραδώσει τους πολιτικούς κρατούμενους στους Γερμανούς, από τους οποίους χιλιάδες θα εκτελεστούν ως αντίποινα.

Όταν ο πόλεμος άρχισε να κλίνει υπέρ των συμμάχων, οι αντιστασιακές οργανώσεις επεδίωξαν πέρα από τον αγώνα να επηρεάσουν το πολιτικό μέλλον της χώρας. Αυτό παράλληλα με τους ανταγωνισμούς μεταξύ των νικητριών δυνάμεων που είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται διαμόρφωσε τα δύο στρατόπεδα.

2.2.2 Πραξικόπημα εντός Εθνικών συνόρων

Πραξικόπημα, ή Κίνημα (προπολεμική χρήση του όρου), καλείται η βίαια και αιφνιδιαστική συνωμοτική πράξη που έχει σκοπό τη μεταβολή του πολιτεύματος προς όφελος της πολιτικής και στρατιωτικής κατάστασης μιας χώρας. Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι τα πραξικοπήματα έχουν σκοπό την εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος και τον περιορισμό των συνταγματικών δικαιωμάτων των πολιτών. Διακρίνεται σε πολιτικό ή στρατιωτικό, ενώ υπάρχει και ο όρος συνταγματικό πραξικόπημα. Πρόκειται για έννοια που έρχεται σε αντίθεση με την επανάσταση, η οποία προέρχεται από καταπιεζόμενες ομάδες πολιτών και αποσκοπεί στην επέκταση και κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους.

Διεθνώς, πραξικοπήματα ή απόπειρες πραξικοπημάτων εκδηλώνονται συνήθως σε χώρες με πολιτική αστάθεια αλλά και οικονομικά προβλήματα, κυρίως στην Αφρική και στην Λατινική Αμερική (τον 19^ο αιώνα έγιναν πάνω από 200 πραξικοπήματα και απόπειρες πραξικοπημάτων στη Βολιβία). Σε πολλές περιπτώσεις με στρατιωτικά πραξικοπήματα που πετυχαίνουν εγκαθιδρύονται δικτατορίες, όπως στην Ελλάδα το 1967 η Χούντα των Συνταγματαρχών, στην Μιανμάρ το 1990, στη Νιγηρία, στο Νίγηρα, το 1996 και αλλού. Τα τελευταία χρόνια, εκδηλώθηκαν επιτυχημένα πραξικοπήματα σε χώρες όπως οι Κομόρες, η Σιέρα Λεόνε, η Μαυριτανία, το Πακιστάν, η Ταϋλάνδη, τα νησιά Φίτζι, το Σάο Τομέ και Πρίνσιπε, οι Νήσοι Σολωμόντα και άλλες, ενώ πολλοί ηγέτες του κόσμου (αρκετοί έχουν κατοχυρώσει την εξουσία τους με τη διεξαγωγή πολυκομματικών εκλογών), κατέλαβαν την εξουσία με πραξικοπήματα, όπως τη Λιβύη ο Μουαμάρ Καντάφι, στο Σουδάν ο Ομάρ Μπασίρ, στην Γκάμπια ο Γιαγιά Τζαμέ, στην Ισημερινή Γουινέα ο

Τεοδόρο Ομπιάνγκ Νγκέμα Μπασόνγκο, στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία ο Φρανσουά Μποζιζέ, στη Γουινέα ο Μουσά Νταντίς Καμαρά και άλλοι.

Στην Ευρώπη στην πρόσφατη ιστορία πραξικοπήματα έγιναν, εκτός από την Ελλάδα, στην Ισπανία και στην Πορτογαλία. Το 1991 το πραξικόπημα που είχε γίνει στην τότε Σοβιετική Ένωση οδήγησε στη διάλυση της ΕΣΣΔ. Απόπειρες πραξικοπημάτων, φανερές ή μη, έγιναν τις τελευταίες δεκαετίες στη Βενεζουέλα, στον Ισημερινό, στις Σεϋχέλλες, στη Μαδαγασκάρη, στην Αϊτή, στην Ονδούρα και αλλού.

2.3 Διαχείριση Εκτάκτων Καταστάσεων / Κρίσεων

Η θεωρία των διεθνών σχέσεων και της εξωτερικής πολιτικής επισημαίνει την ύπαρξη δύο βασικών σχολών προσέγγισης των κρίσεων και ιδίως της διαχείρισης τους⁶:

- Την προσέγγιση με βάση ένα διεθνές σύστημα ή άλλως συστηματική προσέγγιση (Systemic Approach). Η συγκεκριμένη προσέγγιση προϋποθέτει, άλλωστε, την μεθοδολογικού χαρακτήρα, ύπαρξη ενός διεθνούς συστήματος στο οποίο συμμετέχουν δύο τουλάχιστον ή και περισσότερα κράτη.

- Την προσέγγιση με βάση ένα σύστημα αποφάσεων (Decision – making Approach). Στην προκειμένη περίπτωση θα μπορούσε επίσης να γίνει λόγος και για υποκειμενική προσέγγιση, αφού η εφαρμογή προϋποθέτει την ύπαρξη ενός μηχανισμού λήψης αποφάσεων, ο οποίος λειτουργεί στο πλαίσιο της εσωτερικής θεσμικής συγκρότησης του συγκεκριμένου κράτους⁷.

Στο Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠΕΞ) λειτουργεί μια Μονάδα Διαχείρισης Κρίσεων⁸ με σκοπό την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων ανθρωπιστικής και προξενικής φύσεως με διεθνείς πτυχές. Ενεργεί κάτω από την εποπτεία του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Εξωτερικών και συντονίζει τη Διεύθυνση Διοικητικών και Δικαστικών Υποθέσεων του Υπουργείου με άλλες συναρμόδιες υπηρεσίες άλλων Υπουργείων. Με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα λειτουργίας και οργάνωσης της Μονάδας, καθώς και κάθε σχετική λεπτομέρεια. Αυτή η Μονάδα εκπονεί το Σχέδιο Διαχείρισης Εκτάκτων Καταστάσεων και φροντίζει να παραμένει διαρκώς ενημερωμένο. Για σκοπούς εκπαίδευσης, διοργανώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα ασκήσεις εξοικείωσης του Προσωπικού του Υπουργείου Εξωτερικών το οποίο έχει προκαθοριστεί για την αντιμετώπιση εκτάκτων περιστατικών. Η Μονάδα Διαχείρισης Κρίσεων, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της συνεργάζεται με το «Situation Centre» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και με τις αντίστοιχες μονάδες άλλων Κρατών – Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, εκπροσωπεί το Υπουργείο Εξωτερικών σε

⁶ Roberts, J. Decision – Making during International Crises, 1988, σελ 14 και 36

⁷ Γ. Παπαστάμκος – Β. Γκίκας – Π. Λιακούρας (2002), Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διαχείριση Κρίσεων, Αθήνα - Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Σελ 33

⁸ <http://www.mfa.gr/organismos-ypex/kephalaio-b-kentriki-ypiresia/arthro-14-monada-diakheirises-kriseon.html>

συμβουλευτικά διυπουργικά όργανα και επιτροπές, για θέματα συναφή με την αρμοδιότητα της Μονάδας.

2.4 Ενδεχόμενες Συστάσεις- Ενδείξεις της Ε.Ε. σε Κράτη – Μέλη για ανάληψη δράσης στους τομείς της Δημόσιας Τάξης , Δημόσιας Ασφάλειας και Άμυνας - Τα κριτήρια ανάπτυξης Στρατιωτικής Ικανότητας στην ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αρχικά και η Ευρωπαϊκή Ένωση αργότερα, δομήθηκαν και οργανώθηκαν από την ίδρυση τους, ως μια ολοκληρωμένη έννομη τάξη που αυτονομείται και εξατομικεύεται σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο συνύπαρξης κρατών στο διεθνές περιβάλλον. Παρά το γεγονός ότι είχαν ιδρυθεί αρχικά με διεθνή συνθήκη, η δομή και λειτουργία του ενωσιακού συστήματος, η ύπαρξη θεσμικών οργάνων με ευρείες αρμοδιότητες, αλλά κυρίως η οργάνωση ενός ολοκληρωμένου δικαιοδοτικού συστήματος που εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου από όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες – θεσμικά όργανα, κράτη, μέλη, ιδιώτες, είναι στοιχεία που προσομοιάζουν προς μια Εθνική έννομη τάξη.

Στο άρθρο 2 του ΣΕΕ διακηρύσσονται οι αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες όπως τονίζεται, «επέχουν θέση συνταγματικών αρχών καθώς προσδιορίζουν την ίδια την υφή και τα θεμέλια του υπερεθνικού οργανισμού»⁹, ενώ ο σεβασμός τους τίθεται ως προϋπόθεση για την προσχώρηση νέων κρατών στην Ένωση. Στις αξίες αυτές συγκαταλέγεται και η αρχή του κράτους δικαίου, η οποία σηματοδοτεί το θεμελιώδη ρόλο που διαδραματίζει το δίκαιο και ο σεβασμός των αρχών που απορρέουν από αυτό, στο ενωσιακό οικοδόμημα.

Όπως προαναφέρθηκε στο Παράγωγο Δίκαιο της Ε.Ε. (Κανονισμοί, οδηγίες, αποφάσεις κλπ) ορισμένα έχουν δεσμευτική ισχύ. Όμως, εκτός από τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι πηγές επικουρικού δικαίου περιλαμβάνουν το διεθνές δίκαιο και τις γενικές αρχές δικαίου. Αυτές οι πηγές επέτρεψαν στο Δικαστήριο να καλύψει τα κενά του πρωτογενούς και/ή του παράγωγου δικαίου. Το διεθνές δίκαιο αποτελεί πηγή έμπνευσης για το Δικαστήριο κατά τη διαμόρφωση της νομολογίας του. Αναφέρεται σε αυτό παραπέμποντας στο γραπτό δίκαιο, στο έθιμο και στα ήθη. Οι γενικές αρχές δικαίου είναι άγραφες πηγές που απορρέουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου. Επέτρεψαν στο Δικαστήριο να θεσπίσει κανόνες σε διάφορους τομείς στους οποίους δεν προβλέπονται διατάξεις των Συνθηκών.

Τα κριτήρια ανάπτυξης Στρατιωτικής Ικανότητας στην ΕΕ καθορίστηκαν στο Ελσίνκι από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το οποίο καθόρισε γενικά κριτήρια σύγκλισης (convergence criteria) στα οποία θα πρέπει να ανταποκρίνονται οι δυνάμεις αυτές για να είναι ικανή η ΕΕ να διεξάγει αποτελεσματικά επιχειρήσεις χειρισμού κρίσεων. Τα κριτήρια αυτά είναι, ικανότητα ανάπτυξης (deployability), ικανότητα διατήρησης παρατεταμένων επιχειρήσεων (sustainability), διαλειτουργικότητα (interoperability),

⁹ Μ. ΚΡΗΤΙΚΟΣ, Συνθήκη ΕΕ και ΣΛΕΕ, Ερμηνεία κατ'άρθρο. Άρθρο 2, Σελ 9

ευελιξία (flexibility), κινητικότητα (mobility), βιωσιμότητα (survivability) και ικανότητα διοίκησης και ελέγχου. Η προσαρμογή στα κριτήρια αυτά των δυνάμεων που τα κράτη μέλη θα συνεισφέρουν, αποτελεί ευθύνη των ίδιων των κρατών. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι συνέδεσε αμοιβαία την ανάπτυξη αυτού του Πρωταρχικού Στόχου με την ενίσχυση του NATO, αντανακλώντας το πάγιο αίτημα της συνοχής, της συμπληρωματικότητας και της μη αναγκαίας επικάλυψης μεταξύ ΕΕ και NATO. Με τις αποφάσεις αυτές προβλέπεται η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας και ο εναρμονισμός των επιχειρησιακών απαιτήσεων με γνώμονα τον ορθολογισμό των ευρωπαϊκών εξοπλισμών, την τυποποίηση των οπλικών συστημάτων και τη μείωση του κόστους για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Οι ρυθμίσεις αυτές έδωσαν έναυσμα στη συζήτηση για τη δημιουργία κοινής αγοράς των εξοπλισμών (common market in armaments).

Με βάση αυτές τις δυνατότητες η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορεί να επιλέξει για την διεξαγωγή μιας επιχείρησης: είτε α) να προσφύγει σε συλλογικά μέσα και δυνατότητες, κυρίως στο στρατηγικό τομέα, που διαθέτει το NATO υλοποιώντας τη βασική αρχή της χρήσης διαχωρίσιμων και όχι χωριστών μέσων για τις ανάγκες της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας (separable but not separate) που διασφαλίζουν την πρόσβαση της ΕΕ στα NATOϊκά μέσα και αποτελούν το “κλειδί” για την ενεργοποίηση του Ευρωπαϊκού Πυλώνα του NATO είτε, β) να χρησιμοποιήσει τις δικές της αποκλειστικά συλλογικές δυνατότητες, τις οποίες θα πρέπει να αναπτύξει, κυρίως όσον αφορά τις δομές διοίκησης, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων διοίκησης, ελέγχου και πληροφοριών, και τις στρατηγικές μεταφορές, χρησιμοποιώντας για το σκοπό αυτό διαθέσιμες δομές εθνικών ή πολυεθνικών Στρατηγείων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η Διασφάλιση της Παγκόσμιας Ειρήνης

3.1 Οι Εμπλεκόμενοι

3.1.1 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)

Ο ΟΗΕ ιδρύθηκε στις 24 Οκτωβρίου 1945, μετά από δύο ολέθριους και καταστροφικούς για την ανθρωπότητα παγκόσμιους πολέμους με απώτερο σκοπό να «προστατεύσει τις επερχόμενες γενιές από τη μάστιγα του πολέμου (succeeding from the scourge of war)». Κύριος στόχος του είναι η συνεργασία βάσει του Διεθνούς Δικαίου στην ασφάλεια, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική ισότητα μεταξύ των κρατών του κόσμου. Από την ίδρυση του κλήθηκε να προλάβει την κλιμάκωση διαφορών και την εξέλιξη τους σε πόλεμο, να πείσει τις αντίπαλες πλευρές να χρησιμοποιήσουν ειρηνικές διαδικασίες διαλόγου αντί τη βία των όπλων για την επίλυση των διαφορών τους και να βοηθήσει στην αποκατάσταση της ειρήνης σε περιπτώσεις όπου εκδηλώθηκαν συγκρούσεις. Αρχικά είχε 51 μέλη. Μετά την προσχώρηση του νεότερου κράτους, του Νοτίου Σουδάν το 2011, ο Ο.Η.Ε. αριθμεί 193 κράτη μέλη, δηλαδή σχεδόν όλα τα διεθνώς αναγνωρισμένα ανεξάρτητα έθνη.

Η διατήρηση της ειρήνης ως «δραστηριότητα» στο πλαίσιο του ΟΗΕ, ουσιαστικά γεννήθηκε σε μια εποχή όπου αντιπαλότητες, απόρροια του Ψυχρού Πολέμου είχαν παραλύσει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Οι τότε επιχειρήσεις, κυρίως περιορίζονταν στην διατήρηση της κατάπαυσης του πυρός και στην σταθεροποίηση καταστάσεων επί του εδάφους, προσδίδοντας σημαντική υποστήριξη στις σε πολιτικό επίπεδο διαδικασίες που ήταν υπο εξέλιξη για την επίλυση των διαφορών και στον τερματισμό των συγκρούσεων. Οι αποστολές αυτές αποτελούνταν από άοπλους και στρατιωτικούς παρατηρητές και ελαφρά οπλισμένα στρατιωτικά τμήματα, με πρωταρχικό σκοπό την παρακολούθηση, αναφορά συμβάντων και την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών της σύγκρουσης.

3.1.2 Συνδιάσκεψη / Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΣΑΣΕ / ΟΑΣΕ)

Η Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), καλείται επίσης να παίξει ένα σημαντικό ρόλο για την πανευρωπαϊκή ασφάλεια και συνεργασία. Ο ΟΑΣΕ συγκεντρώνει 52 κράτη: όλα τα κράτη της ΕΕ, τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, τα κράτη της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (πρώην ΕΕΣΔ), τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά. Η συμφωνία περιλαμβάνει διατάξεις για την πρόληψη συγκρούσεων και τη ρύθμιση κρίσεων. Προβλέπει επίσης τη δημιουργία ενός βήματος (forum) του ΟΑΣΕ για την ασφάλεια. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετέχει στις δραστηριότητες του ΟΑΣΕ, συμβάλλοντας ιδίως στις εργασίες του για τις ανθρώπινες και οικονομικές διαστάσεις της ασφάλειας.

Το σύμφωνο για τη σταθερότητα στην Ευρώπη, το οποίο εγκρίθηκε στις 21 Μαρτίου 1995 στο Παρίσι είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την οποία είχε προκαλέσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών του Οκτωβρίου 1993 [Απόφαση 93/728 και απόφαση 94/367]. Το σύμφωνο αποσκοπεί στην προώθηση της σταθερότητας και της ειρήνης στην Ευρώπη με τη ρύθμιση του προβλήματος των μειονοτήτων και με την ενίσχυση του απαραβίαστου των συνόρων χάρη στην εμβάθυνση της διαδικασίας εκδημοκρατισμού και της περιφερειακής συνεργασίας στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Η παρακολούθηση της εφαρμογής του συμφώνου ανατέθηκε στον ΟΑΣΕ. Η προσπάθεια σταθεροποίησης επικεντρώνεται πλέον στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης .

3.2 Στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με την προαγωγή της Ειρήνης μεταξύ των Κρατών Μελών της

Η Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Οι αξίες αυτές είναι κοινές στα κράτη μέλη. Επιπλέον, οι κοινωνίες των κρατών μελών χαρακτηρίζονται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών. Οι αξίες αυτές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, κυρίως σε δύο συγκεκριμένες περιπτώσεις. Πρώτον, ο σεβασμός των αξιών αυτών αποτελεί προϋπόθεση για κάθε προσχώρηση νέου κράτους μέλους στην Ένωση και δεύτερον, η μη τήρηση των αξιών αυτών μπορεί να οδηγήσει στην κατάργηση των δικαιωμάτων συμμετοχής ενός κράτους μέλους στην Ένωση.

Αναλύοντας από τη φιλοσοφική και ιδεολογική πλευρά τους προαναφερόμενους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την προαγωγή της Ειρήνης μεταξύ των κρατών – μελών της, μπορούμε να εκθέσουμε τα παρακάτω:

Ανθρώπινη αξιοπρέπεια : Η πιο «φιλοσοφική» έννοια του κειμένου που περιλαμβάνει και τις υπόλοιπες αξίες που αναφέρονται πιο κάτω. Η αξιοπρέπεια αναφέρεται στον σεβασμό του κάθε ατόμου χωρίς καμιά διάκριση. Τα δικαιώματά του είναι αναφαίρετα και αναγνωρίζονται σαν «φυσικό» δικαίωμα. Ο νόμος απλώς τα αναγνωρίζει σαν σεβαστά, αλλά αυτά υπάρχουν από την γέννησή μας.

Ελευθερία : για την αξία αυτή έχουν χυθεί τόνοι από μελάνι και ρυάκια από αίμα ηρώων. Βασική αρχή της Ένωσης είναι ο σεβασμός της ελευθερίας του ατόμου. Στο πλαίσιο βέβαια της δημοκρατίας μας, ελευθερία σημαίνει και αυτο-περιορισμός. Και σεβασμός του άλλου.

Δημοκρατία : εδώ διατυπώνεται και η πολιτική αρχή της Ένωσης. Είμαστε προσηλωμένοι στην αστική μας δημοκρατία. Το ζήτημα είναι ότι η διατύπωση είναι γενική ώστε να «χωρέσει» και παρεκκλίσεις. Δεν ορίζει ένα σύστημα διακυβέρνησης. Όμως η ουσία του κάθε συστήματος ως δημοκρατικού εξαρτάται από τον σεβασμό των άλλων αξιών.

Ισότητα : άλλη μια έννοια φιλοσοφικά και ιδεολογικά συγκλίνουσα με τον δυτικό τρόπο σκέψης. Όλοι ίσοι απέναντι στον νόμο , χωρίς διακρίσεις. Αλλά οπωσδήποτε επιτρέπονται διακρίσεις στην πράξη. Γιατί υπάρχει και η θετική διάκριση για τους αδύνατους της κοινωνίας.

Κράτος Δικαίου : Εδώ εννοείται η κρατική οργάνωση με βάση το δίκαιο, δηλαδή τον σεβασμό του νόμου και όχι την αυθαιρεσία της εξουσίας. Το κράτος δικαίου προϋποθέτει μια νομική ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων με βάση τις αξίες που αναφέρονται εδώ. Και σαφέστατα να προστατεύει τον αδύνατο.

Ανθρώπινα Δικαιώματα : Εδώ διατυπώνεται η επιβεβαίωση της αναγνώρισης των αξιών που έχουν αποτυπωθεί σε άλλα προηγούμενα νομικά κείμενα. Η παγκόσμια διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ευρωπαϊκή σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου κλπ. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται για την προστασία των μειονοτήτων. Θέμα που καίει και εμάς ως χώρα, τόσο εσωτερικά όσο και στις διεθνείς μας σχέσεις.

Σε σχέση με τις υφιστάμενες συνθήκες, το Σύνταγμα συμπεριέλαβε νέες αξίες, και κυρίως την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την ισότητα, τα δικαιώματα των μειονοτήτων καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κοινωνιών των κρατών μελών, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Εθνική Εδαφική Ακεραιότητα και Εθνική Ασφάλεια: Οι Θέσεις της Ε.Ε.

4.1 Ιστορική Αναδρομή

Η πολιτιστική ταυτότητα, η εθνική και εδαφική ακεραιότητα και ασφάλεια αποτελούν αναφαίρετα ανθρώπινα δικαιώματα. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι τα εθνικά ζητήματα είναι πλέον παρωχημένα. Ωστόσο, εξ αιτίας τους, απειλείται σήμερα τρίτος παγκόσμιος πόλεμος.

Από αρχαιοτάτων χρόνων, οι μεγάλες δυνάμεις χρησιμοποιούν το «διαίρει και βασίλευε», προκειμένου να υποτάσσουν μειονότητες και πλειονότητες στο δικό τους νόμο. Στις τοπικές διενέξεις, που η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία υπέθαλπε, η ίδια υποστήριζε πάντα τον αδύναμο εναντίον του ισχυρού, προκειμένου να επιβάλλεται σε αμφοτέρους. Το αυτό έπραττε η γηραιά Αλβιών και συνεχίζουν σήμερα οι επίγονοί της.

Παράδοξο είναι ότι κάποιοι άνθρωποι υποστηρίζουν σήμερα μονόπλευρα τα δικαιώματα της κάθε «ομάδας», ενώ ταυτόχρονα διαβάλλουν ως «εθνικιστικά» αυτά της δημοκρατικής πολιτείας για όλους. Με «περισσή» αυτάρκεια και έπαρση, απορρίπτουν ως «εθνικισμό» την ανάγκη και το δικαίωμα των απλών ανθρώπων για ένταξη στην πλειονότητα, στο εθνικό σύνολο, ενώ παράλληλα ενθαρρύνουν την ένταξη σε μειονότητες, αφού το πρώτο κηρύσσεται «αντιδραστικό», ενώ το δεύτερο «προοδευτικό». Διαβεβαιώνουν πως ό,τι είναι «εθνικό» αποτελεί πλασματικό προϊόν του «βαθέως κράτους και των μυστικών υπηρεσιών», ενώ ό,τι «μειονοτικό» είναι «συμπαγές» και συνεπώς «γνήσιο». Φυσικά, συμπαγή πράγματα δεν υπάρχουν παρά μόνο στη φαντασία εμπόρων και μεταπρατών. Ακόμη και τα πλέον «συμπαγή» διαπερνώνται από αντιφάσεις μοιραίες και αξεπέραστες. Από την άλλη, για τις ποικίλες μειονότητες, κάποιοι αξιώνουν εξαιρέσεις από τους δημοκρατικούς κανόνες καθολικής ισχύος. Ακραία περίπτωση η μουσουλμανική «σαρία», που κάποιοι διεκδικούν για τη μειονότητά τους, σε απόκλιση από τους δημοκρατικούς νόμους του κράτους που ισχύουν για όλους. Με τη σημερινή έξαρση των ποικίλων «κοινοτισμών», υπονομεύεται ο νόμος της δημοκρατικής βούλησης και η κοινωνία κερματίζεται σε υποδιαιρέσεις με ξεχωριστούς νόμους για κάθε μία.

Αν οι άρχουσες τάξεις και οι αντίστοιχες μυστικές υπηρεσίες χειραγωγούν τα φρονήματα των πολιτών, είτε «εθνικά» είτε «μειονοτικά», αυτό δεν συνεπάγεται ότι τα φρονήματα δεν υπάρχουν αφ' εαυτών. Δεν είναι λίγες φορές που τα εθνοτικά φρονήματα, είτε πλειονοτήτων είτε μειονοτήτων, συγκρούστηκαν με τις εξουσίες. Στο 19ο αιώνα, εθνικές διεκδικήσεις ωρίμασαν τις κοινωνικές συνειδήσεις.

Μπορεί ο εθνικισμός να θεωρείται «ύποπτος», ως προϊόν «σκοτεινών» διεργασιών, όμως η εθνική συνείδηση και τα εθνικά προβλήματα υπάρχουν ως φαινόμενα αφ' εαυτών, χωρίς αναγκαστικά να χειραγωγούνται από μυστηριώδη

κέντρα. Άλλωστε, επειδή αφ' εαυτών διατηρούν υψηλή λαϊκή ευαισθησία, γι' αυτό προσφέρονται σε δημαγωγική εκμετάλλευση από «εθνικιστικής» πλευράς, αλλά εξ ίσου, και όχι λιγότερο, από «αντι-εθνικιστικής». Οι κάτοικοι κάθε χώρας, ανεξαρτήτως εθνικής προέλευσης, γλωσσικών, πολιτιστικών και θρησκευτικών χαρακτηριστικών, έχουν αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα στη δημοκρατική ισονομία, ισοπολιτεία, κοινωνική σταθερότητα, εδαφική ακεραιότητα για το σύνολο των πολιτών.

Όσο διαβλητή είναι η οικειοποίηση αυτού του δικαιώματος από την πλευρά του «εθνικισμού», ο οποίος επενδύει στην παθολογία ενός ιστορικού και αναφαίρετου ανθρώπινου δικαιώματος, άλλο τόσο διαβλητή είναι η απόρριψη αυτού του δικαιώματος στην εποχή μας, με εφιαλτήριο τη «μετανεοτερικότητα» και την υπέρβαση των «μεγάλων αφηγήσεων». Οι τελευταίες υπήρξαν πάντοτε στο παρελθόν και θα υπάρχουν στο μέλλον, έστω και εάν μεταβάλλονται σε μέγεθος.

4.2 Εθνική Εδαφική Ακεραιότητα και Εθνική Ασφάλεια: Αναγκαίες Προϋποθέσεις

Η Εθνική Ασφάλεια και η Εθνική Εδαφική Ακεραιότητα της χώρας δεν αποτελεί θεωρητικό σχήμα αλλά εξασφαλίζει στην πράξη ένα σταθερό περιβάλλον χωρίς το οποίο καμία οικονομική, εμπορική, αναπτυξιακή και επενδυτική δραστηριότητα δεν ευδοκμεί. Θα πρέπει ειδικότερα να ισχύουν τα ακόλουθα:

- Δεν θα πρέπει να υπάρχουν κομματικές παρεμβάσεις που θίγουν την αξιοκρατία και το φρόνημα των στελεχών των Ε.Δ.
- Η ηγεσία των Ε.Δ. πρέπει να αποκτήσει λόγο για θέματα της αρμοδιότητάς της. Τελευταία απόδειξη είναι η επαναφορά της ψήφου του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ στο ΚΥΣΕΑ.
- Συστηματική επιδίωξη αναπτύξεως πολεμικής βιομηχανίας και ναυπηγοεπισκευαστικής ικανότητας, για λόγους αυτοδυναμίας αλλά και για μελλοντικούς εξαγωγικούς σκοπούς, οι οποίοι θα αποφέρουν έσοδα στην χώρα.
- Ανύψωση του φρονήματος των στελεχών των Ε.Δ. και ανάδειξη του έργου που επιτελούν στην κοινή γνώμη. Η ιδιαιτερότητα του προσωπικού των Ε.Δ. έγκειται στο γεγονός ότι αυτά δεν έχουν δικαίωμα δημοσίου λόγου, δεν συνδικαλίζονται, δεν έχουν ωράριο εργασίας, οι υπερωριακές αμοιβές τους είναι συμβολικές, δεν επιλέγουν τον τόπο υπηρεσίας τους, μετατίθενται σε συχνά χρονικά διαστήματα και επιπλέον έχουν ορκισθεί να υπερασπίζονται τα δίκαια του λαού μας ανά πάσα στιγμή και να δίδουν, εάν χρειασθεί και την ζωή τους για αυτά. Για όλους αυτούς τους λόγους η πολιτεία οφείλει ειδική μεταχείριση στα στελέχη αυτά και όχι δημοσιοϋπαλληλική ισοπέδωση.

4.2 Εθνική Εδαφική Ακεραιότητα και Εθνική Ασφάλεια: Στόχοι Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αν και στη ΣΛΕΕ δεν γίνονται ρητές αναφορές για τους εγχώριους – Εθνικούς κανόνες Ασφαλείας και Διατήρησης της Εδαφικής Ακεραιότητας, πέραν των ρυθμίσεων της ΚΕΠΠΑ που θα αναλυθεί παρακάτω, αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο

I-3 της συνταγματικής συνθήκης, που περιλαμβάνει τους εσωτερικούς και εξωτερικούς στόχους της Ένωσης, συγχωνεύει τις διατάξεις της συνθήκης ΕΕ με τις διατάξεις της συνθήκης ΕΚ. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να καθοδηγούν την Ένωση στη χάραξη και την εφαρμογή όλων των πολιτικών της. Οι κύριοι στόχοι της Ένωσης είναι πλέον η προαγωγή της ειρήνης, των αξιών της και της ευημερίας των λαών της, όρων συνυφασμένων με την Εθνική Ασφάλεια και Εδαφική Ακεραιότητα κάθε χώρας μέλους της ΕΕ.

Στους εν λόγω γενικούς στόχους προστίθεται μια σειρά επιμέρους στόχων:

- η δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα·
- η δημιουργία μιας εσωτερικής αγοράς όπου ο ανταγωνισμός είναι ελεύθερος και ανόθευτος·
- η βιώσιμη ανάπτυξη, με γνώμονα την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και τη σταθερότητα των τιμών, την άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς, με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο, και το υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος·
- η προαγωγή της επιστημονικής και τεχνικής προόδου·
- η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων, η προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και κοινωνικής προστασίας, η ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών και η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού·
- η προαγωγή της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών.

Επιπλέον, η Ένωση σέβεται την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία και μεριμνά για την προστασία και ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Επομένως, στους στόχους που περιλαμβάνονται σήμερα στις συνθήκες, το Σύνταγμα προσθέτει την προαγωγή της επιστημονικής και τεχνικής προόδου και της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών, καθώς και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Στην οικονομική και κοινωνική συνοχή προσδίδεται μια γεωγραφική διάσταση. Η πολιτισμική και γλωσσική πολυμορφία καθώς και η προστασία και ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης γίνονται επίσης στόχοι της Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Οι επιμέρους ρυθμίσεις περί Κοινής Άμυνας εντός του Ευρωπαϊκού χώρου

5.1 Οι Απαρχές

5.1.1 Συμμαχία της Δουνκέρκης - 1947

Μετά το πέρας του Παγκόσμιου Πολέμου, οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο επανεμφάνισης της Γερμανικής απειλής, τον Σοβιετικό επεκτατισμό, αλλά και την προοπτική οικοδόμησης ενός θεσμικού πλαισίου που θα ευνοούσε τη συνεργασία των χωρών της Δυτικής Ευρώπης. Κατόπιν τούτου, τον Μάρτιο του 1947 η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία σύναψαν μια αμυντική συμμαχία. Η Συνθήκη της Δουνκέρκης, στις 04 Μαρτίου 1947, αφορούσε κυρίως την αντιμετώπιση της Γερμανίας, αλλά αποτελούσε και βάση για ευρύτερη συνεργασία των Ευρωπαϊκών χωρών.

5.1.2 Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ) – 1948

Η ΔΕΕ, η οποία ιδρύθηκε το 1948 με τη συνθήκη των Βρυξελλών, είναι ένας ευρωπαϊκός οργανισμός συνεργασίας για την άμυνα και την ασφάλεια. Αποτελείται από 28 χώρες, οι οποίες έχουν τέσσερα διαφορετικά καθεστώτα: κράτη μέλη, συνδεδεμένα μέλη, παρατηρητές και συνδεδεμένοι εταίροι. Στην Ευρώπη των δεκαπέντε, δέκα χώρες έχουν καθεστώς κράτους μέλους, ενώ πέντε άλλες – η Αυστρία, η Δανία, η Φινλανδία, η Ιρλανδία και η Σουηδία – έχουν καθεστώς παρατηρητή. Τα έξι συνδεδεμένα μέλη είναι η Ουγγαρία, η Ισλανδία, η Νορβηγία, η Πολωνία, η Τσεχική Δημοκρατία και η Τουρκία. Τέλος, οι επτά συνδεδεμένοι εταίροι είναι η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Σλοβακία, η Σλοβενία και η Ρουμανία.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ είχε ορίσει τη ΔΕΕ ως αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης της Ένωσης, καθόσον ο οργανισμός αυτός της προσδίδει επιχειρησιακή ικανότητα στον τομέα της άμυνας. Παρόλα αυτά, το σχετικό εδάφιο διαγράφηκε με τη συνθήκη της Νικαίας. Πράγματι, η ΔΕΕ διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή των πρώτων αποστολών του Petersberg, το έργο των οποίων θα αναφερθεί παρακάτω, όπως η αποστολή αστυνομικής δύναμης στο Μόσταρ ή η συνεργασία με την αστυνομία στην Αλβανία. Σήμερα, ωστόσο, ο ρόλος αυτός φαίνεται να έχει εγκαταλειφθεί υπέρ της ανάπτυξης των δομών και των ικανοτήτων της ίδιας της Ένωσης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ), όπως αποδεικνύει η μεταφορά των επιχειρησιακών ικανοτήτων της ΔΕΕ στην Ένωση. Στο πλαίσιο αυτό, τα επικουρικά όργανα της ΔΕΕ, το Ινστιτούτο Μελετών για Θέματα Ασφάλειας και το Δορυφορικό Κέντρο, την 1η Ιανουαρίου 2002, έπαψαν να υπάγονται στη ΔΕΕ και μετατράπηκαν σε υπηρεσίες της Ένωσης. Εξάλλου, με τη

συνθήκη της Νικαίας καταργήθηκαν ορισμένες διατάξεις της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες αφορούσαν τις σχέσεις της ΔΕΕ με την Ένωση.

Η συλλογική άμυνα, αρχικά αρμοδιότητα της ΔΕΕ, περιλαμβάνεται πλέον στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO).

Τέλος στο θεσμό της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) έδωσε την 02 Απριλίου 2010, η κοινή διακήρυξη των 10 Κρατών Μελών της. Έπειτα από 62 χρόνια λειτουργίας του θεσμού αποφάσισαν ομόφωνα ότι δεν έχει πλέον λόγο ύπαρξης, καθώς μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας που τέθηκε σε ισχύ από την 01 Δεκεμβρίου 2009, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει πλέον τις λειτουργίες της. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας και βάσει του Άρθρου 42.7 δημιουργείται μια Ευρωπαϊκή υποχρέωση για αμοιβαία αρωγή και άμυνα που είναι δεσμευτική στο πλαίσιο της Ε.Ε.

Η ΔΕΕ από τότε που ιδρύθηκε αποτελούσε στρατιωτική συμμαχία, αλλά ο ρόλος της ήταν υποβαθμισμένος για πολλά χρόνια αφού η Ε.Ε. συγκρότησε δικό της κέντρο διαχείρισης κρίσεων.

5.1.2.1 Σχέσεις ΔΕΕ και NATO - «Ευρωπαϊστές» και «Ατλαντιστές»

Η παλαιά σχέση της ΔΕΕ με το NATO, αλλά και η διαμάχη μεταξύ των κρατών που θεωρούν αναγκαία την παρουσία του NATO στην Ευρώπη και περιττή την ανάπτυξη μίας αυτόνομης ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής (Ατλαντιστές) από τη μία πλευρά και των κρατών μελών που θεωρούν απαραίτητη την ευρωπαϊκή διάσταση (Ευρωπαϊστές) από την άλλη, σημάδευσαν τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής στρατηγικής διάστασης στα πλαίσια του δεύτερου "κυκλώνα" απλά ως "προοπτικής". Σημείο εκκίνησης της οικοδόμησης της ευρωπαϊκής στρατηγικής διάστασης, αλλά και των διαφωνιών και των συμβιβασμών (χάρη στις εσκεμμένες γλωσσικές ασάφειες) μεταξύ των Ατλαντιστών και των Ευρωπαϊστών είναι η "Πλατφόρμα" της Χάγης. Η "Πλατφόρμα" επιβεβαιώνει την αναγκαιότητα της στρατηγικής διάστασης στην ευρωπαϊκή ενοποίηση, αλλά συγχρόνως και τη διαφύλαξη του status quo στην Ευρώπη μέσω της διατήρησης της παρουσίας του NATO, της ύφεσης και του διαλόγου μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Αναγνωρίζει τη σημασία ύπαρξης στην Ευρώπη των αμερικανικών συμβατικών και πυρηνικών όπλων και των αντίστοιχων ευρωπαϊκών. Επίσης, θεωρεί ως βάση ανάπτυξης της στρατηγικής διάστασης στην Ευρώπη τη ΔΕΕ και ιδιαίτερα το Άρθρο 5 της Τροποποιημένης Συνθήκης των Βρυξελλών. Επιπλέον, καθορίζεται η φιλοσοφία επαναδραστηριοποίησης της ΔΕΕ, τα μέλη της οποίας επαναβεβαιώνουν "την υποχρέωσή τους να οικοδομήσουν την ευρωπαϊκή ενότητα, σύμφωνα με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη την οποία όλοι υπέγραψαν ως μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας". Τέλος, προσδιορίζονται και οι όροι διεύρυνσης της ΔΕΕ: αποδοχή από τα νέα μέλη της Συνθήκης της, αποδοχή της "Πλατφόρμας" και ετοιμότητα υλοποίησής της, επίλυση εκκρεμών προβλημάτων με το NATO. Η αναγνώριση του ρόλου των πυρηνικών όπλων στην Ευρώπη, καθώς και η διευθέτηση των διαφορών με το NATO απετέλεσαν προφανώς την αιτία των ανασχέσεων της Ελλάδας για ένταξή της το 1987. Ουσιαστικά οι ευρωπαίοι εταίροι διακηρύσσουν πως όλοι επιθυμούν μια ισχυρή και ενωμένη Ευρώπη, αλλά για

διαφορετικούς και μάλλον αντίθετους λόγους η κάθε ομάδα. Η πρώτη ομάδα, των "Ατλαντιστών" (Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία, Πορτογαλία, και ορισμένες φορές για διαφορετικούς λόγους Δανία και Ιρλανδία), θεωρεί πως μία ισχυρή και ενωμένη Ευρώπη θα αποτελέσει ουσιαστική συμβολή στην Ατλαντική Συμμαχία και καταλαβαίνει ως "ασφάλεια" την πολιτική προσέγγιση των αμυντικών θεμάτων. Η δεύτερη ομάδα, των "Ευρωπαϊστών" (Γαλλία, Γερμανία, ορισμένες φορές Ιταλία, Ισπανία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, συχνά η Ελλάδα), καταλαβαίνει την "ασφάλεια" ως αμυντική πολιτική, ως ευρωπαϊκή στρατιωτική συμμαχία και θεωρεί ότι μία ισχυρή Ευρώπη θα δημιουργήσει μία πιο ισόρροπη σχέση ανάμεσα στη Δυτική Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Προοδευτικά η αντίθεση μεταξύ "Ατλαντιστών" και "Ευρωπαϊστών" παίρνει σημαντικές διαστάσεις καθώς διαχέεται και συγκεκριμενοποιείται και σε άλλα θέματα, όπως της σχέσης ορισμένων Ευρωπαϊκών κρατών με τη ΔΕΕ. Οι μεν πρώτοι ανησυχούν για τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη του NATO (Νορβηγία, Ισλανδία, Τουρκία), οι δε δεύτεροι για τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Δανία, Ιρλανδία, Ελλάδα) που δεν είναι μέλη της ΔΕΕ. Παράλληλα, εμφανίζεται και το θέμα μετακίνησης της έδρας της Γενικής Γραμματείας της ΔΕΕ από το Λονδίνο και οι "Ατλαντιστές" επιθυμούν να μεταφερθεί η έδρα στις Βρυξέλλες, ενώ οι "Ευρωπαϊστές" στο Παρίσι. Το κυριότερο όμως σημείο τριβής και αντιπαράθεσης μεταξύ των δύο ομάδων είναι ο μελλοντικός ρόλος της ΔΕΕ στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνάρτηση με το αν ο δεύτερος "πυλώνας" που θα εμπεριείχε τη διάσταση της ΚΕΠΠΑ θα επεκτεινόταν και στη διάσταση της στρατηγικής, δηλαδή τις στρατιωτικές πλευρές της ασφάλειας, την κοινή αμυντική πολιτική και την άμυνα. Οι Mitterrand και Kohl πρότειναν το Δεκέμβριο του 1990 και το Φεβρουάριο 1991, "μία πραγματική κοινή πολιτική ασφαλείας που θα οδηγήσει τελικά σε μία κοινή άμυνα". Το θέμα συζητείται τόσο στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ρώμης (Δεκέμβριος 1990), όσο και στη διακυβερνητική διάσκεψη για την πολιτική ένωση που από τις 15 Δεκεμβρίου 1990 επεξεργάζεται το αντίστοιχο τμήμα της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ουσιαστικά τρεις προτάσεις κατατίθενται. Σύμφωνα με την πρώτη, των "Ατλαντιστών", η ΔΕΕ πρέπει να παραμείνει υπό την εποπτεία του NATO, που αποτελεί τον μόνο αξιόπιστο οργανισμό άμυνας στην Ευρώπη, και να αναλαμβάνει, όταν η περίπτωση το απαιτεί, συγκεκριμένες ad hoc πρωτοβουλίες. Η δεύτερη πρόταση, θέλει τη ΔΕΕ να έχει απλό συμβουλευτικό ρόλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ η τρίτη, των "Ευρωπαϊστών", προτείνει να ενσωματωθεί πλήρως η ΔΕΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η αντιπαράθεση αυτή θα επεκταθεί και εκτός διαπραγματεύσεων με μία σειρά από δηλώσεις και κινήσεις: αυτή του Delors στο Λονδίνο (7.3.1991), την αγγλο-ιταλική διακήρυξη (4.10.1991) σχετικά με το ρόλο της ΔΕΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την αντίστοιχη της γαλλο-γερμανική (14.10.1991). Γάλλοι και Γερμανοί θα προσπαθήσουν να ενισχύσουν τη θέση τους δημιουργώντας τη Γαλλο-Γερμανική Ταξιαρχία (Οκτώβριος 1991) η οποία μετά την προσχώρηση του Βελγίου το Νοέμβριο του 1993 θα μετατραπεί στον "Ευρωστρατό" ("Eurocorps").

5.1.3 Σχέδιο Pleven - 25 Οκτωβρίου 1950 / Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα - 27 Μαΐου 1952

Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα (ΕΑΚ) ήταν σχέδιο που προτάθηκε το 1950 από τον Γάλλο Πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης (ονομασία των Πρωθυπουργών στη Γαλλία μέχρι το 1958) Ρενέ Πλεβέν («Η πρώτη προσπάθεια συμβιβασμού μεταξύ της αμερικανικής και της ευρωπαϊκής/ γαλλικής θέσης γίνεται από το Σχέδιο Pleven (25.10.1950) που δημιουργεί έναν ενοποιημένο στρατό 100.000 ανδρών από τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη του NATO με συμμετοχή γερμανικών δυνάμεων υπό κοινή διοίκηση, και στη διάθεση του επιτελείου του NATO. Με αυτό τον τρόπο θα υπήρχαν βεβαίως γερμανοί στρατιώτες, αλλά δεν θα υπήρχε γερμανικός στρατός»), ως απάντηση στο Αμερικανικό κάλεσμα για τον επανεξοπλισμό της Δυτικής Γερμανίας. Επιδίωξη του σχεδίου ήταν ο σχηματισμός μίας πανευρωπαϊκής αμυντικής δύναμης, ως εναλλακτικό σχέδιο στην πρόταση προσχώρησης της Γερμανίας στο NATO, η οποία απέβλεπε στην αξιοποίηση του όποιου στρατιωτικού δυναμικού της Γερμανίας σε περίπτωση σύγκρουσης με το Σοβιετικό μπλοκ. Η ΕΑΚ θα περιελάμβανε τη Δυτική Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία και το Λουξεμβούργο. Μία συνθήκη υπογράφηκε στις 27 Μαΐου 1952, αλλά το σχέδιο δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

Σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση το NATO, και παλαιότερα η Δυτική Ευρωπαϊκή Ένωση, πραγματοποιούν ορισμένους στόχους της ΕΑΚ αλλά σε πολύ περιορισμένο βαθμό, αδυνατώντας να προσεγγίσουν τον υπερεθνιστικό στρατιωτικό έλεγχο που επιδίωκε η δημιουργία της ΕΑΚ.

5.1.3.1 Τεχνικός Σχεδιασμός της Συνθήκης

Αν το σχέδιο είχε πραγματοποιηθεί, η ΕΑΚ θα αποτελούσε τον πρώτο πανευρωπαϊκό στρατό, που θα απαρτιζόταν από επιμέρους εθνικά στοιχεία. Πιο αναλυτικά, η σύνθεση του στρατού θα περιελάμβανε Γαλλικά, Ιταλικά, Βελγικά, Ολλανδικά, Λουξεμβούργια στρατεύματα, τα οποία θα έδιναν αναφορά στις εθνικές κυβερνήσεις τους, και Γερμανικά στρατεύματα τα οποία θα έδιναν αναφορά στην ΕΑΚ. Η συγκεκριμένη ρύθμιση οφείλεται στον φόβο των Δυτικών για μία πιθανή επιστροφή στον Γερμανικό милитарισμό, επομένως προτιμήθηκε η Γερμανική κυβέρνηση να μην έχει τον έλεγχο του Γερμανικού στρατού. Παρόλα αυτά, σε περίπτωση απόρριψης του έργου, συμφωνήθηκε η Γερμανική κυβέρνηση να αποκτήσει τον έλεγχο του στρατού της Γερμανίας (κάτι το οποίο δεν προβλεπόταν από τη συνθήκη). Η ΕΑΚ θα παρείχε συγκεντρωτικές στρατιωτικές προμήθειες στα μέλη της, και θα μοιραζόταν ένα κοινό προϋπολογισμό, στρατό και λειτουργικούς κανόνες.

5.1.3.2 Πολιτικός Σχεδιασμός – Αποτυχία Υλοποίησης της Συνθήκης

Η κατάρρευση του σχεδίου ήρθε όταν απέτυχε να επικυρωθεί από το Κοινοβούλιο της Γαλλίας. Υπήρχαν φόβοι -κυρίως γκολικής ιδεολογίας, πως μία οργάνωση σαν την ΕΑΚ θα αποδυνάμωνε την εθνική κυριαρχία της Γαλλίας,

συνταγματικές ανησυχίες σχετικά με την αδιαιρετότητα της Γαλλικής Δημοκρατίας, και φόβοι για τον επανεξοπλισμό της Γερμανίας. Οι κομμουνιστές θεώρησαν πως το σχέδιο δημιουργεί δεσμούς μεταξύ της Γαλλίας και της καπιταλιστικής Αμερικής και στράφηκαν εναντίον του. Άλλα μέλη του νομοθετικού σώματος δεν ήταν βέβαια λόγω της μη συμμετοχής του Ηνωμένου Βασιλείου στο σχέδιο. Το σχέδιο της ΕΑΚ πήγε στην Εθνοσυνέλευση της Γαλλίας για επικύρωση στις 30 Αυγούστου 1954, και απέτυχε να συγκεντρώσει το απαραίτητο ποσοστό με ψήφους 264 υπέρ, 319 κατά (Judt, 2005:245). Το ίδιο διάστημα, όποιες ανησυχίες υπήρχαν σχετικά με μία μελλοντική σύρραξη στην Ευρώπη, υποχώρησαν με τον θάνατο του Ιωσήφ Στάλιν και το τέλος του Πόλεμου της Κορέας. Επακόλουθο αυτής της κατάστασης ήταν η σαφής αποσύνδεση του αρχικού Σχεδίου Πλεβέν του 1950 με το τελικό απορριφθέν σχέδιο του 1954. Ο Πρωθυπουργός της Γαλλίας Πιέρ Μεντές είχε επιχειρήσει να κατευνάσει τους επικριτές του σχεδίου επικυρώνοντας επιπλέον πρωτόκολλα με άλλα συνυπογράφοντα κράτη. Αυτά περιελάμβαναν την αποκλειστική ενσωμάτωση των διαβιβαστικών δυνάμεων, ή με άλλα λόγια, των δυνάμεων που θα υπήρχαν στη Γερμανία, καθώς επίσης μεγαλύτερη εθνική αυτονομία όσον αφορά στα ζητήματα διοίκησης και προϋπολογισμού. Η Μεγάλη Βρετανία ενέκρινε αυτό το σχέδιο, αλλά δέχτηκε να συμμετάσχει μόνο αν το υπερεθνιστικό στοιχείο μειωνόταν περαιτέρω.

Μετά από την καταψήφιση του σχεδίου από την Εθνοσυνέλευση της Γαλλίας, τα μέλη-κράτη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) αναζήτησαν μία κοινή εξωτερική ευρωπαϊκή πολιτική μέσω των σχεδίων Fouchet (1959-1962) που υποστήριζε και ο Σαρλ ντε Γκολ, σχέδια τα οποία επίσης απέτυχαν. Η κοινή εξωτερική ευρωπαϊκή πολιτική εδραιώθηκε τελικά με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία (ΕΠΣ, 1970), η οποία αποτέλεσε πρόγονο της Κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ, 1992).

5.1.4 Eurocorps – Ευρωστρατός - 1993

Το Eurocorps μπορεί να θεωρηθεί πρόδρομος μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας, αντικείμενο το οποίο θα αναλυθεί στη συνέχεια. Πράγματι, στις 5 Νοεμβρίου 1993, η Γαλλία, η Γερμανία και το Βέλγιο πήραν τη σημαντική πρωτοβουλία να θέσουν υπό κοινή διοίκηση ορισμένες μονάδες των στρατευμάτων τους. Η Ισπανία προσχώρησε στο Eurocorps το 1994 και το Λουξεμβούργο το 1996. Το 2002 και το 2003, η Ελλάδα, η Πολωνία, η Τουρκία και η Αυστρία ενσωμάτωσαν μονάδες στο προσωπικό του Eurocorps. Το Eurocorps, το οποίο υπάγεται στην αρχή μιας «κοινής επιτροπής» αποτελούμενης από τους επικεφαλής των διοικήσεων και των πολιτικών διευθυντών των συμμετεχουσών χωρών, είναι τώρα ένα σώμα ταχείας επέμβασης στη διάθεση της ΕΕ και του NATO. Έχει συμμετάσχει σε διάφορες κοινές αποστολές των δύο οργανώσεων. Περίπου 1000 στρατιωτικοί είναι αποσπασμένοι στην έδρα του Eurocorps στο Στρασβούργο, ενώ έως 60000 στρατεύματα έχουν δεσμευθεί να συμμετέχουν σε αποστολές άμεσης επέμβασης της ΕΕ ή του NATO.

5.2 Παρούσα Κατάσταση

Η ΕΕ πάντως διαθέτει ήδη πανίσχυρες δυνάμεις ταχείας αντίδρασης (Euroforces) που είναι συγκροτημένες από τα ισχυρά κράτη-μέλη όπως τα χερσαία σώματα Eurofor και Eurocorps, η ναυτική Euromarfor και η Ευρωπαϊκή Ομάδα Αεροπορίας.

Το 2004 όμως, τα κράτη-μέλη της ΕΕ προχώρησαν στη δημιουργία δεκατριών Battle Groups (Ομάδες Μάχης), στρατιωτικών σχηματισμών υψηλής ετοιμότητας, με προσωπικό 1500 ατόμων το καθένα, τα οποία εντός 10 ημερών μπορούν να αναπτυχθούν οπουδήποτε στον πλανήτη και να διεξάγουν επιχειρήσεις μέχρι 30 ημερών, ή εκ περιτροπής μέχρι 120. Δύο Battle Groups βρίσκονται διαρκώς σε επιφυλακή ενώ αλληλοσυμπληρώνονται με τη ΝΑΤΟική Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης.

Ελλάδα, Κύπρος, Βουλγαρία και Ρουμανία συμμετέχουν στο Battle Group HELBROC, (συνεισφέρει δυνάμεις και η Ουκρανία) το οποίο θα ξανατεθεί σε επιφυλακή το 2016. Ενδεικτικό των κινδύνων που εγκυμονούνται σήμερα στην Ευρώπη είναι το γεγονός ότι από την αρχή του 2015, σε επιφυλακή έχει τεθεί το Nordic Battlegroup που απαρτίζεται από δυνάμεις της Σουηδίας, Φινλανδίας, Εσθονίας, Λετονίας, Λιθουανίας και Νορβηγία, δηλαδή από τις γειτονικές χώρες της Ρωσίας.

Πάντως η πολεμική φύση αυτών των σχηματισμών δεν αμφισβητήθηκε ποτέ: «Τα Battle Groups της ΕΕ μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε πόλεμο. Γιατί δημιούργησε τα Battle Groups η ΕΕ;. Τα Battle Groups δεν προορίζονται για να χτίζουν σχολεία. Δεν πρέπει να αντιλαμβανόμαστε την ΕΕ για ήπια ισχύ και το ΝΑΤΟ για σκληρή ισχύ» (ΓΓ του ΝΑΤΟ, 2005). Μέχρι σήμερα η ΕΕ δεν έκανε χρήση των Battle Groups, πράγμα για το οποίο η ελίτ της ΕΕ έχει εκφράσει επανειλημμένα τη λύπη της.

Μοναδική εξαίρεση μικρής κλίμακας μπορεί να θεωρηθεί η συγκρότηση και η αποστολή της EUTM MALI (13 Απριλίου 2013). Στις 21 Μαρτίου 2012 εκδηλώθηκε στρατιωτικό πραξικόπημα στο Μάλι και επίθεση εναντίον του προεδρικού μεγάρου και του κτιρίου της κρατικής τηλεόρασης. Την εξουσία ανέλαβε ο Λοχαγός Σανόγκο (Amandu Sanogo), πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για την αποκατάσταση της Δημοκρατίας. Λίγες ώρες μετά την ανάληψη της εξουσίας, οι στασιαστές έκλεισαν τα σύνορα της χώρας, ενώ οι αντάρτες Τουαρέγκ και Ισλαμιστές κατέλαβαν τρεις πόλεις στο Β. Μάλι. Στις 06 Απριλίου 2012, το Εθνικό Απελευθερωτικό Κίνημα του Αζαγουάντ (Azawad), που αποτελείται από Ισλαμιστές της Ομάδας Άνσαρ Ντιν (Ansar Dine), από Τουαρέγκ και μέλη της Αλ Κάϊντα (Al Qaeda), κήρυξε την ανεξαρτησία του Αζαγουάντ μιας περιοχής του Βορείου Μάλι. Η κατάσταση ανησύχησε ιδιαίτερα τη Γαλλία, η οποία εξακολουθεί να ασκεί επιρροή στην περιοχή της Δυτικής Αφρικής και ανακοίνωσε μέσω του Υπουργού Άμυνας ότι είναι «πιθανή η διεξαγωγή στρατιωτικής επιχείρησης, στην οποία θα ηγηθούν αφρικανικά κράτη με την υποστήριξη ξένων δυνάμεων, προκειμένου να δοθεί τέλος στις συγκρούσεις». Στις 17 Ιανουαρίου 2013, σε έκτακτη σύσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης την οποία συγκάλεσε η επικεφαλής της Εξωτερικής Πολιτικής της ΕΕ, Κάθριν Άστον, εκδόθηκε κοινό ανακοινωθέν στο οποίο τονίζεται η

συμπαράσταση όλων των κρατών – μελών στην προσπάθεια της Γαλλίας και η απόφαση διοργάνωσης ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής αποστολής με την ονομασία «European Training Mission MALI (EUTM)». Η αποστολή αφορά την παροχή εκπαιδεύσεως στις ΕΔ του Μάλι και όχι στην καθ'οιονδήποτε τρόπο εμπλοκή / συμμετοχή των δυνάμεων της ΕΕ σε ένοπλες συγκρούσεις. Η αρχική εντολή (mandate) της αποστολής ίσχυε για χρονική περίοδο 15 μηνών (ως τον Μαΐο του 2014). Η έδρα του Συμμαχικού Στρατηγείου της Αποστολής (Mission HQ – MHQ) εγκαταστάθηκε τον Απρίλιο 2013 στην πρωτεύουσα του Μάλι BAMAKO, ενώ το κέντρο Εκπαίδευσης (Mission Training Camp) στην πόλη KULIKORO, 57 χιλ ΒΑ του BAMAKO. Στις 19 Φεβρουαρίου 2014, ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου H. VAN ROMPUY ανακοίνωσε από το BAMAKO ότι η Ε.Ε. παρέτεινε μέχρι το 2016 τη στρατιωτική αποστολή της για την εκπαίδευση των ΕΔ του Μάλι. Με απόφαση του ΚΥΣΕΑ, το Γενικό Επιτελείο Στρατού (ΓΕΣ) της Ελλάδας, διέθεσε από την έναρξη της αποστολής τέσσερις Αξιωματικούς – Υπαξιωματικούς, οι οποίοι αποτέλεσαν την Ομάδα Εκπαιδευτών Πληροφοριών.

5.3 Η Ευρωπαϊκή Πολεμική Βιομηχανία ως παράγων Ευρωπαϊκής Διασφάλισης της Δημόσιας Τάξης, Εθνικής Ασφάλειας και Άμυνας

Η ανάπτυξη αυτόνομων στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ και η προοπτική της διαμόρφωσης ενός μόνιμου ευρωενωσιακού στρατού αποτελούν μια υπόθεση που κινείται εδώ και δεκαετίες παράλληλα με την πορεία σφυρηλάτησης της κοινής εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, όπως αυτή γεννήθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας υπήρξε κομβικό γιατί επικύρωσε όσα είχαν προαποφασίσει νωρίτερα οι ηγέτες της Γαλλίας και της Αγγλίας, Σιράκ και Μπλερ αντίστοιχα: «η Ένωση πρέπει να έχει τη δυνατότητα για αυτόνομη δράση υποστηριζόμενη από αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις, τα μέσα για να αποφασίζει να τις χρησιμοποιεί και την ετοιμότητα να το κάνει...». Προς τούτο εγκαθιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ), ως ο στρατιωτικός βραχίονας της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και δημιουργήθηκαν δομές για το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων. Ακολούθως, τέθηκαν οι «Πρωταρχικοί Στρατιωτικοί Στόχοι» με δεσμεύσεις για κάθε κράτος-μέλος, προκειμένου η ΕΕ να έχει τη δυνατότητα ταχείας ανάπτυξης στρατιωτικής δράσης, ακόμα και προληπτικής, καθώς και την ικανότητα διεξαγωγής παράλληλων επιχειρήσεων.

Το επόμενο βήμα έγινε με την υιοθέτηση της «Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας», η οποία σφράγιζε τη συμπόρευση ΕΕ-ΗΠΑ ως μιας «κολοσσιαίας δύναμης του καλού» και παράλληλα σκιαγραφούσε τον επεμβατικό ρόλο της ΕΕ προκειμένου να εδραιωθεί «ένας δακτύλιος καλοκυβερνώμενων χωρών στα ανατολικά και τα μεσογειακά σύνορα της Ένωσης». Τα ευρωπαϊκά κράτη

αποφάσισαν τότε «να μετασχηματίσουν τους στρατούς τους σε πιο ευέλικτες, κινητές δυνάμεις και να τις καταστήσουν ικανές να αντιμετωπίσουν τις νέες απειλές» ενώ δεσμεύθηκαν και «για περισσότερους πόρους για την άμυνα». Τέλος, το πεδίο στρατιωτικής δράσης της ΕΕ επεκτάθηκε σε όλο τον πλανήτη αφού οι νέες απειλές «πρέπει να αντιμετωπίζονται στο χώρο γένεσής τους» και «η πρώτη γραμμή άμυνας συχνά θα είναι στο εξωτερικό»...

Η ανάγκη για μόνιμο ευρωστρατό, όπως και παλαιότερα η δημιουργία της ευρωζώνης, προκύπτει ως έκφραση του χαρακτήρα της ΕΕ η οποία θεμελιώθηκε στους νόμους της αγοράς και του καπιταλιστικού κέρδους. Οι νόμοι που θέλουν την ΕΕ ένα ενιαίο χωράφι για να δραστηριοποιούνται οι επιχειρηματικοί κολοσσοί των ισχυρών κρατών της, είναι οι ίδιοι που την θέλουν να ορθώνεται ενωμένη και ατσαλωμένη στο διεθνές προσκήνιο ώστε να διεκδικεί ολοένα και μεγαλύτερο μερίδιο στα κοιτάσματα ενέργειας, στις αγορές και τις σφαίρες επιρροής. Αυτή η διεκδίκηση, αλλού και άλλοτε γίνεται «ειρηνικά» και αναίμακτα, όπως για παράδειγμα μέσα από τις διάφορες νεοαποικιακές οικονομικές και εμπορικές συμφωνίες που συνομολογεί η ΕΕ προκειμένου να διεισδύουν οι μονοπωλιακοί της όμιλοι ανά τον κόσμο. Αλλού πάλι, γίνεται βίαια και αιματηρά, με στρατιωτικοοικονομική στήριξη δικτατοριών (Αίγυπτος) και ένοπλων εξτρεμιστών (Συρία), με στρατιωτικοπολιτικές αποστολές (Βαλκάνια και Αφρική) και εμπόριο όπλων (Μέση Ανατολή). Κάπως έτσι βάφτηκαν τα χέρια της ΕΕ με το αίμα της Γιουγκοσλαβίας και τώρα της Ουκρανίας.

Είναι λοιπόν φανερό ότι η στρατιωτικοποίηση και ο επεμβατισμός της ΕΕ δεν είναι προσωπικές ιδέες του όποιου Γιούνκερ. Άλλωστε, από το 2007, η ηγέτιδα της Γερμανίας, Άνγκελα Μέρκελ, είχε προβεί σε τροχοδεικτικές δηλώσεις: «Μετά το κοινό νόμισμα, ίσως θα τολμήσουμε να προχωρήσουμε σε περαιτέρω βήματα, όπως για παράδειγμα σε ένα ευρωπαϊκό στρατό». Όπως είναι πλέον πέρα για πέρα κατανοητό σε όλη την ήπειρο, ποιοι και πώς εξυπηρετούνται από το κοινό νόμισμα και την αρχιτεκτονική του, έτσι και στο απώτερο μέλλον θα γίνει κατανοητό, μάλλον πικρά κατανοητό, σε τι στοχεύει ένας ευρωστρατός. Εκτός βέβαια, αν οι λαοί, και όχι οι Μέρκελ και οι Γιούνκερ, προλάβουν να έχουν τον τελευταίο λόγο για το μέλλον της ηπείρου μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Εξωτερική Δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

6.1 Το γενικό Πλαίσιο

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ που ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Ένωση χώρισε τις πολιτικές της σε τρεις βασικές κατηγορίες, τους λεγόμενους Τρεις Πυλώνες. Με την επικύρωση της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι λοιποί πυλώνες καταργήθηκαν και απορροφήθηκαν πλήρως από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, διατηρούνται οι σχετικές διαδικασίες στον τομέα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), συμπεριλαμβανομένης της αμυντικής πολιτικής. Η ΚΕΠΠΑ, επεκτάθηκε από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 199 και διαδέχθηκε την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία¹⁰.

6.2 Αρχές και Στόχοι

Η ΚΕΠΠΑ θεωρεί το ΝΑΤΟ ως υπεύθυνο για την εδαφική άμυνα της Ευρώπης, ενώ η ΕΕ από το 1999 είναι υπεύθυνη για την διατήρηση της ειρήνης, τη διατήρηση των συμφωνιών κ.ά.

Η συνεργασία σε διεθνείς διαπραγματεύσεις, υπό την Κοινή Εμπορική Πολιτική, ισχύει από τότε που δημιουργήθηκε η Κοινότητα. Η ΚΕΠΠΑ εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην δημιουργία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας το 1970. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία ήταν μια ανεπίσημη διαδικασία στην οποία τα κράτη μέλη λάμβαναν αποφάσεις εξωτερικών ζητημάτων και προωθούσαν τις κοινές πολιτικές. Συστήθηκε επίσημα στην τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα από τη Τελική Πράξη και αργότερα μετονομάστηκε σε "Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας" από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ δίνει στην ΚΕΠΠΑ τη δυνατότητα να προωθήσει τα συμφέροντα της ΕΕ καθώς και τα συμφέροντα ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας. Αυτό περιλαμβάνει την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη δημοκρατία καθώς και τον κανόνα των νόμων σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ,

Οι στόχοι της ΕΕ σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας είναι η εξής:

- η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Ένωσης,
- η ενίσχυση της ασφαλείας της Ένωσης και των κρατών μελών της υπό όλες τις μορφές της,
- η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφαλείας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και

¹⁰ <https://el.wikipedia.org/wiki>

σύμφωνα με τις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και τους στόχους του Χάρτη των Παρισίων,

- η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, η ανάπτυξη και η εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Τα κράτη μέλη υποστηρίζουν ενεργά και χωρίς επιφύλαξη την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της Ένωσης, με πνεύμα αμοιβαίας πίστης και αλληλεγγύης. Απέχουν από κάθε δράση αντίθετη προς τα συμφέροντα της Ένωσης ή ικανή να θίξει την αποτελεσματικότητά της ως δύναμης με συνοχή στις διεθνείς σχέσεις. Το Συμβούλιο μεριμνά για την τήρηση αυτών των αρχών.

6.3 Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) της Ε.Ε.

6.3.1 Οι Απαρχές

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία αποτελεί τον προπομπό της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας. Πρόκειται για μια διαδικασία συντονισμού και διαβουλεύσεων ανάμεσα στα κράτη μέλη της Κοινότητας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Καθώς στις ιδρυτικές συνθήκες δεν υπήρχαν διατάξεις που να προέβλεπαν τη δραστηριοποίηση των κρατών μελών σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία ξεκίνησε άτυπα το 1970, όταν τα κράτη μέλη αποφάσισαν να συντονίσουν τις θέσεις τους όσον αφορά στη στάση τους στους Διεθνείς Οργανισμούς και στις Διασκέψεις, στις οποίες συμμετείχαν. Έτσι, το 1973 η Έκθεση της Κοπεγχάγης για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία ανέφερε ότι: «οι μόνιμοι αντιπρόσωποι των κρατών μελών στους μεγαλύτερους Διεθνείς Οργανισμούς θα συζητούν από κοινού τα θέματα και στη βάση των κανόνων που τα ίδια έχουν αποδεχθεί, θα αναζητούν κοινές θέσεις αναφορικά με σημαντικά ζητήματα που διαπραγματεύονται σε αυτούς τους Οργανισμούς».

Στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη γίνεται για πρώτη φορά αναφορά στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία και συγκεκριμένα στο άρθρο 30 παρ 2α της Συνθήκης, το οποίο αναφέρει χαρακτηριστικά: «τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να ενημερώνονται αμοιβαία και να διαβουλεύονται μεταξύ τους πάνω σε κάθε θέμα εξωτερικής πολιτικής που παρουσιάζει γενικό ενδιαφέρον, με τρόπο ώστε να εξασφαλίζουν ότι η συνδυασμένη τους επιρροή θα ασκείται κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο με το συντονισμό, τη σύγκλιση των θέσεων τους και την πραγματοποίηση κοινών δράσεων».

Επιπλέον, στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη αναφέρεται ότι τα κράτη μέλη στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας εκφράζουν κοινές θέσεις, μέσα από τη σύγκλιση των απόψεων τους σε ένα θέμα εξωτερικής πολιτικής, και πραγματοποιούν κοινές δράσεις. Όμως οι κοινές δράσεις αν και αναφέρονται στη διάταξη της Συνθήκης δεν υλοποιήθηκαν παρά μόνο με την εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ.

6.3.2 Εκπροσώπηση της Ένωσης

Η βασική βελτίωση της Συνθήκης της Λισαβόνας στις διατάξεις περί ΚΕΠΠΑ είναι η δημιουργία της θέσης του ύπατου εκπρόσωπου της Ένωσης για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας σε αντικατάσταση της θέσης του ύπατου εκπρόσωπου για την ΚΕΠΠΑ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία και με τη συμφωνία του προέδρου της Επιτροπής, διορίζει τον ύπατο εκπρόσωπο. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δύναται να τον απαλλάξει από τα καθήκοντά του με την ίδια διαδικασία. Ο ύπατος εκπρόσωπος ασκεί την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της Ένωσης. Συμβάλλει με τις προτάσεις του στον σχεδιασμό της πολιτικής αυτής, την οποία και εκτελεί ως εντολοδόχος του Συμβουλίου. Ενεργεί κατά τον ίδιο τρόπο για την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας. Ο ύπατος εκπρόσωπος προεδρεύει του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, ενώ συγχρόνως κατέχει μια εκ των θέσεων αντιπροέδρου της Επιτροπής (άρθρο 18 ΣΕΕ).

Αυτός ο σύνδεσμος της Επιτροπής με το Συμβούλιο στο πρόσωπο του ύπατου εκπρόσωπου της Ένωσης μπορεί να είναι ευνοϊκός για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας. Ασκώντας το δικαίωμα πρωτοβουλίας της Επιτροπής, ο ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ και να την εφαρμόζει ως εντολοδόχος του Συμβουλίου. Θα είναι υπεύθυνος για τις αρμοδιότητες που έχει η Επιτροπή στις εξωτερικές σχέσεις και για τον συντονισμό της ΚΕΠΠΑ με άλλες εκφάνσεις της εξωτερικής δράσης της Ένωσης, ιδίως την κοινή εμπορική. Προεδρεύοντας στο Συμβούλιο εξωτερικών υποθέσεων, ο ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης θα συμβάλλει με τις προτάσεις του στον σχεδιασμό της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και στην εκτέλεση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου των υπουργών.

Ο ύπατος εκπρόσωπος εκπροσωπεί την Ένωση για ζητήματα που εμπίπτουν στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας. Διεξάγει τον πολιτικό διάλογο με τρίτους εξ ονόματος της Ένωσης και εκφράζει τη θέση της Ένωσης στους διεθνείς οργανισμούς και στις διεθνείς διασκέψεις (άρθρο 27 ΣΕΕ). Όμως, σύμφωνα με το άρθρο 15 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ασκεί, υπό την ιδιότητά του αυτή και στο επίπεδό του, την εξωτερική εκπροσώπηση της Ένωσης σε θέματα που άπτονται της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του ύπατου εκπρόσωπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Αυτές οι αρμοδιότητες δεν προσδιορίζονται σαφώς στη Συνθήκη. Λογικά, αν δεν αποφασιστεί άλλως σε κάποια περίπτωση, ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου πρέπει να εκπροσωπεί την Ένωση (με ή χωρίς τον πρόεδρο της Επιτροπής) σε συσκέψεις αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων, ενώ ο ύπατος εκπρόσωπος θα πρέπει να την εκπροσωπεί σε διεθνείς συσκέψεις σε επίπεδο υπουργών.

Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, ο ύπατος εκπρόσωπος επικουρείται από ευρωπαϊκή υπηρεσία εξωτερικής δράσης (ΕΥΕΔ). Η υπηρεσία αυτή

συνεργάζεται στενά με τις διπλωματικές υπηρεσίες των κρατών μελών και απαρτίζεται από υπαλλήλους των αρμοδίων διευθύνσεων της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου και της Επιτροπής καθώς και αποσπασμένο προσωπικό των εθνικών διπλωματικών υπηρεσιών (άρθρο 27 ΣΕΕ). Η ΕΥΕΔ αποτελείται από κεντρική διοίκηση στις Βρυξέλλες και από τις αντιπροσωπείες της Ένωσης σε τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς [Απόφαση 2010/427]. Είναι ένα ακόμα καινοτόμο στοιχείο της Συνθήκης της Λισαβόνας. Αποτελεί ένα είδος διπλωματικού σώματος με κύριο στόχο να επικουρεί τον Ύπατο Εκπρόσωπο στα καθήκοντα του. Αυτή η υπηρεσία αποτελεί απαραίτητο μέσο για να μπορέσει η Ένωση να έχει εξωτερική πολιτική. Επιπλέον, η κατάργηση της δομής των Πυλώνων και η αναγνώριση νομικής προσωπικότητας επιτρέπει στην Ένωση να συνάπτει διεθνείς συνθήκες, σεβόμενη πάντα την αρχή της δοτής αρμοδιότητας. Το γεγονός αυτό, επιτρέπει στην Ένωση να προχωρήσει ένα βήμα παρακάτω αναφορικά με την ενίσχυση της εξωτερικής πολιτικής, καθώς η σύναψη διεθνών συμφωνιών αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη συνεκτικής εξωτερικής πολιτικής. Αυτή η πολυεθνική υπηρεσία μπορεί να εξελιχθεί σε πραγματικά ευρωπαϊκό διπλωματικό σώμα, μια εξέλιξη που θα ενισχύσει την εικόνα της Ένωσης στον κόσμο.

Μια Επιτροπή Πολιτικής και Ασφαλείας παρακολουθεί τη διεθνή κατάσταση στους τομείς που εμπίπτουν στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας και συμβάλλει στον καθορισμό των πολιτικών διατυπώνοντας γνώμες απευθυνόμενες στο Συμβούλιο. Η εν λόγω επιτροπή εποπτεύει επίσης την εφαρμογή των συμφωνημένων πολιτικών και ασκεί, υπό την ευθύνη του Συμβουλίου και του ύπατου εκπροσώπου, τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων (άρθρο 38 ΣΕΕ). Η Επιτροπή πολιτικής και ασφαλείας προεδρεύεται από εκπρόσωπο του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης.

Ο Ύπατος Εκπρόσωπος έχει αναλάβει «να διεξάγει τον πολιτικό διάλογο με τρίτους εξ ονόματος της Ένωσης και να εκφράζει τη θέση της Ένωσης στους Διεθνείς Οργανισμούς και στις Διεθνείς Διασκέψεις». Όπως αναφέρθηκε, συμμετέχει στις εργασίες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Βασικό όμως, είναι το γεγονός ότι κατέχει δύο θέσεις, αυτή του αντιπροέδρου της Επιτροπής και του Προέδρου του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων. Συγκεκριμένα, στα πλαίσια της Επιτροπής «μεριμνά για τη συνοχή της εξωτερικής δράσης της Ένωσης. Είναι επιφορτισμένος, εντός της Επιτροπής, για την άσκηση των καθηκόντων της στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων και για το συντονισμό των άλλων πτυχών της εξωτερικής δράσης της Ένωσης, ενώ ως Πρόεδρος του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων φροντίζει να «διαμορφώνει την εξωτερική δράση της Ένωσης σύμφωνα με τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές που καθορίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και διασφαλίζει τη συνοχή της δράσης της Ένωσης». Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι με τη Συνθήκη της Λισαβόνας το Συμβούλιο Γενικών και Εξωτερικών Υποθέσεων χωρίζεται σε δύο μέρη: το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων και Πολιτικής Ασφαλείας. Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι στις συναντήσεις του

Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων καλύπτονται όλα τα θέματα, συμπεριλαμβανομένης και της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας.

Ο Ύπατος Εκπρόσωπος αποτελεί ουσιαστικά τον Υπουργό Εξωτερικών της Ένωσης και αποτελεί έναν αναγκαίο μηχανισμό προκειμένου η Ένωση να αποκτήσει συνεκτική εξωτερική πολιτική. Επιπλέον, συγκριτικά με το διακυβερνητικό χαρακτήρα του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο οποίος εκπροσωπεί την Ένωση σε θέματα που άπτονται της ΚΕΠΠΑ με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ύπατου Εκπροσώπου, ο Ύπατος διαθέτει έμμεσα εκτός από διακυβερνητικό χαρακτήρα, και υπερεθνικό, λόγω της θέσης που κατέχει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως Αντιπρόεδρος.

6.3.3 Αρμοδιότητες

Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, ενσωματώνεται ένα μεγάλο ποσοστό των καινοτομιών που εισήγαγε το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της εξωτερικής δράσης της Ένωσης, πραγματοποιώντας τροποποιήσεις σε ορισμένα σημεία. Δύο είναι τα βασικά σημεία τα οποία ενισχύουν το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας.

Το πρώτο είναι η εγκαθίδρυση μόνιμης Προεδρίας στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο γίνεται πλέον θεσμικό όργανο της Ένωσης, χωρίς όμως να ασκεί νομοθετική λειτουργία. Η καθιέρωση μόνιμης Προεδρίας έχει ως στόχο, να επιτευχθεί μια σταθερότητα στην προετοιμασία και συνέχεια των εργασιών του Συμβουλίου καθώς και στην εξωτερική εκπροσώπηση της Ένωσης σε θέματα ΚΕΠΠΑ.

Το δεύτερο σημείο είναι η ενίσχυση του ρόλου του Ύπατου Εκπροσώπου, ο οποίος έχει ως κύρια αρμοδιότητα την άσκηση της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της Ένωσης, την οποία υλοποιεί από κοινού με τα κράτη μέλη, κάνοντας χρήση των εθνικών μέσων και των μέσων της Ένωσης.

6.3.4 Θεσμικό Πλαίσιο

Η συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1993, θεωρείται σημείο τομής στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκτός από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία αποτελούσε τον πρώτο πυλώνα της Ένωσης, δημιουργήθηκε και η Ευρωπαϊκή Ένωση, στην οποία υπήρχαν δύο πυλώνες. Ο ένας αφορούσε στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, η οποία ουσιαστικά αντικαθιστά τις διατάξεις της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης. Ο άλλος πυλώνας αφορούσε στη συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων και είχε ως στόχο να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο προστασίας σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Βασικό στοιχείο ήταν το γεγονός ότι ο χαρακτήρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν διακυβερνητικός, καθώς είχε υιοθετηθεί η ομοφωνία ως κανόνας λήψης αποφάσεων και τα κράτη μέλη αναλάμβαναν κοινές δράσεις στους δύο τομείς, ενώ δεν υπήρχε η δυνατότητα υιοθέτησης νομοθετικών πράξεων. Αντίθετα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε χαρακτήρα υπερεθνικό με κύριο

σύστημα λήψης αποφάσεων την κοινοτική μέθοδο, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή υποβάλλει πρόταση στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα οποία τη συζητούν, προτείνουν τροπολογίες και στη συνέχεια την εγκρίνουν, για να αποτελέσει μέρος της νομοθεσίας της ΕΕ, ενώ ο έλεγχος της τήρησης του κοινοτικού δικαίου πραγματοποιείται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας προσπάθησε μέσα από μια σειρά αλλαγών σε θεσμικό επίπεδο, να ενισχύσει περαιτέρω τον τομέα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, με στόχο η Ένωση να προωθήσει αποτελεσματικότερα τα συμφέροντα και τις αξίες της σε διεθνές επίπεδο και ταυτόχρονα να διασφαλίσει και τα συμφέροντα των κρατών μελών στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων.

Με την αντικατάσταση της Κοινότητας από την Ένωση και την αναγνώριση της νομικής προσωπικότητας στην τελευταία, γίνονται προσπάθειες για απλοποίηση των συνθηκών άσκησης της εξωτερικής πολιτικής στο σύνολο, προσφέροντας, μεταξύ άλλων, στην Ένωση τη δυνατότητα να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες και συνθήκες, πάντα όμως στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων που της παραχωρούν τα κράτη.

Η διάταξη που αφορά στο συντονισμό των κρατών μελών άλλαξε, αναφέροντας ότι «τα κράτη μέλη συνεννοούνται μεταξύ τους στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου για κάθε ζήτημα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας που παρουσιάζει γενικώς ενδιαφέρον, προκειμένου να καθορίσουν κοινή προσέγγιση. Προτού ένα κράτος μέλος αναλάβει διεθνώς οποιαδήποτε δράση ή οποιαδήποτε δέσμευση που θα μπορούσε να επηρεάσει τα συμφέροντα της Ένωσης, διαβουλευεται με τα άλλα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ή του Συμβουλίου. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, με τη σύγκλιση των δράσεων τους, ότι η Ένωση είναι σε θέση να υπερασπίζεται διεθνώς τα συμφέροντα της και τις αξίες της.

Οι αποφάσεις στον τομέα της ΚΕΠΠΑ συνεχίζουν να λαμβάνονται με ομοφωνία από το Συμβούλιο αλλά και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο είναι πλέον θεσμικό όργανο, ενώ χρησιμοποιείται και η ειδική πλειοψηφία σε ορισμένες όμως περιπτώσεις. Επίσης, στη διάταξη που αφορά στη δυνατότητα κράτους-μέλους να αντιταχθεί στη θέσπιση απόφασης, η Συνθήκη της Λισαβόνας προσθέτει: «ο Ύπατος Εκπρόσωπος αναζητεί, σε στενή διαβούλευση με το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, λύση που να είναι αποδεκτή για το συγκεκριμένο κράτος μέλος. Εάν δεν το επιτύχει, το Συμβούλιο μπορεί, με ειδική πλειοψηφία, να ζητήσει την παραπομπή του θέματος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ώστε να ληφθεί ομόφωνα απόφαση»

6.3.5 Δαπάνες Υλοποίησης των Δράσεων

Η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση προέβλεπε ότι οι λειτουργικές δαπάνες της ΚΕΠΠΑ βαρύνουν είτε τον προϋπολογισμό της Κοινότητας είτε τα κράτη μέλη, σύμφωνα με μια κλείδα κατανομής που θα καθοριστεί. Αυτή η διαδικασία "κατά περίπτωση" προκάλεσε πολλές επικρίσεις, ιδίως εκ μέρους της Επιτροπής, για τον πολύπλοκο και αναποτελεσματικό χαρακτήρα της.

Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, διορθώνεται η κατάσταση καθώς οι λειτουργικές δαπάνες που συνεπάγεται η ΚΕΠΠΑ βαρύνουν τον προϋπολογισμό της

Κοινότητας, πλην των δαπανών για επιχειρήσεις που έχουν στρατιωτικές ή αμυντικές συνέπειες και των περιπτώσεων κατά τις οποίες το Συμβούλιο λαμβάνει ομόφωνα διαφορετική απόφαση. Στην τελευταία περίπτωση, προβλέπεται ότι κράτος μέλος που έχει συνοδεύσει την αποχή του με επίσημη δήλωση δεν υποχρεούται να συμβάλει στη χρηματοδότηση της αντίστοιχης επιχείρησης.

Όταν οι δαπάνες βαρύνουν τα κράτη μέλη, η κατανομή πραγματοποιείται σύμφωνα με την κλείδα του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος, εκτός αν το Συμβούλιο λάβει ομόφωνα διαφορετική απόφαση.

6.3.6 Άρθρο 352 ΣΛΛΕ

(πρώην άρθρο 308 της ΣΕΚ)

«Εάν, στο πλαίσιο των πολιτικών που καθορίζονται από τις Συνθήκες, η δράση της Ένωσης θεωρείται απαραίτητη για την επίτευξη ενός από τους στόχους που τίθενται με τις Συνθήκες, χωρίς αυτές να προβλέπουν τις εξουσίες δράσης που απαιτούνται για τον σκοπό αυτό, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα μετά από πρόταση της Επιτροπής και την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, θεσπίζει τις κατάλληλες διατάξεις. Όταν το Συμβούλιο θεσπίζει τις διατάξεις αυτές σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, αποφαινεται επίσης ομόφωνα προτάσει της Επιτροπής και μετά από την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Η Επιτροπή, στο πλαίσιο της διαδικασίας ελέγχου της αρχής της επικουρικότητας που αναφέρεται στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, εφιστά την προσοχή των εθνικών κοινοβουλίων στις προτάσεις που βασίζονται στο παρόν άρθρο.

Τα μέτρα που βασίζονται στο παρόν άρθρο δεν μπορούν να περιλαμβάνουν εναρμόνιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών στις περιπτώσεις στις οποίες οι Συνθήκες αποκλείουν την εναρμόνιση αυτή.

Το παρόν άρθρο δεν δύναται να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την επίτευξη στόχου που εμπίπτει στην κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας και κάθε πράξη θεσπιζόμενη σύμφωνα με το παρόν άρθρο σέβεται τα όρια που θέτει το άρθρο 40, εδάφιο δεύτερο της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση».

6.3.8 Εξωτερική Δράση της Ένωσης και Κοινή Άμυνα

6.3.8.1 Ενδεικτικές Περιπτώσεις πριν την κατάργηση των Πυλώνων της Ε.Ε. στον τομέα της Εξωτερικής Πολιτικής

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθώ στη Γιουγκοσλαβική κρίση, τις Ειρηνευτικές διαδικασίες Ισραήλ – Παλαιστίνης και στον Πόλεμο του Περσικού κόλπου κάνοντας γενική μνεία στην εμπλοκή της Ε.Ε. είτε μέσω Διεθνών Οργανισμών ή κάτω από την «ομπρέλα» του NATO.

6.3.8.1.1 Γιουγκοσλαβική Κρίση

Ο *Josip Broz Tito* αφήνει την τελευταία του πνοή στις 4 Μάη του 1980. Η Γιουγκοσλάβοι συντετριμμένοι αποχαιρετούν τον άνθρωπο που κατάφερε να δημιουργήσει ένα ενιαίο κράτος αποτελούμενο από ένα πλήθος εθνοτήτων, πολλές φορές εχθρικών μεταξύ τους. Η πολιτική του, της «αδελφосύνης» και της «ενότητας», συνέβαλε στις σημαντικές προόδους του γιουγκοσλαβικού κράτους. Το οικονομικό σύστημα που υιοθέτησε θα μπορούσε να θεωρηθεί ως υβρίδιο σοσιαλισμού και καπιταλισμού, αφού συνδυάζε την αυτοδιαχείριση και την επιχειρηματικότητα με τον διευθυντισμό του κέντρου. Στη διεθνή πολιτική ο *Tito*, μετά τη ρήξη του με τον Στάλιν το 1948, στηρίχτηκε σημαντικά από τις Η.Π.Α. και υπήρξε από τους βασικούς συντελεστές του «κινήματος των Αδεσμεύτων» απολαμβάνοντας διεθνές κύρος¹¹.

Η Γιουγκοσλαβία αποτελούνταν από έξι δημοκρατίες (Σερβία, Κροατία, Μαυροβούνιο, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σκόπια και Σλοβενία) και δύο αυτόνομες περιοχές του Κοσόβου και της Βοϊβοτίνιας. Η ανισότητα, κυρίως οικονομική, ανάμεσα στα μέρη της ομοσπονδίας αποτελούσε τη βασική αδυναμία του γιουγκοσλαβικού μοντέλου. Το δικαίωμα στην αυτοδιαχείριση που απολάμβαναν οι δημοκρατίες της ομοσπονδίας περιόριζε τις δυνατότητες του κέντρου να ανακατανέμει τα εσοδήματα και σταδιακά οδήγησε στη δημιουργία ενός Βορρά πλούσιου (Σλοβενία και Κροατία) που θεωρούσε ότι η ανάπτυξη του αναστελλόταν από τους «φτωχούς συγγενείς» του Νότου (Σκόπια, Κοσσυφοπέδιο). Με τη σειρά τους οι Νότιοι αισθάνονταν ότι η ομοσπονδία τους εγκατέλειπε στην τύχη τους. Αυτές οι φυγόκεντρες οικονομικές δυνάμεις παράλληλα και με τις πολιτισμικές διαφορές προοδευτικά πήραν εθνική μορφή και εκφράστηκαν από εθνικιστικούς ανταγωνισμούς που οδήγησαν στον εμφύλιο και στην εθνοκάθαρση.

Το Κόσσοβο υπήρξε η θρυαλλίδα που πυροδότησε την εθνικιστική ένταση στη Γιουγκοσλαβία. Η αλβανική δημογραφική ανάπτυξη οδηγούσε στην μείωση του ποσοστού των Σέρβων σε μια περιοχή που θεωρείται η ιστορική κοιτίδα τους. Τον Απρίλιο του 1987 σημειώνονται οι πρώτες συγκρούσεις μεταξύ Αλβανών Κοσοβάρων και εθνικιστών Σέρβων που αποτελούν στην καλύτερη περίπτωση το 10% του πληθυσμού του Κοσόβου. Οι Σέρβοι, πολλές φορές υπερβάλλοντας, κατηγορούν του Αλβανούς για σφαγές και για προσπάθεια δημιουργίας ενός «εθνικά καθαρού αλβανικού Κοσόβου». Ρόλο διαμεσολαβητή αναλαμβάνει ο δεύτερος τη τάξει στο Σερβικό κομμουνιστικό κόμμα *Slobodan Milosevic*, ο οποίος όμως παίρνει σαφή θέση υπέρ των Σέρβων και έρχεται σε σύγκρουση με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας της Σερβίας *Ivan Stambolic* ο οποίος και τον κατηγορεί για παραβίαση των αρχών του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γιουγκοσλαβίας και ροπή προς τον εθνικισμό. Οι Σέρβοι εθνικιστές, όπως ο *Miroslav Solevic* και ο σύμβουλος του *Milosevic Borisav Jovic*, ξεκινούν μια σταυροφορία για τον έλεγχο όλης της Γιουγκοσλαβίας από τη Σερβία. Στις αρχές δε του 1989 σε μια έξαρση θρησκευτικού

¹¹ <http://eranistis.net/wordpress/2013/04/03/1990-1995/>

εθνικισμού περιφέρουν τα οστά του Σέρβου πρίγκιπα Λαζάρου που σκοτώθηκε στην ιστορική μάχη του Κοσσυφοπεδίου στα 1389.

Οι Κοσοβάροι βρίσκουν ένα σύμμαχο στο πρόσωπο του προέδρου της Σλοβενίας *Milan Kucan*. Στη Σλοβενία πνέει ένας πιο φιλελεύθερος άνεμος που επιτρέπει την κριτική και την ελευθερία Τύπου. Μάλιστα το σλοβένικο σατιρικό περιοδικό *Mladina* γίνεται η πέτρα του σκανδάλου για τους Σέρβους εθνικιστές όταν δημοσιεύει πρακτικά του Κ.Κ.Γ. με ευαίσθητες πληροφορίες εθνικής ασφάλειας. Ένας δημοσιογράφος συλλαμβάνεται από τον ομοσπονδιακό στρατό με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν αντιγιουγκοσλαβικές και αντιμιλιταριστικές πορείες. Το γυαλί είχε πια ραγίσει... Στην προειδοποίηση μάλιστα του Milosevic για επέμβαση του ομοσπονδιακού στρατού οι Σλοβένοι απειλούν με αλλαγή του συντάγματος τους, μια *de facto* πράξη απόσχισης, και οι Κροάτες με απαγόρευση διέλευσης του ομοσπονδιακού στρατού από τα όρια της δημοκρατίας τους. Με την κατάσταση σε σημείο βρασμού ο Milosevic αναλαμβάνει πρωτοβουλία και συγκαλεί στις 20-1-1990 συνέδριο του Κ.Κ.Γ. με σκοπό να πατάξει τη Σλοβενία κατηγορώντας τη παράλληλα και για «σεπαρατισμό». Μια δυσάρεστη έκπληξη τον περιμένει όταν μπροστά στην κυριαρχία των Σέρβων και των Μαυροβούνιων αντιπροσώπων, που καταψηφίζουν κάθε πρόταση των Σλοβένων, οι Σλοβένοι και οι Κροάτες αποχωρούν. Ο Milosevic χολωμένος δηλώνει πως «οι Σλοβένοι άνοιξαν την πόρτα της γιουγκοσλαβικής κρίσης». Οι βάσεις του εμφυλίου είχαν τεθεί πλέον και επίσημα!

Η κρίση κορυφώνεται όταν στις 5-7-1990 ξεσπάει στην κροατική πόλη *Knin* επανάσταση των Σέρβων, η επονομαζόμενη και «επανάσταση των κορμών» εξαιτίας των κορμών που χρησιμοποιούσαν στα μπλόκα. Η Κροατία είχε έναν συμπαγή σερβικό πληθυσμό, γύρω στις 600.000, που επιθυμούσαν την ένωση με τη Σερβία. Ο Κροάτης πρόεδρος *Franjo Tudjman* είναι διστακτικός να αναλάβει δράση ενάντια τους αφού δεν γνωρίζει πως θα αντιδράσει το Βελιγράδι, που μυστικά όμως εξοπλίζει τους Σέρβους επαναστάτες. Σε μια απόπειρα επέμβασης από αέρος κροατικών ειδικών δυνάμεων ο ομοσπονδιακός στρατός παρεμβαίνει καθηλώνοντας τα ελικόπτερα που τις μεταφέρουν. Ακόμη και οι Αμερικάνοι δια στόματος του πρεσβευτή τους στη Γιουγκοσλαβία *Warren Zimmerman*, αρνούνται να συνδράμουν τους Κροάτες. Ο Tudjman τότε προσπαθεί να εξοπλίσει έναν έστω υποτυπώδη στρατό προμηθευόμενος όπλα μυστικά από την Ουγγαρία ακόμη και μέσα σε Ι.Χ. Στην προειδοποίηση του Βελιγραδίου για παράδοση των λαθραίων όπλων το Ζάγκρεμπ τηρεί σιγή ιχθύος. Η πολιτική του δαιμόνιου Milosevic έγκειται στο να αδρανοποιήσει το πανίσχυρο Ομοσπονδιακό Συμβούλιο, στο οποίο συνυπάρχουν όλες οι γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες με ίση ψήφο καθεμιά. Το καταφέρνει απλώς αποχωρώντας μαζί με το Μαυροβούνιο οπότε και καθιστά τον πολιτικό βραχίονα της Γιουγκοσλαβίας κενό γράμμα. Ο έλεγχος του στρατού αποδεικνύεται ευκολότερος αφού το μεγαλύτερο μέρος του ελέγχεται από Σέρβους και κυρίως το Βελιγράδι έχει στη διάθεση του τα περισσότερα βαρέα όπλα του Γιουγκοσλαβικού στρατού. Το μόνο πρόβλημα για την πλήρη ενεργοποίηση του στρατού έγκειτο στις αντιδράσεις, αν εκδηλώνονταν, από τη διεθνή κοινότητα. Η Ρωσία έρχεται να λύσει τα χέρια του Milosevic αφού σε μυστική συνάντηση αξιωματούχων των δύο χωρών, διαβεβαίωσαν

τους Σέρβους ότι δεν υπήρχε καμία διάθεση επέμβασης της διεθνούς κοινότητας. Εν τω μεταξύ η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κροατίας και της Σλοβενίας τον Ιούνιο του 1991 ξεχειλίζει το ποτήρι των Σέρβων οι οποίοι ξεκινούν βομβαρδισμούς στην Κροατία και στέλνουν ένα ελαφρό σώμα από 2.000 στρατιώτες στη Σλοβενία, η οποία όμως δεν τους απασχολεί ιδιαίτερα αφού στην επικράτεια της δεν ζούσε αξιόλογος αριθμός Σέρβων. Το κύριο μέτωπο για τους Σέρβους είναι η Κροατία στην οποία και εξαπολύουν τις παραστρατιωτικές ομάδες του *Vojislav Seselj* και του *Bragoslav Bokan* που ξεκινάν μια πραγματική εθνοκάθαρση στις περιοχές δράσης τους.

Μπροστά στην έκρυθμη κατάσταση αυτή οι Ευρωπαίοι αρχικά σαστίζουν και προσπαθούν να την προσεγγίσουν με διερευνητικές αποστολές προς τους εμπόλεμους. Οι Γερμανοί πιο αποφασιστικοί αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία Κροατών και Σλοβένων το φθινόπωρο του 1991. Στα τέλη της ίδιας χρονιάς οι Ευρωπαίοι δια του λόρδου *Carrington* προσπαθούν να εξομαλύνουν τις αντιθέσεις κομίζοντας ένα σχέδιο που θα επέτρεπε σε κάθε δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας να ανεξαρτητοποιηθεί. Το σχέδιο γίνεται από όλους δεκτό πλην των Σέρβων αφού δεν είναι διατεθειμένοι να διακινδυνεύσουν και ανεξαρτησία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στην οποία κατοικούσαν 1.500.000 Σέρβοι. Μάλιστα οι Ιταλοί προκειμένου να δελεάσουν τους Μαυροβούνιους συμμάχους των Σέρβων τους τάζουν οικονομική βοήθεια και άνοιγμα εμπορικών σχέσεων με την Ευρώπη. Με παρέμβαση του *Milosevic* ο πρόεδρος του Μαυροβουνίου *Momir Bulatovic* κάνει στροφή 180 μοιρών και ανακαλεί.

Πράγματι τον Μάρτη του 1992 η φωτιά ξεσπάει και στη Βοσνία όπου οι καλύτερα οργανωμένοι και εξοπλισμένοι Σερβοβόσνιοι του *Radovan Karadzic* περικυκλώνουν το Σαράγιεβο που το υπερασπίζονται Μουσουλμάνοι της Βοσνίας υπό τον *Alija Izetbegovic*. Στόχος των Σερβοβόσνιων η ένωση με την Σερβία ενώ των μουσουλμάνων αλλά και πολλών Σερβοβόσνιων η διατήρηση του πολυεθνικού χαρακτήρα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ειδικά στις νότιες περιοχές είχε ισχυρή κροατική μειονότητα, γεγονός που το εκμεταλλεύτηκε ο *Milosevic* προσπαθώντας να έρθει σε διακανονισμό με τους Κροάτες για διαμοιρασμό της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης μεταξύ τους. Οι Σέρβοι εν τω μεταξύ ανεμπόδιστοι λόγω της υπεροπλίας τους επιδίδονται σε μπαράζ σφαγών μουσουλμάνων στις πόλεις *Bijeljina* και *Zvornik* με το τελευταίο να θρηνεί 2.000 νεκρούς και 50.000 πρόσφυγες μουσουλμάνους. Τον Απρίλη του 1992 και ενώ λαμβάνουν χώρα οι σφαγές οι Ευρωπαίοι επανακάμπτουν με ένα νέο σχέδιο του λόρδου *Carrington*, που όριζε χωρισμό της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης βάσει εθνοτήτων. Τον Μάη της ίδια χρονιάς οι Σέρβοι εξαπολύουν ολομέτωπη επίθεση στο Σαράγιεβο και καταλαμβάνουν τα περίχωρα της πόλης, ενώ προς στιγμή συλλαμβάνουν και τον ηγέτη των μουσουλμάνων της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης *Alija Izetbegovic* τον οποίο απελευθερώνουν έπειτα από παρέμβαση κυανόκρανων του Ο.Η.Ε.

Οι νέες σφαγές των Σερβοβόσνιων στη *Srebrenica* την άνοιξη του 1993 αναγκάζουν τελικά τον νωθρό Ο.Η.Ε. σε αλλαγή της στάσης του ανακηρύσσοντας

την πόλη «ασφαλή περιοχή» με την οδηγία 819 και καταθέτοντας το σχέδιο των *Cyrus Vance* και *Λόρδου Owen* που προέβλεπε ενιαία Βοσνία-Ερζεγοβίνη με 10 επαρχίες. Στον *Αστέρα της Βουλιαγμένης* τον Μάη του 1993 οι Σερβοβόσνιοι παρουσία και των άλλων μερών δέχονται το σχέδιο αρχικά, για να το απορρίψουν εν τέλει λίγο αργότερα. Την ίδια στιγμή δράση ενάντια στους μουσουλμάνους της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αναλαμβάνουν οι Κροάτες που εποφθαλμιούν ευρείες περιοχές της που συνορεύουν προς νότο με την Κροατία. Τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς βομβαρδίζουν το *Mostar* καταστρέφοντας και την ιστορική γέφυρα της πόλης που είχαν χτίσει μουσουλμάνοι πέντε αιώνες πριν. Εγκαινιάζουν δε και στρατόπεδα συγκέντρωσης μουσουλμάνων. Μπροστά στην νέα απειλή για τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς οι Η.Π.Α. αναλαμβάνουν δράση και απειλούν με αεροπορικούς βομβαρδισμούς Σερβοβόσνιους και Κροάτες. Οι τελευταίοι συνθηκολογούν τον Φεβρουάριο του 1994. Με παρέμβαση τέλος των Ρώσων λύνεται και η πολιορκία του Σαράγιεβο τον Μάρτιο του 1994. Το NATO με τη σειρά του, μετά τις νέες σφαγές στην Srebrenica τον Ιούλιο του 1995, αποφασίζει τον επόμενο μήνα αεροπορικά χτυπήματα ενάντια στους Σερβοβόσνιους. Υπό την κάλυψη της ομπρέλας του NATO οι Κροάτες περνούν στην αντεπίθεση και προβαίνουν σε εθνοκάθαρση ενάντια σε Σέρβους οδηγώντας 100.000 από αυτούς στο δρόμο της προσφυγιάς.

Το γιουγκοσλαβικό δράμα ολοκληρώνεται τελικά στις 21-11-1995 στο *Dayton του Ohio* όπου αντιπρόσωποι των τριών εθνοτήτων καταλήγουν στο διαμοιρασμό της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης στη βάση ποσοστών, 51% για Κροάτες και μουσουλμάνους και 49% για τους Σέρβους. Η «Νέα Τάξη πραγμάτων» για την Γιουγκοσλαβία σήμαινε τη διαίρεση της στα εξών συνετέθη. Έξι αυτόνομα κράτη στη θέση των πάλαι ποτέ γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών. Η Σερβία με το Μαυροβούνιο ήδη από τον Απρίλιο του 1992 αποτελούν την Νέα Γιουγκοσλαβία, συμπεριλαμβανομένων και του Κοσόβου και της Βοϊβοντίνας, η Κροατία, η Σλοβενία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και η F.Y.R.O.M., με το όνομα της τελευταίας ακόμη σε εκκρεμότητα.

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι την ίδια στιγμή που ολόκληρη η Ευρώπη έμπαινε στον αστερισμό της ομοσπονδιοποίησης, με την Ενωμένη Ευρώπη, η Γιουγκοσλαβία ακολουθούσε τον ακριβώς αντίθετο δρόμο των μαχητικών εθνικισμών και των αλυτρωτικών οραμάτων συνέπεια της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού. Από τη μεριά του ο Ο.Η.Ε. δεν αντέδρασε έγκαιρα ενώ οι λιγοστές δυνάμεις των κυανόκρανων της UNPROFOR που ανέλαβαν ανθρωπιστική πρωτοβουλία στις περιοχές των εμπολέμων δεν κατάφεραν να αποσοβήσουν την εμφύλια σύρραξη. Ο Ο.Η.Ε. υπήρξε εν τέλει δέσμιος των αντιθέσεων μεταξύ των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας που αρχικά άργησαν να εκτιμήσουν την κατάσταση ενώ έπειτα δεν κατάφεραν να δράσουν ενωμένα και συντονισμένα. Το αποτέλεσμα ήταν οι κυανόκρανοι να μην μπορέσουν να προστατέψουν αποτελεσματικά τον άμαχο πληθυσμό των «ασφαλών περιοχών» στο Σαράγιεβο, στην Srebrenica, στο Gorazde και αλλού. Η Ευρώπη από τη μεριά της δεν κατόρθωσε να αναπτύξει μια ενιαία εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, αφού

ενώ αρχικά είχε θέσει ως όρο εισδοχής της Γιουγκοσλαβίας στους κόλπους της την ενότητα, εν συνεχεία έκανε στροφή 180 μοιρών με τη Γερμανία να προβαίνει στην πρώιμη αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Κροατίας και της Σλοβενίας προδικάζοντας έτσι την τύχη και των άλλων δημοκρατιών. Το ίδιο ισχύει και για τις Η.Π.Α. αφού αρχικά στήριζαν την ενότητα της Γιουγκοσλαβίας ενώ με τις δηλώσεις του James Baker τον Ιούλιο του 1991 τόνιζαν ότι δεν αντιτίθεντο στην ειρηνική και συναινετική ανεξαρτητοποίηση των Δημοκρατιών. Ο δυτικός παράγων εν τέλει ενθάρρυνε την διάλυση του ομοσπονδιακού κράτους της Γιουγκοσλαβίας σε μια στιγμή που με στοχευμένες δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα για τις καταρρέουσες χώρες της ανατολικής Ευρώπης.

6.3.8.1.2 Ειρηνευτικές Διαδικασίες Ισραήλ – Παλαιστίνης

Από την ίδρυσή του το 1948, το Κράτος του Ισραήλ έχει επιδιώξει την ειρήνη με τους γείτονές του μέσω απευθείας διαπραγματεύσεων. Όμως οι προσπάθειές του για την επίτευξη της ειρήνης και για το άνοιγμα ανοικτών άμεσων διαύλων διαλόγου δεν έτυχαν παρόμοιας ανταπόκρισης από την αραβική πλευρά. Μέχρι την Σύσκεψη της Μαδρίτης το 1991, μόνο η Αίγυπτος είχε αποδεχθεί την πρόταση του Ισραήλ για απευθείας διαπραγματεύσεις. Ο Πρόεδρος της Αιγύπτου, Ανουάρ Σαντάτ αποδέχθηκε την πρόσκληση του Ισραηλινού Πρωθυπουργού Μενάχεμ Μπέγκιν για διάλογο και οι δύο χώρες ξεκίνησαν τις ιστορικές διμερείς διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στις Συμφωνίες του Κάμπ Ντέιβιντ το 1978 και την Συμφωνία Ειρήνης Ισραήλ – Αιγύπτου το 1979. Από τότε η ειρήνη έχει επικρατήσει στα κοινά σύνορα των δύο χωρών και η συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών αυξάνεται¹².

Τον Μάιο του 1989, το Ισραήλ παρουσίασε μια νέα πρωτοβουλία ειρήνης. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και ο Πόλεμος του Κόλπου οδήγησαν σε μια βασική αναδιάταξη της πολιτικής κατάστασης στη Μέση Ανατολή, οδηγώντας τον αραβικό κόσμο να αναθεωρήσει την στάση του απέναντι στο Ισραήλ και να προχωρήσει σε διαπραγματεύσεις για να οικοδομηθεί ένα νέο μέλλον στη Μέση Ανατολή.

Τον Οκτώβριο του 1991 έγινε μια σύνοδος στη Μαδρίτη για την έναρξη των απευθείας ειρηνικών διαπραγματεύσεων. Αργότερα, πραγματοποιήθηκαν διμερείς διαπραγματεύσεις μεταξύ του Ισραήλ και της Συρίας, του Λιβάνου, της Ιορδανίας και των Παλαιστινίων ενώ έγιναν πολυμερείς συνομιλίες για κύρια περιφερειακά ζητήματα. Αυτές οι συνομιλίες κατέληξαν στην υπογραφή της Συμφωνίας Ειρήνης μεταξύ Ισραήλ και Ιορδανίας στις 26 Οκτωβρίου 1994 και σε μια σειρά από ενδιάμεσες συμφωνίες με τους Παλαιστίνιους όπως είναι οι Συμφωνίες του Όσλο το 1993 και το 1995.

Η αποτυχία των συνομιλιών στη Σύνοδο του Κάμπ Ντέιβιντ τον Ιούλιο του 2000 οδήγησε σχεδόν στον τερματισμό των διμερών ειρηνευτικών συνομιλιών μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων που είχαν διαρκέσει επτά χρόνια. Το 2007, η συνομιλία ξανάρχισαν στο πλαίσιο του Οδικού Χάρτη για μια μόνιμη λύση δύο κρατών στην Ισραήλ – Παλαιστινιακή σύγκρουση που έθεσε ο Πρόεδρος των ΗΠΑ,

¹² <http://embassies.gov.il/athens/AboutIsrael/the-middle-east/Pages/the-peace-process.aspx>

Τζώρτζ Μπούς. Μια διεθνής σύνοδος πραγματοποιήθηκε στην Αννάπολη των ΗΠΑ στις 27 Νοεμβρίου 2007 για την επανέναρξη των διαπραγματεύσεων με σκοπό την υλοποίηση του οράματος των δύο κρατών.

Τον Ιούνιο του 2009 ο Πρωθυπουργός Μπενιαμίν Νετανιάχου, παρουσίασε το δικό όραμα για την ειρήνη με τους Παλαιστίνιους με βάση τις αρχές της αμοιβαίας αναγνώρισης και της αποστρατικοποίησης. Ενώ το Ισραήλ παραμένει προσηλωμένο στις απευθείας διαπραγματεύσεις ως το μοναδικό μέσο για την επίλυση της σύγκρουσης, η παλαιστινιακή ηγεσία έχει επιλέξει τον δρόμο των μονομερών ενεργειών προτιμώντας με έτσι να προσπαθήσει να επιβάλλει τις διεκδικήσεις της στο Ισραήλ μέσω διεθνών πιέσεων.

6.3.8.1.3 Πόλεμος Περσικού Κόλπου

Ο Πόλεμος του Κόλπου (2 Αυγούστου 1990 - 28 Φεβρουαρίου 1991) ήταν πολεμική σύρραξη μεταξύ διεθνούς συμμαχίας από τουλάχιστον 31 κράτη υπό την καθοδήγηση των Η.Π.Α. και την εξουσιοδότηση του Ο.Η.Ε. κατά του Ιράκ, για την απελευθέρωση του Κουβέιτ.

Ο πόλεμος αυτός είναι γνωστός και με ποικίλα άλλα ονόματα, ανάλογα με την πολιτική και ιστορική θέση διαφόρων ομάδων αναφοράς όπως: Πόλεμος του Κόλπου, Πόλεμος του Περσικού Κόλπου, Πόλεμος του Κόλπου 1990, Πρώτος Πόλεμος του Κόλπου, Δεύτερος Πόλεμος του Κόλπου (για το Ιράκ και το Ιράν), Απελευθέρωση του Κουβέιτ, Ο Πόλεμος για το Κουβέιτ, Η μητέρα όλων των Μαχών, Καταιγίδα της Ερήμου, θεωρούμενα ως τα πιο γνωστά ονόματα.

Ο Πόλεμος ξεκίνησε με την εισβολή του Ιράκ στις 2 Αυγούστου 1990, με την δικαιολογία ότι το Κουβέιτ κάνει γεωτρήσεις για πετρέλαιο υπό κλίση και έτσι «κλέβει» ιρακινό πετρέλαιο. Αμέσως μετά την εισβολή υποβλήθηκαν οικονομικές κυρώσεις από τον Ο.Η.Ε. και τελικώς οι εχθροπραξίες άρχισαν τον Ιανουάριο του 1991, οι οποίες και κατέληξαν στην ολοκληρωτική νίκη των συμμαχικών δυνάμεων.

Ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο τον Ιανουάριο του 1991 αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης πολλών αναλυτών στα χρόνια της δεκαετίας του 1990¹³. Κι αυτό γιατί ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο υπήρξε η πρώτη ευρείας κλίμακας στρατιωτική επιχείρηση της μεταψυχροπολεμικής περιόδου αλλά και γιατί μετά το τέλος του, ο δυτικός κόσμος, με πρωταγωνιστή τις ΗΠΑ, άφησε αναπάντητα πολλά ερωτήματα.

Πριν την επίθεση των Ιρακινών δυνάμεων στο Κουβέιτ στις 02 Αυγούστου 1990, το Ιράκ είχε διαμαρτυρηθεί εντόνως στη συνεδρίαση των χωρών – μελών του ΟΠΕΚ για τη συνεχή μείωση της τιμής του βαρελιού από την πλευρά του Κουβέιτ και της Σαουδικής Αραβίας, κίνηση η οποία δυσχέραινε τη θέση του πρώτου στη διεθνή πετρελαϊκή αγορά και ήταν φυσικά αντίθετη με τη βασική αρχή του ΟΠΕΚ που θέλει τη διατήρηση ενιαίων τιμών και την άσκηση κοινής εξαγωγικής πολιτικής. Δε θα έπρεπε να ξεχνάμε ότι η θέση του Ιράκ και την οικονομική του κατάσταση δυσχέραινε ακόμη περισσότερο το γεγονός ότι είχε μόλις δύο χρόνια πριν, το 1988, απεμπλακεί από μια μακροχρόνια σύρραξη με το γειτονικό Ιράν (διάρκειας οχτώ

¹³ http://gym-falan.lar.sch.gr/works/b-06/pers_gulf.htm

ετών). Η σύρραξη αυτή είχε στην ουσία απομυζήσει οικονομικά τόσο το Ιράν, όσο και το πλουσιότερο πετρελαιοπαραγωγικό Ιράκ, το οποίο μετά τη θετική για αυτό έκβαση του πολέμου, προσπαθούσε να ανακάμψει οικονομικά. Ο Σαντάμ Χουσεϊν, λοιπόν, βρίσκονταν σε αρκετά δύσκολη θέση. Σε απάντηση των απειλών που εκτόξευε εναντίον των γειτονικών του, επίσης πλουσίων πετρελαιογειτονικών του, επίσης πλουσίων πετρελαιοπαραγωγικά, χωρών στις αρχές του καλοκαιριού το 1990, η Αμερικανίδα πρεσβευτής στο Ιράκ Είπριλ Γκλάσπι είχε δηλώσει κατηγορηματικά ότι οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν και δεν πρόκειται να εμπλακούν στις υποθέσεις του Ιράκ. Θεωρείται πιθανό το γεγονός ότι η δήλωση αυτή παρερμηνεύθηκε από τον Σαντάμ Χουσεϊν, ενώ από πολλούς αναλυτές έχει εκφραστεί η άποψη ότι έγινε σκόπιμα από την πλευρά των Η.Π.Α., με στόχο να παρασυρθεί ο Ιρακινός δικτάτορας σε έναν χωρίς κόστος πόλεμο ο οποίος θα ισχυροποιούσε τη θέση του, τόσο διεθνώς όσο και μέσα στις τάξεις του ΟΠΕΚ. Βέβαια, ακόμη και αυτό το ενδεχόμενο φαίνεται ελάχιστα πιθανό, από τη στιγμή που η Ιρακινή ηγεσία στο σύνολο της γνώριζε ότι στο Κουβέιτ δραστηριοποιούνται κυρίως βρετανικές και αμερικανικές εταιρείες εξόρυξης πετρελαίου και φυσικά ότι η κυβέρνηση της χώρας αυτής είχε την πλήρη υποστήριξη του δυτικού κόσμου στις επιλογές της εξωτερικής, αλλά και της "πετρελαϊκής" της πολιτικής. Την κατάληψη του Κουβέιτ από το Ιράκ καταδίκασε σύσσωμος ο αραβικός κόσμος, αλλά κατά τις πρώτες ημέρες μετά το γεγονός, καμιά αραβική χώρα δεν είχε, επίσημα τουλάχιστον, προτείνει ως μέτρο για την αποχώρηση των Ιρακινών από το Κουβέιτ, την ανάληψη στρατιωτικής δράσης. Ακόμη και η Σαουδική Αραβία, που διατηρεί μεγάλη συνοριακή γραμμή με το Ιράκ, είχε σοβαρές επιφυλάξεις ως προς το ενδεχόμενο ανάληψης στρατιωτικής δράσης και για χρονικό διάστημα τεσσάρων ημερών δεν έδωσε τη συγκατάθεση της γι' αυτό, αρνούμενη να επιτρέψει την εγκατάσταση ΝΑΤΟϊκών δυνάμεων στα εδάφη της. Οι Η.Π.Α. κατόρθωσαν τελικά να πείσουν τους Σαουδάραβες για το αντίθετο, εμφανίζοντας μια σειρά δορυφορικών φωτογραφιών, οι οποίες έδειχναν συγκέντρωση ιρακινών δυνάμεων στα σύνορα με το Κουβέιτ, αλλά και βορειότερα, στα σύνορα με το Ιράν. Με ενδεχόμενο δε ότι το Ιράκ είχε εκείνη την εποχή τον τέταρτο μεγαλύτερο στρατό στον κόσμο, και με τεκμήριο τις απεικονίσεις των παραπονημένων, όπως αποδείχθηκε με βάση επίσημες μαρτυρίες αξιωματούχων του ΟΗΕ, δορυφορικών φωτογραφιών, οι Σαουδάραβες, θέλοντας να αποτρέψουν όλα τα ρίσκα.

6.3.8.2 Πρώτες Εκτιμήσεις

Το Σύνταγμα της Ευρώπης έγινε ουσιαστική αναδιατύπωση των διατάξεων που αφορούν την εξωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Έτσι, οι σημαντικές τροποποιήσεις και οι νέες διατάξεις έρχονται για να ενισχύσουν το υπάρχον σύστημα προκειμένου η δράση της Ένωσης στον κόσμο να κερδίσει σε αποτελεσματικότητα και προβολή¹⁴.

¹⁴ http://europa.eu/scadplus/constitution/external_el.htm

Η Ένωση λαμβάνει τη διεθνή νομική προσωπικότητα (άρθρο I-7) και διαδέχεται την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως υπάρχουν σήμερα, ως προς όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.

Η κατάργηση του συστήματος των πυλώνων στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής είναι μία από τις σημαντικότερες συνδρομές του Συντάγματος. Οι διατάξεις σχετικά με την εξωτερική δράση της Ένωσης εντάσσονται πλέον σε ενιαίο τίτλο που πραγματεύεται όλες τις πλευρές της εξωτερικής δράσης της Ένωσης:

- την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας,
- την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας,
- την κοινή εμπορική πολιτική,
- τη συνεργασία στην ανάπτυξη,
- την οικονομική, χρηματοδοτική και τεχνική συνεργασία με τρίτες χώρες,
- την ανθρωπιστική βοήθεια,
- τις διεθνείς συμφωνίες,
- τις σχέσεις με τους διεθνείς οργανισμούς,
- την εφαρμογή της ρήτρας αλληλεγγύης.

Ως προς το θεσμικό πλαίσιο, εισήχθησαν δύο μεγάλες καινοτομίες από το Σύνταγμα. Πρόκειται, κατά πρώτον, για τη δημιουργία της θέσης του Υπουργού Εξωτερικών. Η προσωπικότητα αυτή θα είναι ταυτοχρόνως εντολοδόχος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τη διαχείριση και την εκτέλεση της ΚΕΠΠΑ και ένας από τους αντιπροέδρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Θα είναι επιφορτισμένος, στα πλαίσια αυτού του θεσμικού οργάνου, με τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων και του συντονισμού των άλλων ζητημάτων εξωτερικής δράσης της Ένωσης. Επιπλέον, το Σύνταγμα προβλέπει τη δημιουργία της θέσης του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ο οποίος θα έχει ως καθήκον, μεταξύ άλλων, τη διασφάλιση στο επίπεδο του της εξωτερικής αντιπροσώπευσης της Ένωσης για τα θέματα που αφορούν την ΚΕΠΠΑ, με επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Υπουργού Εξωτερικών.

Το άρθρο III-292 του Συντάγματος αναλύει λεπτομερώς τους κοινούς στόχους της εξωτερικής δράσης της Ένωσης. Για την επίτευξη των στόχων αυτών, το Συμβούλιο των Υπουργών και η Επιτροπή, βοηθούμενοι από τον Υπουργό Εξωτερικών, πρέπει να διασφαλίσουν τη συνοχή μεταξύ των διαφόρων τομέων της εξωτερικής δράσης και μεταξύ αυτών και των εσωτερικών πολιτικών.

Η ΚΕΠΠΑ εξαγγέλλεται μεν ως «κοινή» πολιτική, στην πράξη όμως το περιεχόμενο, τα εργαλεία και η αναποτελεσματική της, έως τώρα, εξωτερίκευση (π.χ. στις δύο φάσεις της Γιουγκοσλαβικής κρίσης) δεν τεκμηριώνουν τη φιλόδοξη αυτή εξαγγελία.

Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας του 2009, έγινε νέο άλμα στην στρατιωτικοποίηση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ. Η ΚΕΠΠΑ απέκτησε εν δυνάμει επιθετικό χαρακτήρα, παρέχοντας και θεσμικά τη δυνατότητα για προληπτικά κτυπήματα σε τρίτες χώρες, παρά το ότι αυτό αντίκειται στο διεθνές δίκαιο. Ταυτόχρονα, διευρύνθηκαν τα είδη αποστολών που αναλαμβάνει η ΕΕ εκτός των συνόρων της. Η Κοινή Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας αναβαθμίστηκε με ειδικό

τμήμα στις Ιδρυτικές Συνθήκες όπου διατυπώνεται η σταδιακή διαμόρφωση κοινής αμυντικής πολιτικής και διανοίγεται ο δρόμος για τη δημιουργία ευρωστρατού μόλις «το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λάβει σχετική απόφαση με ομοφωνία». Περιλήφθηκε, βέβαια, ρητή υπόσχεση ότι όλα αυτά δεν επηρεάζουν τις υποχρεώσεις των νατοϊκών κρατών απέναντι στο ΝΑΤΟ, στο πλαίσιο του οποίου οργανώνεται η κοινή τους άμυνα ενώ «οι δεσμεύσεις και η συνεργασία στον τομέα αυτόν εξακολουθούν να είναι σύμφωνες προς τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ...». Ουσιαστικά η εξωτερική πολιτική, η άμυνα και ασφάλεια της ΕΕ τελούν υπό την έγκριση του ΝΑΤΟ, κάτι που αποτελεί απάντηση και σε όσους διατείνονται ότι ο ευρωστρατός θα σήμαινε απεξάρτηση της Ευρώπης από το ΝΑΤΟ.

6.4 Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ): Το Ισχύον Καθεστώς

6.4.1 Γενική Προσέγγιση – Πολιτικά και Στρατιωτικά Όργανα για θέματα ασφάλειας της ΕΕ

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ) αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας¹⁵. Περιλαμβάνει τον προοδευτικό προσδιορισμό κοινής αμυντικής πολιτικής της Ένωσης, η οποία θα οδηγήσει στην κοινή άμυνα όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λάβει σχετική απόφαση με ομοφωνία. Στην περίπτωση αυτή, θα συστήσει στα κράτη μέλη την έκδοση της απόφασης αυτής σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες. Οι αποφάσεις σχετικά με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας εκδίδονται από το Συμβούλιο ομόφωνα μετά από πρόταση του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας ή πρωτοβουλία κράτους μέλους (άρθρο 42 ΣΕΕ).

Με σκοπό την ενίσχυση της ικανότητας λήψης απόφασης της ΕΕ για θέματα ασφάλειας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι αποφάσισε τη δημιουργία κατάλληλων πολιτικών και στρατιωτικών οργάνων που εντάσσονται στις λειτουργίες του Συμβουλίου της Ένωσης. Στην κατεύθυνση αυτή το επόμενο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέιρα (Πορτογαλία 2000) προχώρησε σε μια σειρά μεταβατικών ρυθμίσεων με τις οποίες τέθηκαν οι βάσεις για τη δημιουργία μόνιμων πολιτικών και στρατιωτικών οργάνων της ΚΕΠΑΑ που θα επιτρέψουν στην Ένωση να διασφαλίζει την απαιτούμενη πολιτική καθοδήγηση και στρατηγική χάραξη των επιχειρήσεων αυτών, τηρουμένου του ενιαίου θεσμικού πλαισίου. Τα όργανα αυτά είναι:

α) το Συμβούλιο Υπουργών στο πλαίσιο του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων, με τη συμμετοχή των Υπουργών Εξωτερικών και Άμυνας, όπου απαιτείται. Λαμβάνει τις απαραίτητες αποφάσεις για τον καθορισμό και την υλοποίηση της ΚΕΠΑΑ και διαμορφώνει τις γενικές στρατηγικές κατευθύνσεις, βάση των γενικών στρατηγικών

¹⁵ <http://www.europedia.moussis.eu/books/Book>

που χαράσσονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Οι εργασίες του Συμβουλίου προετοιμάζονται από την Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων.

β) η Επιτροπή Πολιτικής Ασφάλειας (ΕΠΑ), που συνίσταται σε επίπεδο Πρέσβων υποστηριζόμενη από την πολιτικο-στρατιωτική ομάδα εργασίας, παρακολουθεί τη διεθνή κατάσταση, συμβάλλει στη χάραξη γενικών κατευθύνσεων της ΚΕΠΑΑ, εισηγείται τις αποφάσεις και εποπτεύει την υλοποίηση των συμφωνηθέντων.

γ) η Στρατιωτική Επιτροπή που έχει τη διεύθυνση όλων των στρατιωτικών ενεργειών στα πλαίσια της ΕΕ. Αποτελείται από τους Αρχηγούς ΓΕΕΘΑ των Κρατών-Μελών, εκπροσωπούμενους από τους στρατιωτικούς αντιπροσώπους τους, που είναι μόνιμα διαπιστευμένοι στις Βρυξέλλες. Είναι υπεύθυνο για την παροχή στρατιωτικής συμβουλής και την υποβολή συστάσεων στην ΕΠΑ για όλα τα στρατιωτικά ζητήματα.

δ) το μόνιμο Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ. Υλοποιεί τη στρατιωτική σχεδίαση, επεξεργάζεται τη στρατιωτική συμβουλή μετά από εντολή της Στρατιωτικής Επιτροπής, επεξεργάζεται τις απαντήσεις των επιχειρησιακών σεναρίων στο πλαίσιο των αποστολών Petersberg, οι οποίες θα αναλυθούν στη συνέχεια. Κάνει εκτίμηση της κατάστασης σε μία κρίση, τηρεί ενημερωμένη την κατάσταση των δυνάμεων και υποστηρίζει τον Επιχειρησιακό Διοικητή στη κατάρτιση του επιχειρησιακού σχεδιασμού.

Στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων με πολιτικά μέσα (Civilian Crises Management Capability), δημιουργείται βάση δεδομένων με πληροφορίες σχετικά με όλα τα διαθέσιμα μέσα και δυνατότητες για την αντιμετώπιση κρίσεων χωρίς τη χρήση στρατιωτικών μέσων, στο πλαίσιο ενός μηχανισμού ταχείας αντίδρασης για υποστήριξη πληγέντων περιοχών με οικονομική ή άλλης μορφής βοήθεια. Για το συντονισμό αυτών των προσπαθειών, εκτός από τη Μονάδα Πολιτικής Σχεδίασης που λειτουργεί στη Γραμματεία του Συμβουλίου, δημιουργείται η επιτροπή για την πολιτική διαχείριση κρίσεων και αρμόδια για θέματα ανθρωπιστικής βοήθειας και οικονομικής ενίσχυσης των πληγέντων περιοχών, καθώς και για θέματα διοίκησης, αστυνόμευσης και αποκατάστασης του νόμου στις περιοχές που πλήττονται από μια κρίση. Οι μηχανισμοί αυτοί ενισχύουν την ικανότητα του Συμβουλίου της ΕΕ για ταχεία λήψη απόφασης τόσο στο τομέα της πρόληψης όσο και στο τομέα της διαχείρισης κρίσεων υπό την πολιτική καθοδήγηση του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων (Υπουργοί Εξωτερικών) με τη συμμετοχή, όταν απαιτείται, και των Υπουργών Άμυνας.

Επιπλέον, διαμορφώνεται η αναγκαία δομή για την πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία σε όλες τις φάσεις της πρόληψης, παρακολούθησης και ελέγχου μιας κρίσης, της λήψης απόφασης για στρατιωτική δράση και της στρατηγικής επιλογής σχετικά με το είδος της επιχείρησης, καθώς επίσης και της σχεδίασης, προετοιμασίας και διεξαγωγής μιας στρατιωτικής επιχείρησης υπό τη συντονιστική ευθύνη του Ύπατου Εκπροσώπου της ΚΕΠΠΑ. Η πολιτικο-στρατιωτική αυτή ικανότητα χειρισμού κρίσεων θεωρείται σίγουρο ότι θα ενισχύσει τον διεθνή ρόλο της ΕΕ επιδεικνύοντας στο πεδίο της διαχείρισης κρίσεων μια μοναδικής ποικιλίας πολιτικο-στρατιωτικές

επιλογές, που θα καταστήσουν την Ένωση σημαντικό παράγοντα για τη διατήρηση της ασφάλειας και σταθερότητας στην Ευρώπη.

6.4.2 Μόνιμη Θεσμοθετημένη Συνεργασία επί Θεμάτων Άμυνας

Τα κράτη μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει δεσμευτικότερες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό, ενόψει των πλέον απαιτητικών αποστολών, μπορούν να θεσμοθετήσουν μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στο πλαίσιο της Ένωσης (άρθρο 42 § 6 ΣΕΕ). Η συνεργασία αυτή διέπεται από το άρθρο 46 της ΣΕΕ και από το πρωτόκολλο σχετικά με τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία. Αυτό το τελευταίο προβλέπει ότι αυτή η συνεργασία είναι ανοικτή σε κάθε κράτος μέλος το οποίο αναλαμβάνει τη δέσμευση:

- να προβεί στην εντατικότερη ανάπτυξη των αμυντικών του δυνατοτήτων, μέσω της ανάπτυξης των εθνικών τους συνεισφορών και της συμμετοχής, ενδεχομένως, σε πολυεθνικές δυνάμεις, στα κύρια ευρωπαϊκά προγράμματα εξοπλισμού και στις δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας, και,

- να έχει τη δυνατότητα να παράσχει, μάχιμες μονάδες ειδικευμένες για τις προβλεπόμενες αποστολές, ικανές να αναλάβουν, εντός προθεσμίας 5 έως 30 ημερών, αποστολές οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 43 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, τα κράτη μέλη τα οποία συμμετέχουν στη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία δεσμεύονται ιδίως: να συνεργάζονται με σκοπό την επίτευξη των συμφωνηθέντων στόχων που αφορούν το επίπεδο των δαπανών για επενδύσεις στον τομέα των αμυντικών εξοπλισμών· να προσεγγίσουν, στο μέτρο του δυνατού, τα αμυντικά τους μέσα· και να θεσπίζουν συγκεκριμένα μέτρα για την ενίσχυση της διαθεσιμότητας, της διαλειτουργικότητας, της ευελιξίας και της δυνατότητας ανάπτυξης των δυνάμεών τους.

Εξαιρετικά επικίνδυνα ήταν η εισαγωγή της λεγόμενης «Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας» σε θέματα άμυνας, που επιτρέπει σε κράτη-μέλη που «πληρούν ψηλά κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων» να προχωρούν ως ομάδα σε βαθύτερη στρατιωτική συνεργασία. Αυτά τα κράτη δεσμεύονται να αναπτύξουν πολυεθνικές στρατιωτικές δυνάμεις, εξοπλιστικά προγράμματα και να δημιουργήσουν μάχιμες μονάδες. Στην ουσία, θεσμοποιείται η ηγεμονία των ισχυρών κρατών και στα θέματα άμυνας.

6.4.3 Ρήτρα παροχής συνδρομής σε περίπτωση εκτάκτου ανάγκης

Η Συνθήκη της Λισαβόνας (αντιγράφοντας το σχέδιο της συνταγματικής Συνθήκης) εισήγαγε μια ρήτρα αλληλεγγύης και μια ρήτρα αμοιβαίας βοήθειας. Η ρήτρα αλληλεγγύης δηλώνει ότι η Ένωση και τα κράτη μέλη της ενεργούν από κοινού, με πνεύμα αλληλεγγύης, εάν ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή. Η Ένωση κινητοποιεί όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών μέσων που θέτουν στη διάθεσή της τα κράτη μέλη, για:

- την πρόληψη τρομοκρατικής απειλής στο έδαφος των κρατών μελών, την προστασία των δημοκρατικών θεσμών και του άμαχου πληθυσμού από ενδεχόμενη τρομοκρατική επίθεση και την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης· και

- την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής (άρθρο 222 ΣΛΕΕ). Σύμφωνα με τη ρήτρα αμοιβαίας βοήθειας, σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (άρθρο 42 § 7 ΣΕΕ).

6.4.5 Αποστολές εκτός Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διεξάγει περισσότερες από 10 στρατιωτικές επιχειρήσεις και αποστολές σταθεροποίησης της ΕΠΑΑ σε διάφορα μέρη της γης, όπως ενδεικτικά:

(α) μια στρατιωτική επιχείρηση στη Δημοκρατία του Τσαντ (EUFOR Tchad) [Κοινή θέση 2009/795 και Συμφωνία και απόφαση 2008/389] και στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (EUFOR RCA) [Απόφαση 2014/73]

(β) μια αποστολή συνοριακής συνδρομής για το σημείο διέλευσης της Ράφα στα Παλαιστινιακά εδάφη (EUBAM Rafah) [Κοινή δράση 2005/889]

(γ) μια αστυνομική αποστολή στο Αφγανιστάν (EUPOL Afganistan) [Απόφαση 2010/279].

(δ) μια αστυνομική αποστολή στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (EUPOL RD Congo) [Κοινή δράση 2007/405]

(ε) μια αποστολή επιτήρησης στη Γεωργία (EUMM Georgia) [Κοινή δράση 2008/736, βλ. το τμήμα 25.4], και

(στ) μια στρατιωτική επιχείρηση για την αποτροπή, την πρόληψη και την καταστολή των πειρατικών επιθέσεων και των ένοπλων ληστειών στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας (EU NAVFOR) [Κοινή δράση 2008/851.

6.4.6 Ευρωπαϊκή Ακαδημία Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΑΑΑ) / Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ)

Η Ευρωπαϊκή Ακαδημία Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΑΑΑ) είναι ένα ανθρώπινο δίκτυο που ασχολείται με τα θέματα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της Ένωσης [Απόφαση 2013/189, τροποποίηση τελευταία από κανονισμό 2014/491]. Η ακαδημία παρέχει εκπαίδευση στρατηγικού επιπέδου, στον τομέα της ΕΠΑΑ και προωθεί την κοινή κατανόηση της ΕΠΑΑ μεταξύ του πολιτικού και στρατιωτικού προσωπικού. Προκειμένου να βελτιώσει την ανάπτυξη και λειτουργία των μη στρατιωτικών αποστολών διαχείρισης κρίσεων, η Ένωση

δημιούργησε αποθήκη στην οποία μπορεί να αποθηκεύεται νέος και χρησιμοποιημένος εξοπλισμός για τέτοιες αποστολές [Απόφαση 2012/698].

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας ιδρύθηκε το 2004 για να αναπτύξει σχέδια και προγράμματα με σκοπό την υποστήριξη της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας [Κοινή δράση 2004/551]. Προσδιορίζει τις επιχειρησιακές ανάγκες, προωθεί μέτρα για την ικανοποίησή τους, συμβάλλει στον προσδιορισμό και, ενδεχομένως, στην υλοποίηση κάθε μέτρου πρόσφορου για την ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα, συμμετέχει στον προσδιορισμό ευρωπαϊκής πολιτικής δυνατοτήτων και εξοπλισμών και επικουρεί το Συμβούλιο στην αξιολόγηση της βελτίωσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων. Ο ΕΟΑ τίθεται υπό την εξουσία του Συμβουλίου και είναι ανοιχτός σε κάθε κράτος μέλος που επιθυμεί να συμμετάσχει σε αυτόν (άρθρα 42 § 3 και 45 ΣΕΕ).

6.4.7 Η Τρέχουσα Πρακτική Παρέμβασης / Αποστολές Petersberg

Στο Ελσίνκι (Δεκ 1999) το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υλοποιώντας το πνεύμα των συμφωνηθέντων στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στην Ουάσιγκτον την ίδια χρονική περίοδο και των κατευθύνσεων της Κολωνίας (Ιουν 1999) προχώρησε σε συγκεκριμένα μέτρα και ρυθμίσεις, για την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με ικανότητα να αποφασίζει αυτόνομα τη διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων στο πεδίο του χειρισμού κρίσεων, όταν για οποιουδήποτε λόγους οι χώρες μέλη της ΕΕ που αποτελούν και μέλη του ΝΑΤΟ δεν επιθυμούν να επέμβουν υπό την σημαία του ΝΑΤΟ. Για το σκοπό αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι προχώρησε στη διατύπωση του Πρωταρχικού Στόχου (the Helsinki Headline Goal) σύμφωνα με τον οποίο προβλεπόταν ότι μέχρι το 2003 τα κράτη μέλη της ΕΕ να είχαν από κοινού αναπτύξει την ικανότητα να διαθέτουν μια συνολική δύναμη 50.000-60.000 στρατιωτών κατάλληλα εκπαιδευμένων και εξοπλισμένων. Η Δύναμη αυτή θα υποστηριζόταν επαρκώς από συστήματα διοίκησης, ελέγχου, πληροφοριών και διοικητικής μέριμνας, καθώς επίσης θα διέθετε και επαρκείς ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις, ώστε να μπορεί μέσα σε 60 ημέρες να αναπτύσσεται στην περιοχή ενδιαφέροντος, με ικανότητα να παραμένει σε αυτό για ένα, τουλάχιστον, συνεχές έτος. Για να είναι αυτό κατορθωτό υπολογίστηκε ότι θα πρέπει να υπάρχει ικανότητα εντός 6μήνου αναπλήρωσης του συνόλου του εμπλεκόμενου προσωπικού με δυνάμεις από την εφεδρεία και επιπλέον, ικανότητα ανάληψης πολλαπλών αποστολών με ταυτόχρονη εμπλοκή σε διαφορετικά πεδία επιχειρήσεων, συνεπώς το σύνολο του απαιτούμενου προσωπικού θα πρέπει να ανέρχεται σε 120.000-160.000 περίπου άνδρες, σύμφωνα με τις πλέον απαιτητικές προβλέψεις και ανάλογα με το σενάριο των επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο καθορισμού της αποστολής της Δύναμης αυτής, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε τις αποστολές PETERSBERG, ως το είδος εκείνο των επιχειρήσεων που θα αναλάβει η ΕΕ. Οι αποστολές αυτές είναι:

- α) Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης αμάχων.
- β) Αποστολές διατήρησης της ειρήνης.

- γ) Επέμβαση μαχίμων δυνάμεων στη διαχείριση κρίσεων.
- δ) Αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης.

Οι αποστολές αυτές εξειδικεύονται σε τέσσερα σενάρια επιχειρήσεων, που επελέγησαν με γνώμονα τα συμπεράσματα από πρόσφατες κρίσεις, κυρίως στα Βαλκάνια, για να αποτελέσουν τη βάση της στρατιωτικής σχεδίασης. Τα σενάρια αυτά περιλαμβάνουν την πρόληψη συγκρούσεων (conflict prevention), τη βοήθεια προς τον πληθυσμό συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπιστικών επιχειρήσεων (assistance to civilians), τον χωρισμό των αντιμαχομένων με χρήση στρατιωτικών δυνάμεων (separations of parties by force) και τέλος το σενάριο σταθεροποίησης της χώρας (steady state). Τα τέσσερα αυτά σενάρια θα χρησιμοποιηθούν για τον καθορισμό τόσο των ενδεικτικών “πακέτων” δυνάμεων που απαιτούνται για κάθε ένα ξεχωριστά, όσο και για την συνολική εκτίμηση της Δύναμης και των μέσων που απαιτούνται για διεξαγωγή όλου του φάσματος των επιχειρήσεων PETERSBERG που προβλέπει ο Πρωταρχικός Στόχος του Ελσίνκι, σε χερσαίες, ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις, καθώς και σε δυνατότητες C4ISR, Διοικητικής Μέριμνας, Εφοδιασμού κ.λ.π.

Τα κράτη μέλη έχουν ήδη προσεγγίσει το στόχο αυτό, με βάση τον αριθμό στρατιωτικού προσωπικού των τριών Κλάδων που έχουν συνεισφέρει. Η Δύναμη αυτή θα τίθεται υπό τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική καθοδήγηση του Συμβουλίου της ΕΕ (αφού πρόκειται για την εξυπηρέτηση των σκοπών της Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας) και θα πρέπει να έχει την ικανότητα να εμπλέκεται αποτελεσματικά σε χαμηλής μέχρι υψηλής εντάσεως κρίσεις, εντός και εγγύς της Ευρώπης, όταν το NATO δεν επιθυμεί να επέμβει, και επίσης θα πρέπει να ανταποκρίνεται σε πιθανό αίτημα του ΟΗΕ ή ΟΑΣΕ για εμπλοκή σε επιχειρήσεις ασφάλειας. Η ανάπτυξη της Δύναμης αυτής βασίζεται σε εθνικές και πολυεθνικές δυνάμεις (ευρωπαϊκά σώματα) που τα κράτη μέλη θα έχουν τη δυνατότητα να συνεισφέρουν ξεχωριστά ή από κοινού σε εθελοντική βάση. Η ΚΠΑΑ εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε μη στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα, των οποίων μπορεί να κάνει χρήση σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (άρθρο 42 ΣΕΕ). Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους (άρθρο 43 ΣΕΕ).

6.4.8 Μηχανισμός Χρηματοδότησης Στρατιωτικών Επιχειρήσεων «ΑΘΗΝΑ»

Για την εφαρμογή της ΚΠΑΑ, τα κράτη μέλη θέτουν στη διάθεση της Ένωσης στρατιωτικές και μη στρατιωτικές δυνατότητες, προκειμένου να συμβάλουν στους στόχους που καθόρισε το Συμβούλιο. Το Συμβούλιο δημιούργησε ένα μηχανισμό, ονομαζόμενο «Αθηνά», ο οποίος διαθέτει την αναγκαία δικαιοπρακτική ικανότητα για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν

στρατιωτικές ή αμυντικές επιπτώσεις [Απόφαση 2008/975]. Ο μηχανισμός «Αθηνά» δημιουργήθηκε το 2004 και αποσκοπεί στη διαχείριση της χρηματοδότησης των κοινών εξόδων που απαιτούνται για την υλοποίηση των επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η διαχείριση του μηχανισμού «Αθηνά» υπάγεται στην Ειδική Επιτροπή, η οποία απαρτίζεται τους εκπροσώπους των χωρών που συμμετέχουν. Στο Μηχανισμό «Αθηνά» συμμετέχουν όλα τα κράτη – μέλη της ΕΕ, πλην της Δανίας.

Τα κράτη μέλη που συγκροτούν μεταξύ τους πολυεθνικές δυνάμεις μπορούν επίσης να θέτουν τις δυνάμεις αυτές στη διάθεση της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας (άρθρο 42 § 3 ΣΕΕ). Το Συμβούλιο μπορεί να αναθέτει την εκτέλεση αποστολής, στο πλαίσιο της Ένωσης, σε ομάδα κρατών μελών που το επιθυμούν και διαθέτουν τις αναγκαίες ικανότητες για την εν λόγω αποστολή. Αυτά τα κράτη μέλη, σε συνεργασία με τον ύπατο εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, συμφωνούν μεταξύ τους ως προς τη διαχείριση της αποστολής (άρθρα 42 § 5 και 44 ΣΕΕ).

Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξάγονται στο πλαίσιο της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ) δεν αναλαμβάνονται από τον προϋπολογισμό της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), η οποία χρηματοδοτεί μόνο τις πολιτικές επιχειρήσεις. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις χρηματοδοτούνται από τις συνεισφορές των κρατών μελών. Η σχετική απόφαση του Συμβουλίου (2011/871/CFSP) θεσπίζει μηχανισμό διαχείρισης της χρηματοδότησης των κοινών εξόδων των εν λόγω επιχειρήσεων.

Η ειδική επιτροπή είναι το όργανο λήψης αποφάσεων του μηχανισμού «Αθηνά»:

- Απαρτίζεται από έναν εκπρόσωπο ανά συμμετέχον κράτος μέλος.
- Οι εκπρόσωποι των συνεισφερόντων κρατών μελών και οι διοικητές των επιχειρήσεων μπορούν να συμμετέχουν στις εργασίες της επιτροπής, αλλά δεν διαθέτουν δικαίωμα ψήφου

6.4.9 Διαχείριση Τρομοκρατικών Απειλών και η Αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων με βάση τη Συνθήκη της Λισσαβόνας

Μετά το τρομοκρατικό κτύπημα της 11ης Μαρτίου στη Μαδρίτη, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (25-26 Μαρτίου 2004) αποφάσισε να αναθεωρήσει το πρόγραμμα δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, θέτοντας τους εξής στρατηγικούς στόχους:

- επιδίωξη μεγαλύτερης διεθνούς συναίνεσης και εντατικοποίηση των διεθνών προσπαθειών κατά της τρομοκρατίας,
- περιορισμό της πρόσβασης των τρομοκρατών σε χρηματοδοτικούς και άλλους οικονομικούς πόρους,

- μεγιστοποίηση της ικανότητας των φορέων της ΕΕ και των κρατών μελών να προβαίνουν στον εντοπισμό, την ανάκριση και τη δίωξη τρομοκρατών και να προλαμβάνουν τρομοκρατικές επιθέσεις,
- προστασία της ασφάλειας των διεθνών μεταφορών και εξασφάλιση αποτελεσματικών συστημάτων συνοριακών ελέγχων,
- ενίσχυση της ικανότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών να αντιμετωπίζουν τις συνέπειες τρομοκρατικής επίθεσης, και
- καταπολέμηση των παραγόντων οι οποίοι συμβάλλουν στην υποστήριξη της τρομοκρατίας και τη στρατολόγηση νέων στελεχών.

Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διακήρυξε ότι τα κράτη μέλη και τα προσχωρούντα κράτη θα ενεργούν από κοινού με πνεύμα αλληλεγγύης και θα ενεργοποιούν όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, συμπεριλαμβανομένων στρατιωτικών πόρων, εάν κάποιο εξ αυτών δεχθεί τρομοκρατική επίθεση.

Σε συμπεράσματα ως προς την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, που υιοθέτησε στις 8 Οκτωβρίου 2001, το Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για την έκδοση της απόφασης αριθ. 1373 (2001) του Συμβουλίου Ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών και τόνισε ότι η Ένωση είναι σθεναρά αποφασισμένη να καταπολεμήσει τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας σε στενή σύμπραξη με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πράγματι, η ΕΕ επέβαλε συγκεκριμένα περιοριστικά μέτρα κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων που συνδέονταν με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν, το δίκτυο της Αλ Κάιντα και τους Ταλιμπάν [Κοινή θέση 2002/402 και κανονισμός 881/2002, τροποποιηθείσα τελευταία από κανονισμό 2015/532]. Το Συμβούλιο δήλωσε ότι η παροχή ή συλλογή κεφαλαίων με σκοπό να χρησιμοποιηθούν για τη διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών θεωρείται έγκλημα και ότι, κατά συνέπεια, τα εν λόγω κεφάλαια και χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία ή οικονομικοί πόροι πρέπει να δεσμεύονται [Κοινές θέσεις 2001/930 και 2001/931, τροποποιηθείσα τελευταία από απόφαση 2015/521]. Ένας κανονισμός θέσπισε ένα νομικό μέσο για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας [Κανονισμός 2580/2001, τροποποιηθείσα τελευταία από κανονισμό 2015/513]. Η ΕΕ έχει καθορίσει τις βασικές αρχές και τις ελάχιστες προδιαγραφές ασφαλείας για την προστασία των διαβαθμισμένων πληροφοριών της (ΔΠΕΕ) [Απόφαση 2011/292] και θέσπισε κανόνες ασφαλείας για την προστασία των ΔΠΕΕ, σχετικά ιδίως με τις δραστηριότητες του Συμβουλίου [Απόφαση 2015/444]. Η ΕΕ έχει συνάψει συμφωνίες σχετικά με την προστασία διαβαθμισμένων πληροφοριών με το ΝΑΤΟ [Απόφαση 2003/211], με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής [Συμφωνία και απόφαση 2007/274] και με τη Ρωσική Ομοσπονδία [Απόφαση 348/2010 και Συμφωνία]. Μια συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και των ΗΠΑ για την επεξεργασία και τη διαβίβαση δεδομένων από τις καταστάσεις με τα ονόματα των επιβατών (PNR) από τους αερομεταφορείς στο Υπουργείο Εσωτερικής Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών στοχεύει στο να αποτρέψει και να πολεμήσει την τρομοκρατία, εξασφαλίζοντας όμως ένα υψηλό επίπεδο προστασίας των προσωπικών δεδομένων των επιβατών σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά κριτήρια για τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις προσωπικές ελευθερίες [Απόφαση 2012/472 και

Συμφωνία, τμήμα 9.3]. Μια άλλη συμφωνία αφορά την επεξεργασία και τη διαβίβαση στοιχείων μηνυμάτων χρηματοοικονομικής φύσεως από την Ευρωπαϊκή Ένωση στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής για σκοπούς του Προγράμματος Παρακολούθησης της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας [Απόφαση 2010/412 και Συμφωνία].

Στο πλαίσιο της εφαρμογής της στρατηγικής της ΕΕ κατά της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής, η ΕΕ στηρίζει τις δραστηριότητες του Οργανισμού για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων (ΟΑΧΟ) [Κοινή δράση 2007/185] και την εφαρμογή της απόφασης του Συμβουλίου Ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών 1540 [Κοινή δράση 2006/419]. Στηρίζει οικονομικά την καταστροφή των χημικών όπλων στη Ρωσική Ομοσπονδία [Κοινή δράση 2007/178]. Για την εξασφάλιση της αδιάλειπτης και πρακτικής εφαρμογής ορισμένων στοιχείων της στρατηγικής της ΕΕ κατά της διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής, η Ένωση στηρίζει την ενίσχυση της τήρησης της Σύμβασης για την απαγόρευση βιολογικών και τοξινικών όπλων (BTWC) [Απόφαση 2012/423]. Υποστηρίζει επίσης τις δραστηριότητες της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας στον τομέα της βιοασφάλειας και της βιοπροστασίας των εργαστηρίων [Κοινή δράση 2008/307]. Επίσης η ΕΕ προωθεί δραστήρια την ταχεία έναρξη ισχύος της Συνθήκης για τη γενική απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών [Κοινή θέση 1999/533 και απόφαση 2003/567] και υποστηρίζει το σχέδιο διεθνούς δεοντολογικού κώδικα κατά της διάδοσης των βαλλιστικών πυραύλων [Απόφαση 2008/974]. Μια κοινή δράση του Συμβουλίου αφορά τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην επαύξηση της διαφάνειας των ελέγχων των εξαγωγών πυρηνικού υλικού [Κοινή δράση 97/288]. Η ΕΕ υποστηρίζει τη σύμβαση σχετικά με την απαγόρευση ή τον περιορισμό χρήσης ορισμένων συμβατικών όπλων τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ως εξόχως επιβλαβή ή ως προκαλούντα αδιακρίτως αποτελέσματα [Κοινή δράση 2007/528]. Κοινοί κανόνες διέπουν τον έλεγχο των εξαγωγών στρατιωτικής τεχνολογίας και εξοπλισμού [Κοινή θέση 2008/944]. Ένα ευρωπαϊκό σύστημα ισχύει για τον έλεγχο των εξαγωγών, της μεταφοράς, της μεσεπίδοσης και της διαμετακόμισης ειδών διπλής χρήσης, δηλαδή που χρησιμοποιούνται τόσο για πολιτικούς όσο και για στρατιωτικούς σκοπούς [Κανονισμός 428/2009, τροποποιηθείσα τελευταία από κανονισμό 1382/2014]. Η ΕΕ προσπαθεί να προωθήσει σε τρίτες χώρες τον έλεγχο των εξαγωγών όπλων και τις αρχές και τα κριτήρια του Κώδικα συμπεριφοράς της ΕΕ για τις εξαγωγές όπλων, ο οποίος εγκρίθηκε στις 8 Ιουνίου 1998 [Κοινή δράση 2008/230]. Επίσης προωθεί μεταξύ τρίτων χωρών τη διαδικασία που οδηγεί σε συνθήκη για το εμπόριο όπλων, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής ασφάλειας [Απόφαση 2009/42/ΚΕΠΠΑ]. Κοινές δράσεις ως προς τις νάρκες κατά προσωπικού αφορούν την αναστολή της παραγωγής και των εξαγωγών ναρκών, καθώς και τη σημαντική συμμετοχή της ΕΕ στη διεθνή προσπάθεια για την άρση ναρκοπεδίων στα πλαίσια της σύμβασης της Οττάβας [Κοινή δράση 97/817]. Το Συμβούλιο επέβαλε περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν σύμφωνα με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών 1737 (2006) για να παροτρύνει το Ιράν να αναστείλει χωρίς άλλη καθυστέρηση ορισμένες πυρηνικές δραστηριότητες οι οποίες είναι ικανές να συντελέσουν στην εξάπλωση [Κοινή θέση 2008/652, απόφαση 2015/556, τροποποιηθείσα τελευταία

από απόφαση 2014/829 και κανονισμός 267/2012, τροπ. τελευταία από κανονισμό 2015/549].

6.4.10 Οι επιμέρους περιπτώσεις Συνεργασίας Ε.Ε. και ΝΑΤΟ στους τομείς της Εξωτερικής Δράσης της Ένωσης

Το ΝΑΤΟ, είναι μια οργάνωση που δημιουργήθηκε με στόχο την αντιμετώπιση μιας συγκεκριμένης απειλής για την ασφάλεια των κρατών-μελών της, και το οποίο αφιέρωσε 40 και πλέον χρόνια στην ανάπτυξη πολιτικών, δογμάτων, δομών και μηχανισμών τυποποίησης που απαιτούνται για την υπεράσπιση των μελών της από αυτή την απειλή. Όταν τελείωσε ο Ψυχρός Πόλεμος, πολλοί αμφισβήτησαν (και πολλοί εξακολουθούν να αμφισβητούν) το λόγο ύπαρξης του ΝΑΤΟ όπως και τη δυνατότητά του να προσαρμοστεί και να έχει κάποιο χρήσιμο σκοπό στο σύγχρονο περιβάλλον.

Όμως, το ΝΑΤΟ από τότε και πιο ειδικά σε αυτή την τελευταία δεκαετία, εμφανίζεται να έχει μεγάλη ανθεκτικότητα και επινοητικότητα στην αντιμετώπιση μεγάλης ποικιλίας νέων και απροσδόκητων προκλήσεων. Έχει δημιουργήσει νέες πολιτικές, δόγματα, δομές και μηχανισμούς τυποποίησης, για την αντιμετώπιση κάθε νέας κρίσης Όλα κάτω από μια σειρά στρατηγικών σχεδιασμών και αντιλήψεων που συμφωνήθηκαν με συναίνεση των συμμάχων.

Το άρθρο 42 (ΣΕΕ) τονίζει ότι η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας δεν θίγει την ιδιαιτερότητα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κρατών μελών, σέβεται τις υποχρεώσεις που απορρέουν για ορισμένα κράτη μέλη από το Σύμφωνο του Οργανισμού Βορείου Ατλαντικού (ΝΑΤΟ) και συμβιβάζεται με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας που διαμορφώνεται μέσα στο πλαίσιο αυτό. Για τα κράτη μέλη που αφορά, αυτό σημαίνει ότι οι δράσεις που αναλαμβάνουν και οι αποφάσεις που λαμβάνουν στο πλαίσιο της στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ είναι πάντα σύμφωνες με όλες τις υποχρεώσεις που υπέχουν ως σύμμαχοι του ΝΑΤΟ. Τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν συμφωνήσει να διεξάγουν μόνιμες και συνεχείς διαβουλεύσεις με τους ευρωπαϊούς συμμάχους που δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες να καλύπτουν το πλήρες φάσμα θεμάτων ασφάλειας, άμυνας και διαχείρισης κρίσεων. Σε περίπτωση επιχείρησης υπό την ηγεσία της ΕΕ κατά την οποία χρησιμοποιούνται μέσα και δυναμικό του ΝΑΤΟ, οι ευρωπαίοι σύμμαχοι που δεν είναι μέλη της ΕΕ θα συμμετέχουν στην επιχείρηση, εφόσον το επιθυμούν, και επίσης θα συμμετέχουν στη σχεδίαση και την προετοιμασία της επιχείρησης σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ. Σε περίπτωση επιχείρησης υπό την ηγεσία της ΕΕ που δεν κάνει χρήση των μέσων και του δυναμικού του ΝΑΤΟ, οι ευρωπαίοι σύμμαχοι που δεν είναι μέλη της ΕΕ καλούνται να συμμετάσχουν, βάσει απόφασης του Συμβουλίου. Πράγματι, μια συμφωνία-πλαίσιο ορίζει τους όρους της συμμετοχής των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [Συμφωνία-πλαίσιο και απόφαση 2011/318].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

7.1 ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Η Ευρώπη γενικότερα, με βάση τη στρατηγική της θέση έναντι των σύγχρονων περιοχών γεωπολιτικού ενδιαφέροντος και με δεδομένη την συμμετοχή κρατών – μελών της στο NATO αλλά και στο σύνολο των περιφερειακών και διεθνών οργανισμών άμυνας και ασφάλειας, καλείται με ψυχραιμία να αξιολογήσει τις επιπτώσεις των γεωστρατηγικών εξελίξεων και να προσεγγίσει τις σύγχρονες προκλήσεις ασφαλείας με γνώμονα το δεδομένο ότι η άμυνα, η ασφάλεια και η αποτρεπτική ικανότητα αποτελούν βασικές και στρατηγικές επιδιώξεις. Με δεδομένο ότι τα γεγονότα στο διεθνές περιβάλλον εξελίσσονται με πρωτόγνωρη ταχύτητα, η προσπάθεια για αναγνώριση, σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, στρατηγικών κινδύνων και ευκαιριών καθίσταται ολοένα και πιο δύσκολη και επισφαλής. Μια τέτοια προσπάθεια, πρέπει να θεωρεί ως δεδομένο ότι οι συνθήκες άμυνας και ασφάλειας για την Ευρώπη θα εξελίσσονται δυναμικά, και ως εκ τούτου η επιτυχία της θα συναρτάται απόλυτα από ορθή αποτίμηση των βασικών παραμέτρων που διαμορφώνουν το εγγύς και μεμακρυσμένο γεωστρατηγικό περιβάλλον στο οποίο εντάσσεται. Η Ευρώπη εξακολουθεί να αντιμετωπίζει συμβατικές απειλές στα σύνορά της. Η απειλές αυτές επιτάσσουν τη διατήρηση Ενόπλων Δυνάμεων ικανού μεγέθους και υπέρτερων δυνατοτήτων, προκειμένου να αποτρέπεται η εκδήλωση της όποιας επιθετικότητας. Πέραν όμως των συμβατικών απειλών, οι νέες μορφές αναδυομένων ασύμμετρων απειλών υπονομεύουν την ασφάλεια του ευρύτερου Ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Η νέα στρατηγική αντίληψη του NATO, όπως αυτή υιοθετήθηκε στο στρατηγικό του δόγμα, προσδιορίζει το στρατηγικό ρόλο που προβλέπεται να διαδραματίσει η Συμμαχία τουλάχιστον μέχρι το 2020. Τα διδάγματα τα οποία έχουν αντληθεί από την εμπειρία διεξαγωγής επιχειρήσεων της Συμμαχίας, καθώς επίσης και η επεξεργασία των δεδομένων και ζητούμενων της διαδικασίας διαχείρισης κρίσεων, οδηγούν στο συμπέρασμα, το οποίο είναι κοινά αποδεκτό από όλα τα κράτη – μέλη, ότι η επιτυχής αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων ασφαλείας δεν απαιτεί τη χρήση μόνο στρατιωτικών μέτρων, αλλά επιβάλλει και την προώθηση μιας σφαιρικής – συνεκτικής προσέγγισης, η οποία είναι γνωστή στο NATO με τον όρο *comprehensive approach*¹⁶. Εκτιμάται ότι η εν λόγω προσέγγιση υποστηρίζει την αντιμετώπιση των απειλών με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και διατηρεί την υπεροχή του NATO στο πεδίο των αμυντικών μέσων και δυνατοτήτων εν μέσω οικονομικών δυσχερειών και περικοπών των αμυντικών δαπανών. Το NATO, σε κάθε περίπτωση, στη μετεξέλιξη των δομών του προς το 2020, μετατοπίζει το κέντρο βάρους των στρατιωτικών δράσεων του, από την επιχειρησιακή εμπλοκή στην επιχειρησιακή ετοιμότητα.

¹⁶ NATO Comprehensive Political Guidance

Η συγκρότηση του "Ευρωστρατού" ή της "Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης" (ΕΔΤΑ), όπως είναι περισσότερο σωστό να λέγεται, αποφασίστηκε το 1999 και εντάσσεται στις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) να αποκτήσει αυτόνομη στρατιωτική παρουσία, μετά την αποδειχθείσα αδυναμία της ΕΕ να παρουσιάσει και υλοποιήσει δική της πολιτική ασφαλείας και άμυνας κατά την αντιμετώπιση της κρίσης του Κοσσυφοπεδίου. Στην ουσία λοιπόν, πρόκειται για σχηματισμό στρατιωτικού σώματος των χωρών-μελών της ΕΕ κατ' αντιστοιχία προς την CJTF (Combined Joint Task Force) του ΝΑΤΟ. Η δύναμη αυτή δεν θα είναι ένας μόνιμος Ευρωπαϊκός Στρατός, αλλά ένας κατάλογος δυνάμεων που θα διατίθεται από τα κράτη-μέλη για εκτέλεση συγκεκριμένων αποστολών, όπως αυτές καθορίζονται στην Διακήρυξη του Πέτερσμπεργκ. Κατά συνέπεια, ο όρος "Ευρωστρατός" που χρησιμοποιείται προφανώς για λόγους συντομίας, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Το ορθό είναι να αναφερόμαστε σε "Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντιδράσεως" (ΕΔΤΑ) ή έστω στον όρο «Ευρωδύναμη».

Η ΕΔΤΑ θα αποτελείται από 60.000 στρατιώτες, θα διαθέτει περί τα 100 πολεμικά πλοία και 400 μαχητικά αεροσκάφη και θα επιχειρεί υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ ή ανεξάρτητα, όταν δεν θα κρίνεται σκόπιμη η ενεργοποίηση του ΝΑΤΟ, δηλαδή όταν οι ΗΠΑ δεν θα επιθυμούν την εμπλοκή τους. Οι δυνάμεις της ΕΔΤΑ θα βρίσκονται υπό τον έλεγχο των εθνικών κυβερνήσεων, οι οποίες θα τις διαθέτουν στην Διοίκηση της ΕΔΤΑ για την εκτέλεση συγκεκριμένων αποστολών. Η Ελλάδα θα συμμετέχει με 3.500 στρατιώτες, 41 άφη και 13 πλοία.

Η απόφαση για συγκρότηση Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης σύμφωνα με τις αποφάσεις των Συνόδων της Κολωνίας και του Ελσίνκι κατά το 1999, δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη την δημιουργία "Ευρωπαϊκού Στρατού". Αυτό άλλωστε διευκρινίζεται και στο κείμενο της απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, «...Με την διαδικασία αυτή αποφεύγονται οι περιττές επικαλύψεις με το ΝΑΤΟ και δεν απαιτείται η δημιουργία Ευρωπαϊκού Στρατού.» Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην Νίκαια σημείωσε ότι «... Τα προαναφερθέντα δεν συνεπάγονται την δημιουργία Ευρωπαϊκού Στρατού. Η διάθεση εθνικών μέσων από τα κράτη-μέλη σε τέτοιες επιχειρήσεις θα θεμελιώνεται σε αποφάσεις που λαμβάνονται δυνάμει των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων". Επίσης σε άλλο σημείο αναφέρεται ότι...». Τα κράτη-μέλη αποφάσισαν να αναπτύξουν αποτελεσματικότερες στρατιωτικές ικανότητες. Η διεργασία αυτή, διεξαγόμενη χωρίς περιττές επικαλύψεις, δεν συνεπάγεται την δημιουργία Ευρωπαϊκού Στρατού." Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε τις αποκαλούμενες αποστολές Πέτερσμπεργκ, ως το είδος εκείνο των επιχειρήσεων που θα αναλάβει η ΕΔΤΑ. Οι αποστολές αυτές, που μπορεί να εκτελούνται εντός ή εκτός της Ευρωπαϊκής ηπείρου, είναι: Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης αμάχων, Αποστολές διατήρησης της ειρήνης, Αποστολές επέμβασης μαχίμων δυνάμεων στη διαχείριση κρίσεων και Αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης. Η Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης, δεν είναι ακόμη έτοιμη να εκτελέσει αυτόνομα όλο το φάσμα των αποστολών Πέτερσμπεργκ και δυστυχώς δεν θα αποκτήσει αυτή την δυνατότητα ούτε στο άμεσο μέλλον. Η

ΕΔΤΑ επί του παρόντος μπορεί να εκτελέσει με επιτυχία χωρίς την συνδρομή του ΝΑΤΟ μόνο τις δύο από τις τέσσερις αποστολές Πέτερσμπεργκ, οι οποίες είναι οι ανθρωπιστικές αποστολές και οι αποστολές διατήρησης της ειρήνης. Για τα άλλα δύο είδη των αποστολών, δηλαδή την αποκατάσταση της ειρήνης και την διαχείριση κρίσεων ή αλλιώς πρόληψη σύγκρουσης, οι οποίες είναι πολεμικές αποστολές η ΕΔΤΑ είναι υποχρεωμένη, είτε να χρησιμοποιήσει τις ΝΑΤΟϊκές υποδομές, είτε να επιχειρήσει ως μέρος του ΝΑΤΟ εντός της Ευρώπης ή σε αποστάσεις πλησίον της ευρωπαϊκής ηπείρου. Συνεπώς η συμβολή της ΕΕ με τον "Ευρωστρατό" στην ειρήνη και ασφάλεια μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ευρωπαϊκό, αλλά όχι σε παγκόσμιο επίπεδο, και θα επιτραπεί μόνον εφόσον δεν θίγει τα συμφέροντα των ΗΠΑ.

Οι Ευρωπαϊκές Ένοπλες Δυνάμεις που είναι δομημένες κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να λειτουργούν στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιχειρήσουν από την μια στιγμή στην άλλη ανεξαρτητοποιημένες από τους ΝΑΤΟϊκούς μηχανισμούς. Η συγκρότηση αυτόνομης στρατιωτικής δύναμης προϋποθέτει πολιτική βούληση των Ευρωπαίων για πλήρη ανεξαρτητοποίηση από τις ΗΠΑ με ότι αυτό συνεπάγεται για την Ευρωπαϊκή άμυνα και την Ευρωπαϊκή οικονομία.

Κοινή διαπίστωση όλων των παραγόντων είναι ότι η ΕΔΤΑ δεν διαθέτει επί του παρόντος την υποδομή και όλα τα μέσα για να εκτελέσει σοβαρές αποστολές σε μεγάλες αποστάσεις, γι' αυτό και θα καταφύγει στην βοήθεια του ΝΑΤΟ, ουσιαστικά δηλαδή στις ΗΠΑ. Η υποδομή και τα μέσα με τα οποία το ΝΑΤΟ θα συνδράμει την ΕΔΤΑ, είναι δορυφορικά και άλλα συστήματα πληροφοριών, συστήματα διοίκησης και ελέγχου των επιχειρήσεων, θαλάσσια και εναέρια μεταφορικά μέσα, αεροσκάφη ανεφοδιασμού στον αέρα, κ.λ.π.

Στο επιχειρησιακό επίπεδο η ΕΕ μπορεί να επιλέξει μεταξύ δύο εναλλακτικών λύσεων, ανάλογα με τις απαιτήσεις της συγκεκριμένης αποστολής είτε να χρησιμοποιήσει δικά της στρατιωτικά μέσα είτε να προσφύγει στα μέσα, κυρίως υποδομές, που διαθέτει το ΝΑΤΟ. Η σχετική συμφωνία μεταξύ των δύο Οργανισμών που θα επιτρέπει την πρόσβαση της Ένωσης στα μέσα του ΝΑΤΟ, έχει περιέλθει σε αδιέξοδο λόγω εμμονής της Τουρκίας να συμμετέχει στο μηχανισμό λήψης αποφάσεων για την χρησιμοποίηση της ΕΔΤΑ καθώς και σε όλες τις επιχειρήσεις και ασκήσεις της ΕΕ, ως μέλος του ΝΑΤΟ. Η απροθυμία ορισμένων εταίρων στο ΝΑΤΟ για παροχή εγγυήσεων ασφάλειας μέσω του «Ευρωστρατού» σε κράτη-μέλη της ΕΕ που θεωρούνται υψηλού κινδύνου εμπλοκής σε ένοπλη σύγκρουση με τρίτη χώρα, όπως είναι η Ελλάδα, σε συνδυασμό με το ξεκάθαρο είδος των αποστολών του «Ευρωστρατού» βάσει της Διακήρυξης του Πέτερσμπεργκ, καθιστά μάλλον απίθανη την στρατιωτική συνδρομή μεταξύ των εταίρων στην ΕΕ. Η εξασφάλιση των συνόρων και της ασφάλειας των κρατών παραμένει για τους Ευρωπαίους ευθύνη του ΝΑΤΟ. Κατά συνέπεια η ΕΕ, που δεν επιθυμεί, αλλά που ούτε θα της επιτραπεί από τις ΗΠΑ να αντιπαρατεθεί με την Τουρκία στον στρατιωτικό τομέα, προκειμένου να την αποτρέψει από την πραγματοποίηση των όποιων ανθελληνικών της επιδιώξεων, ουσιαστικά δεν μπορεί να συμβάλλει στο παραμικρό με τον «Ευρωστρατό» της στην

αποτροπή μιας Ελληνοτουρκικής σύγκρουσης, εάν ποτέ τα πράγματα φτάσουν σ' αυτό το σημείο.

Όλοι αναγνωρίζουν ότι ο δρόμος για την υλοποίηση του οράματος του "Ευρωστρατού" είναι ακόμη μακρύς. Επί του παρόντος η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ειρήνη και ασφάλεια με την χρησιμοποίηση του "Ευρωστρατού" μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ευρωπαϊκό, αλλά όχι σε παγκόσμιο επίπεδο, και θα επιτραπεί μόνον εφόσον δεν θίγει τα συμφέροντα των ΗΠΑ.

Επισημαίνεται ότι οι διάφορες Ευρωπαϊκές πολυεθνικές δυνάμεις που δημιουργήθηκαν κατά την διάρκεια του παρελθόντος, σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να θεωρηθούν ως "Ευρωπαϊκός Στρατός", αφού στην πραγματικότητα πρόκειται για στρατιωτικούς σχηματισμούς που δεν υπάγονται στις διαταγές κάποιου συλλογικού ευρωπαϊκού οργάνου, και μόνον οι χώρες που τις συγκροτούν είναι αρμόδιες για την χρησιμοποίησή τους.

Η ρεαλιστική προσέγγιση του θέματος του «Ευρωστρατού» δεν δικαιολογεί υπεραισιοδοξία για το εγχείρημα, αλλά ούτε πρέπει να προκαλεί απαισιοδοξία για το τελικό αποτέλεσμα. Σίγουρα αυτή την χρονική περίοδο η ΕΕ δεν μπορεί να διαθέσει αυτόνομη στρατιωτική ισχύ και μέχρι να πραγματοποιηθεί αυτό, θα είναι δέσμια των ΝΑΤΟϊκών υποδομών. Επίσης οι χώρες της ΕΕ δεν είναι έτοιμες αλλά ούτε διατεθειμένες να αναλάβουν το κόστος μίας τέτοιας προσπάθειας. Από την άλλη πλευρά πρέπει να τονιστεί ότι οι Αμερικανοί δεν επιθυμούν μία πλήρως αυτόνομη στρατιωτικά ΕΕ, ενώ και οι ίδιοι οι Ευρωπαίοι για στρατηγικούς και οικονομικούς λόγους δεν επιθυμούν να ανεξαρτητοποιηθούν πλήρως από την στρατιωτική κάλυψη που τους προσφέρει το ΝΑΤΟ, δηλαδή οι ΗΠΑ, αφού οι ΗΠΑ επί του παρόντος, αλλά και στο άμεσο μέλλον όχι μόνο θα παραμείνουν υπερδύναμη, αλλά η μοναδική υπερδύναμη.

Υπάρχουν ωστόσο τρία στοιχεία τα οποία δημιουργούν αισιοδοξία, ότι τελικά οι στόχοι περί υλοποίησης του «Ευρωστρατού» θα πραγματοποιηθούν. Αυτά είναι, πρώτον η κατανόηση περί ανάγκης κάλυψης της αδυναμίας της Ευρώπης σε αυτόν τον τομέα που αποκαλύφθηκε από τους πολέμους στην πρώην Γιουγκοσλαβία και οδήγησε πολλές φορές στην επίκληση για επέμβαση του αμερικάνικου παράγοντα προς διευθέτηση κρίσεων στο ευρωπαϊκό έδαφος, δεύτερον η υποστήριξη του εγχειρήματος ακόμη και από τους Βρετανούς που θεωρούνται γενικά αντιρρησίες εντός της ΕΕ και τρίτον η δυναμική των Ευρωπαίων να επιτυγχάνουν τους στόχους τους, όπως έχει δείξει η ιστορία της ΕΕ από την εποχή της δημιουργίας της "Ευρώπης των 6" μέχρι την πρόσφατη υλοποίηση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος.

7.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σύγχρονο διεθνές περιβάλλον χαρακτηρίζεται από γεωπολιτική ρευστότητα και από έντονα φαινόμενα αστάθειας, γεγονότα τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα την ύπαρξη παραδοσιακών, αλλά και την ανάδυση νέων μορφών απειλών και προκλήσεων οι οποίες δημιουργούν ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφαλείας. Η ανθρωπότητα τον 21^ο αιώνα βρίσκεται αντιμέτωπη με νέες απειλές και πηγές αστάθειας που απαιτούν επίσης νέες λύσεις. Εδώ πρέπει να καθοριστούν οι σκοποί που επιθυμεί να εκπληρώσει η Ευρώπη στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής, ασφάλειας, άμυνας και σταθερότητας, όπως επίσης και τα μέσα για την επίτευξή τους ώστε σε βάθος χρόνου η ΕΕ να γίνει, αν οι συνθήκες το επιτρέψουν, ο άλλος πόλος του διεθνούς συστήματος.

Το NATO και τα κράτη – μέλη του, έχουν δεσμευθεί να ενδυναμώσουν τους τρεις βασικούς πυλώνες στους οποίους στηρίζεται το οικοδόμημα της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας που είναι η συλλογική άμυνα, η διαχείριση κρίσεων και η συνεργατική ασφάλεια. Με αυτόν τον τρόπο, το NATO στοχεύει στην προσαρμογή της Συμμαχίας στις νέες συνθήκες που επιβάλλονται από το νέο περιβάλλον ασφαλείας και στη βέλτιστη αντιμετώπιση των εν δυνάμει απειλών.

Ίσως κατά την τελευταία δεκαετία το NATO δεν ήταν σε θέση να λειτουργήσει τόσο αποδοτικά και αποτελεσματικά όσο θα έπρεπε. Μερικοί από τους λόγους αναπτύχθηκαν παραπάνω. Είναι παραπλανητικό να σκεφτεί κανείς ότι όλα τα δεινά της συμμαχίας θα μπορούσαν να θεραπευτούν με μόνο την εξέταση των θεμάτων αυτών. Αλλά, δυστυχώς, δεν είναι τόσο απλό. Τα συμπεράσματα, αυτά, είναι αποτελέσματα της φύσης της συμμαχίας και του τρόπου με τον οποίο (όπως όλοι οι οργανισμοί), έχει προσαρμοστεί στις αλλαγές στο περιβάλλον λειτουργίας της. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί τίποτα να αλλάξει χωρίς θεμελιώδεις αλλαγές στη φύση της συμμαχίας, όπως μια τροποποίηση στην αρχή της συναίνεσης και των πολιτιστικών προτύπων και κοινωνικών περιορισμών των συμμάχων, όπως αυξημένες αμυντικές δαπάνες των Ευρωπαϊών Συμμάχων. Επιπρόσθετα, αποτελεί αναπάντητο ερώτημα κατά πόσο θα επικρατεί πνεύμα ομάδας, συνεργασίας και συναδελφικής αλληλεγγύης μεταξύ των στρατιωτών της πολυεθνικής ΕΔΤΑ κατά την διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων. Εάν π.χ. υποτεθεί ότι έρθουν σε πόλεμο η Ρωσία με την Φινλανδία, η οποία είναι μέλος της ΕΕ αλλά όχι του NATO, αποτελεί αναπάντητο ερώτημα πόσο δραστήρια θα πολεμήσουν οι στρατιώτες της ΕΕ κατά των Ρώσων και πόση διάθεση θα έχουν να θυσιάσουν για τους Φιλανδούς, τους οποίους αναγνωρίζουν ως εταίρους στην ΕΕ, αλλά σίγουρα δεν τους θεωρούν συμπατριώτες. Ομοίως είναι δύσκολο να διερευνηθεί η διάθεση των υπολοίπων ευρωπαίων να πολεμήσουν υπέρ της Ελλάδας και εναντίον της Τουρκίας σε μία ελληνοτουρκική σύρραξη, την στιγμή μάλιστα που η Τουρκία είναι μέλος του NATO.

Όπως φάνηκε στο πρόσφατο παρελθόν, στην Βοσνία και στο Κοσσυφοπέδιο, ο εξοπλισμός των Ευρωπαίων ενώ ήταν επαρκής για να υποστηρίξει ειρηνευτικές αποστολές, ήταν όμως ανεπαρκής για να επιφέρει την νίκη σε μια πολεμική αναμέτρηση με τους Σέρβους. Το κύριο βάρος το σήκωσαν οι ΗΠΑ που διέθεταν

περισσότερα και πιο εξελιγμένα συστήματα έναντι των Ευρωπαίων. Με το τέλος του 20^{ου} αιώνα φάνηκε ξεκάθαρα η σημασία των πολεμικών μέσων στην επιτυχή διεξαγωγή κάθε πολεμικής προσπάθειας, τόσο ως προς την τεχνολογική υπεροχή έναντι των μέσων του αντιπάλου, όσο και ως προς την επάρκεια των μέσων. Επί του παρόντος η στρατιωτική μηχανή των ΗΠΑ είναι υπερδιπλάσια του συνόλου των στρατιωτικών δυνάμεων των Ευρωπαϊκών κρατών, των οποίων το άθροισμα σε αμυντικές δαπάνες φτάνει στο 60% των αντίστοιχων αμερικανικών. Οποιαδήποτε σύγκριση της Ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας και της αντίστοιχης αμερικάνικης, είναι περιττή και ποσοτικά και ποιοτικά. Όπως δήλωσε ο πρόεδρος της Rand Τζέιμς Τόμσον, «οι ευρωπαϊκές ένοπλες δυνάμεις υπολείπονται των αμερικανικών κατά μία γενεά». Σε τομείς όπως το διάστημα και τα συστήματα C4ISR η διαφορά είναι προφανής.

Στο Κοσσυφοπέδιο όπου κατά τα τελευταία χρόνια πραγματοποιείται αποστολή διατήρησης της ειρήνης και διανομής ανθρωπιστικής βοήθειας, τα κράτη μέλη της ΕΕ με συνολικό στρατό 2.000.000 περίπου, μπορούν να υποστηρίξουν μόλις και μετά βίας το 2% αυτού του αριθμού που βρίσκεται εκεί. Παρά τις διακηρύξεις των χωρών-μελών της ΕΕ ότι η ΕΔΤΑ θα ήταν έτοιμη σύντομα, θεωρείται πολύ πιθανό λοιπόν να ξεκινήσει ο «Ευρωστρατός» ως ένας μη ΝΑΤΟϊκός στρατός του ΝΑΤΟ, όπου θα χρησιμοποιεί τα μέσα του ΝΑΤΟ, θα δρα με έγκριση του ΝΑΤΟ και μάλλον θα έχει κάποιας μορφής "οργανωτική υπαγωγή" στο ΝΑΤΟ. Αυτό σημαίνει ότι Διοικητής του «Ευρωστρατού» πιθανόν να είναι ο Ευρωπαίος υποδιοικητής του Ανώτατου Συμμαχικού Διοικητή Ευρώπης που είναι πάντα Αμερικανός, ή ο «Ευρωστρατός» να υπάγεται στον Αμερικανό διοικητή και να έχει μόνο ευρωπαϊκή στελέχωση. Η πλήρης απεμπλοκή από το ΝΑΤΟ απαιτεί δημιουργία ιδιαίτερων στρατηγείων, νέων δομών λειτουργίας και ισχυρής υποστήριξης σε όλους τους τομείς λειτουργίας και δράσης των δυνάμεων αυτών, ώστε επί του παρόντος και για μία δεκαετία τουλάχιστον αυτό να θεωρείται ανέφικτο.

Στην στρατιωτική συνιστώσα της Ένωσης, οι ευρωπαϊκοί παράγοντες παραμένουν οι ίδιοι σε σχέση με την ΚΕΠΠΑ. Με τη διαφορά όμως ότι στον εξασθενημένο (λόγω σχέσεων της Γερμανίας με τις ΗΠΑ) γαλλογερμανικό άξονα τον πρώτο λόγο έχει η Γαλλία και επιπλέον, πολύ πιο σημαντικό, ότι υπάρχει στον τομέα της ευρωπαϊκής άμυνας ηγεμονική δύναμη, οι ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ κάνουν αισθητή την παρουσία τους στην Ευρώπη μέσω του ΝΑΤΟ και στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων μέσω της ομάδας των "Ατλαντιστών", με προεξάρχον μέλος της ομάδας το Ηνωμένο Βασίλειο. Η στρατιωτική διάσταση της ΚΕΠΠΑ είναι αποτέλεσμα του ρόλου των δύο ομάδων, των "Ατλαντιστών" και των "Ευρωπαϊστών", με επικεφαλής τη Γαλλία. Ως αιτίες δημιουργίας της ενωσιακής στρατηγικής διαπιστώνονται οι στρατηγικές ανάγκες της ευρωπαϊκής οικονομικής υπερδύναμης, η ενδυνάμωση της ΚΕΠΠΑ και συνεπώς η διάχυσή της στα στρατιωτικά, και κυρίως η πάγια γαλλική πολιτική περί στρατηγικής αυτονομίας (της Γαλλίας ή της Ευρώπης) όπως αυτή εκφράσθηκε από τον πρόεδρο Francois Mitterrand. Καμία όμως δεν εμφανίζεται από μόνη της ως η ικανή και αναγκαία συνθήκη για τη δημιουργία της ενωσιακής στρατηγικής. Η προσπάθεια δημιουργίας ενωσιακής στρατηγικής

(αμυντικής πολιτικής) δεν έγινε στο κενό, αλλά ανελήφθη με αφορμή και λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος. Οι αλλαγές του διεθνούς συστήματος συνετέλεσαν στη δημιουργία της κυρίως λόγω της μεγάλης αβεβαιότητας που δημιουργήθηκε στο χώρο της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, αλλά και της διαφαινόμενης μείωσης των αμερικανικών δυνάμεων στην Ευρώπη. Όπως και στην περίπτωση της διπλωματικής διάστασης της ΚΕΠΠΑ, οι διεθνείς εμπειρίες - ίσως η εμπειρία του πολέμου στον Κόλπο περισσότερο από τη γιουγκοσλαβική κρίση - συνετέλεσαν στην εκπόνηση της στρατιωτικής διάστασης της ΚΕΠΠΑ, αφού επέτρεψαν να συνειδητοποιηθεί η ανυπαρξία της ευρωπαϊκής στρατιωτικής παρέμβασης. Η διαμόρφωση της ατελούς στρατιωτικής συνιστώσας της ΚΕΠΠΑ είναι αποτέλεσμα του συμβιβασμού κυβερνητικών συνασπισμών Ατλαντιστών και Ευρωπαϊστών στον ελάχιστο κοινό παρονομαστή ή καλύτερα προϊόν της επιβολής των θέσεων των Ατλαντιστών για λογαριασμό του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ. Η ηγεμονική δύναμη, είτε άμεσα είτε έμμεσα με το Ηνωμένο Βασίλειο, παρενέβη στη διαμόρφωση της ατελούς στρατιωτικής συνιστώσας της ΚΕΠΠΑ. Αυτό που τελικά επεκράτησε στο συγκεκριμένο τομέα είναι η ψυχροπολεμική λογική, υπό την έννοια ότι η οποιαδήποτε ενωσιακή αμυντική διάσταση υποτάχθηκε στη νατοϊκή λογική. Το αποτέλεσμα πρέπει μετά την ανάλυση που προηγήθηκε να θεωρείται φυσιολογικό αν λάβει κανείς υπόψη του το ρόλο του ΝΑΤΟ στην ασφάλεια της Ευρώπης, το γεγονός ότι παραμένει ο μόνος λειτουργικά αξιόπιστος μηχανισμός ασφάλειας, και το ότι η ΔΕΕ ιδρύθηκε για να εμπλακούν οι ΗΠΑ στην Ευρώπη, για να λειτουργήσει το ΝΑΤΟ στην Ευρώπη και, ουσιαστικά, επαναλειτούργησε, για να επιτρέψει στο ΝΑΤΟ την εκτός ορίων δυνατότητα επιχειρησιακής δράσης. Με βάση αυτά τα δεδομένα, η ΔΕΕ, ένας νατοϊκός οργανισμός, δεν θα μπορούσε ποτέ και μάλλον δεν μπορεί να αποτελέσει αποκλειστικά τον αμυντικό βραχίονα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σπάζοντας τους δεσμούς της με το ΝΑΤΟ. Η επικράτηση των Ατλαντιστών φαίνεται και στα επιμέρους οφέλη. Ουσιαστικά τα κράτη μέλη του ΝΑΤΟ πέτυχαν πιο εύκολα από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να γίνουν συνδεδεμένα μέλη της ΔΕΕ με δικαιώματα σχεδόν ίδια με αυτά των μελών.

7.3 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ακόμα κι αν δεν έχει δημιουργηθεί τυπικά ένας μόνιμος ευρωστρατός, η ΕΕ αναπτύσσει τα τελευταία 15 χρόνια μια φοβερή στρατιωτική δράση. Από το 2002, η ΕΕ έχει επέμβει στρατιωτικά/πολιτικά πάνω από είκοσι φορές σε τρεις ηπείρους αναπτύσσοντας συνολικά 80.000 προσωπικό, με κόστος δισεκατομμυρίων ευρώ. Άλλες 16 τέτοιες αποστολές διεξάγονται σήμερα, από τις οποίες οι πέντε είναι αμιγώς στρατιωτικές (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μάλι, δύο στη Σομαλία, Κεντροαφρικανική Δημοκρατία). Πιο πρόσφατη είναι η αστυνομική ευρωπαϊκή αποστολή στην Ουκρανία η οποία θα αναλάβει τη «μεταρρύθμιση της ασφάλειας και της αστυνομίας» της χώρας. Έτσι δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη που το 2012 κατά τη ΝΑΤΟϊκή επιδρομή στη Λιβύη, η ανθρωπότητα γινόταν μάρτυρας των συγχαρητηρίων.... που έδινε ο Νομπελίστας Ειρήνης Ομπάμα στη Νομπελίστρια Ειρήνης ΕΕ για το γεγονός ότι «γύρω στο 85% των εναέριων χτυπημάτων στη Λιβύη διενεργήθηκαν από Ευρωπαίους πιλότους, σε σύγκριση με το 15% κατά την αεροπορική εκστρατεία στο Κόσσοβο το 1999».

Πλέον όμως, η στρατιωτικοποίηση εστιάζεται στις θάλασσες. Η «Θαλάσσια Διάσταση της ΚΠΑΑ» βασίζεται στο αξίωμα ότι η ασφάλεια των ενεργειακών πόρων και των εμπορικών οδών απαιτεί χρήση στρατιωτικών δυνάμεων και άρα, «ευέλικτες, μόνιμες μάχιμες δυνάμεις σε υψηλή ετοιμότητα».

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να σχεδιάζει ένα στρατιωτικό σύνολο με γνώμονα την επιτυχία έχοντας να αντιμετωπίσει τα εγγενή προβλήματα με τη συμμετοχή όλων. Όλα αυτά πρέπει να υποστηρίζονται από την υψηλή ποιότητα εργασίας του προσωπικού και αποτελεσματική εμπλοκή της ηγεσίας.

Η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας έχει ως στόχους την προστασία των αξιών και των συμφερόντων της Ε.Ε., την ασφάλεια της, την επίτευξη της ειρήνης και της διεθνούς ασφάλειας, την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, τη σταθεροποίηση των αρχών της δημοκρατίας και του Κράτους δικαίου, καθώς και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και κρίνεται απαραίτητη.

Ποια θα είναι η μορφή της νέας ΕΕ και η μορφή της ΚΕΠΠΑ που θα την υποστηρίξει και γενικότερα του αμυντικού πυλώνα της, για να βρει την θέση που της ανήκει στο παγκόσμιο σύστημα; Ξεπερνώντας, με τις προσπάθειες όλων των μελών, το πρόβλημα του Συντάγματος εκτιμάται ότι τα προβλήματα θα αμβληθούν και θα πλησιάσει η ΕΕ το όραμα της ολοκλήρωσης. Είναι όμως αναγκαίο να οριστούν σαφώς οι τομείς στους οποίους η προσέγγιση των πολιτικών εξωτερικών, ασφαλείας και άμυνας εντός του κοινοτικού πλαισίου επιφέρει μια πραγματική προστιθέμενη αξία όπως για παράδειγμα στην πολεμική βιομηχανία, τεχνολογική έρευνα και ανάπτυξη μεθόδων διαχείρισης των κρίσεων και πρόληψης των συγκρούσεων στο παγκόσμιο περιβάλλον. Κατ' αρχήν, θα πρέπει να γίνει μια ρεαλιστική εξέταση ολόκληρου του αμυντικού «πυλώνα», ώστε να οριστεί ο χώρος δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η κατανομή των αρμοδιοτήτων στην Ένωση και στα κράτη μέλη. Να απαντηθεί, δηλαδή το ερώτημα: ποιοι τομείς της ΕΠΑΑ θα υπάρξει όφελος

να ενσωματωθούν στο κοινοτικό πλαίσιο αρμοδιοτήτων και στην κοινοτική διαδικασία λήψης αποφάσεων; Και ποιοι πρέπει να συνεχίσουν να εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών; Δεύτερον, πρέπει να δοθούν στην Ένωση τα μέσα και οι δομές που θα θεσμοθετούν και θα επιτρέπουν μια συλλογική δράση. Όπως η συγχώνευση της θέσης του Υπατού Εκπροσώπου της ΚΕΠΠΑ και της θέσης του Επιτρόπου εξωτερικών σχέσεων. Τα παραπάνω μέσα και δομές εκτιμάται ότι είναι θέματα που θα επιλυθούν με την ψήφιση του Ευρωσυντάγματος.

Από την στιγμή που υπάρχει θετική βούληση των κρατών -μελών της ΕΕ για την δημιουργία μιάς πραγματικά αξιόπιστης στρατιωτικής δύναμης ταχείας επέμβασης, οι ενέργειες που πρέπει να γίνουν προς αυτή την κατεύθυνση, είναι :

α) Τα κράτη-μέλη της ΕΕ να εκσυγχρονίσουν τις Ένοπλες Δυνάμεις τους, ώστε να προσεγγίσουν τα αμερικάνικα πρότυπα, τουλάχιστον τα στοιχεία εκείνα που θα αποτελούν την ΕΔΤΑ. Είναι δεδομένο ότι ο εκσυγχρονισμός, αλλά και κάθε μελλοντικός εκσυγχρονισμός που μοιραία θα ακολουθήσει, απαιτεί θυσίες, με δραματικές αυξήσεις των στρατιωτικών δαπανών που ίσως επηρεάσει την οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ. Σήμερα παρατηρείται στα περισσότερα κράτη της ΕΕ μία τάση μείωσης των στρατιωτικών δαπανών.

β) Να δραστηριοποιηθούν στενότερες συνεργασίες μεταξύ των ΕΔ των χωρών της ΕΕ, ώστε να ενισχυθεί το πνεύμα συναδελφικής αλληλεγγύης που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των Μονάδων κάθε στρατού και να αποφεύγεται η καχυποψία ότι κάποιος ή κάποιοι από τους εταίρους συμπεριφέρονται κατά τρόπο διαφορετικό από τον σκοπό για τον οποίο συγκροτήθηκε ο "Ευρωστρατός".

γ) Με δεδομένο ότι οι περισσότερες χώρες της ΕΕ, και ιδιαίτερα οι πιο ισχυρές είναι ταυτόχρονα μέλη του ΝΑΤΟ, θα πρέπει να δώσει το ΝΑΤΟ, ουσιαστικά οι ΗΠΑ, την έγκριση για χρησιμοποίηση μέρους του μηχανισμού υποστήριξης του ΝΑΤΟ που χρειάζεται η ΕΕ για αποφυγή "διπλών εξόδων". Η έννοια των διπλών εξόδων είναι διπλή, δηλαδή να μην σπαταλούνται χρήματα για διπλές υποδομές εκεί που δεν απαιτείται και να μην δεσμεύεται μεγάλος αριθμός "εθνικού" στρατού και στρατιωτικού υλικού ταυτόχρονα και για το ΝΑΤΟ και για την ΕΔΤΑ.

δ) Να βρεθεί και θεσμοθετηθεί φόρμουλα περί συμμετοχής, έστω και σε μικρό βαθμό, των κρατών της ΕΕ που δεν ανήκουν στο ΝΑΤΟ για την περίπτωση που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν ΝΑΤΟϊκοί μηχανισμοί και μέσα, αλλά και των ΝΑΤΟϊκών κρατών που δεν ανήκουν στην ΕΕ, προκειμένου να αποφεύγονται εντάσεις και εκβιασμοί, όπως πρόσφατα αποτελεί η περίπτωση της Τουρκίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αθανασόπουλος ΓΕ. Κωνσταντίνος , (2010), Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αθήνα

Αθανασόπουλος ΓΕ. Κωνσταντίνος, Επιθεώρηση Αποκέντρωσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης/ Τεύχος/ Ν. 73/ Αθήνα 2013

Αρβανιτόπουλος Κ. -Π. Ήφαιστος, Ευρωαντλαντικές Σχέσεις, Αθήνα 1999.

Γκίκας, Β.: Διοίκηση και Οργάνωση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής, Πειραιάς 2000

Γιάννης Βαληνάκης, Με Όραμα και Πρόγραμμα: Εξωτερική Πολιτική για μια Ελλάδα με Αυτοπεποίθηση, Αθήνα, Παρατηρητής – ΕΛΙΑΜΕΠ, 1997 Διεθνείς Σχέσεις, Εκδόσεις Παπαζήση, Δεκέμβριος 2008.

Ήφαιστος Παναγιώτης, Ευρωπαϊκή Άμυνα και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση- Η Ευρώπη των Πολλών Ταχυτήτων και Κατηγοριών κατά της Ευρωπαϊκής Ιδέας, Αθήνα 1997.

Ήφαιστος Παναγιώτης, Κοσμοθεωρητική ετερότητα και αξιώσεις πολιτικής κυριαρχίας, Ευρωπαϊκή άμυνα, ασφάλεια και πολιτική ενοποίηση, Αθήνα 2001.

Θέμος Στοφορόπουλος, Αντώνης Μακρυδημήτρης, Το Σύστημα της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: Η Θεσμική Διάσταση, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1997

Κανελλόπουλος, Π. (1999), Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αθήνα

Κούσης, Π. (2000) Η Θεσμική Διάσταση της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης μετά την Συνθήκη του Άμστερνταμ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη

Κουσκουβέλης Ηλίας, Διπλωματία και Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενόψει της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1996, Αθήνα, Παπαζήση, 1995

Κρατερός Ιωάννου, Κωνσταντίνος Οικονομίδης, Χρήστος Ροζάκης, Αργύρης Φατούρος, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, Οι Φορείς Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων στη Διεθνή Έννομη Τάξη, Αθήνα , Α. Σάκκουλας, 1990

Κώστας Ζώρας, Βασίλης Γκίκας, Η Θεσμική Συγκρότηση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής, Ο Νέος Οργανισμός του Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα, Α. Σάκκουλας, 1999

Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ. (επιμ.) (2006), Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αθήνα, Θεμέλιο

Μαραβέγιας Ν., (επιμ.), (2008), Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρελθόν, παρόν, μέλλον. Αθήνα: Θεμέλιο

Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2001.

Τσάτσος , Δ: Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Α' : Θεωρητικό Θεμέλιο, 1994

Χριστοδουλίδης,Θ. (1993), Το μετέωρο βήμα. Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στο: Θ. Χριστοδουλίδη – Κ. Στεφάνου (εκδ), Η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Συνθετική Θεώρηση, Αθήνα

Παρίσης Ιωάννη, Η Ευρώπη της Άμυνας και Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας Αθήνα 2010.

Παρίσης Ι., Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην Αυγή του 21^{ου} Αιώνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα 2000.

Παρίσης Ι. Η Αμυντική Αυτονομία της Ενωμένης Ευρώπης, Προοπτικές & Προβληματισμοί, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα 2001.

Ροζάκης, Χ. (1987), Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική και οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Επιπτώσεις από την ένταξη, 1981-86, Αθήνα

Στεφάνου Κ. (1996) Η Θεσμική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αθήνα

Στεφάνου Κωνσταντίνος Α., Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α': Γενικά & Θεσμικά Χαρακτηριστικά μετά τη Νίκαια, Αθήνα 2002.

Χειλά, Ε: Ο ρόλος της μεσολάβησης στο χειρισμό κρίσεων. Ο ΟΗΕ στην εποχή της μοναδικής Υπερδύναμης, 1999

Ξένη Βιβλιογραφία

Armed Forces Intelligence Assessment (AFIA/14)

Hermann, C.F.: International Crisis as a Situational Variable, στο: Rosenau, J.N: International Politics and Foreign Policy, 1969

Ifestos, P. (1987) European Political Cooperation . Towards a Framework of Supranational Diplomacy. Aldershot

Louis Henkin, Constitutionalism, Democracy and Foreign Affairs, New York, Columbia University Press, 1990

NATO Strategic Intelligence Assessment Estimate (NSIE/14).

NATO Strategic Military Intelligence Requirements 2014.

Martin, L.L : Legislative Influence and International Engagement, στο Kahler, M. (edit): Liberalization and Foreign Policy, 1997

Meeting the challenges to transatlantic security in the 21st century: a way ahead for NATO and the EU, ES Secretary of State William Cohen, 10 October 2000, Office of US Mission to NATO.

Stephen Cambone, New Structure for National Security Policy Planning, Washington D.C., The Center for Strategic and International Studies, 1998

Wessels, W. (1982) European Political Cooperation: a new approach to European foreign policy, στο D. Allen, R. Rummel and W. Wessels (Εκδ), European Political Cooperation: Towards a foreign policy for Western Europe, London

Διαδίκτυο

<http://www.nato.int>

http://www.ejil.org/forum_WTC/ny-gaja.htm

<http://www.europedia.moussis.eu/books/Book>

http://europa.eu/scadplus/constitution/external_el.htm

<http://embassies.gov.il/athens/AboutIsrael/the-middle-east/Pages/the-peace-process.aspx>

http://gym-falan.lar.sch.gr/works/b-06/pers_gulf.htm

<http://eranistis.net/wordpress/2013/04/03/1990-1995/>